

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського

С. В. Гузенко

ЛІТЕРАТУРНЕ РЕДАГУВАННЯ

Навчально-методичний посібник

Миколаїв
2012

УДК 808.2 (075.8)

ББК 76.17

Г 93

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Миколаївського національного університету імені
В. О. Сухомлинського (протокол № 9 від 28.02.2012)

Рецензенти: Фінклер Ю. Е., доктор філологічних наук, завідувач кафедри
журналістики Українського католицького університету;

Коч Н. В., доктор філологічних наук, професор кафедри
української мови та лінгводидактики Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського;

Шуляр В. І., кандидат педагогічних наук, заступник
директора Миколаївського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти з наукової роботи,
завідувач кафедри мовно-літературної та художньо-
естетичної освіти МОІППО.

Гузенко С. В.

Г 93 Літературне редагування : навч.-метод. посіб. / С. В. Гузенко. –
Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2012. – 140 с.

У посібнику представлено короткий огляд теоретичних відомостей із загальної теорії редагування, методики літературного редагування. Дібрано велику кількість текстів, уривків, що потребують правки. Ретельне опрацювання практичного матеріалу дозволить студентам здобути практичні навички роботи з текстами. Посібник буде корисний студентам філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів, усім, хто небайдужий до художнього слова.

УДК 808.2 (075.8)

ББК 76.17

© Гузенко С. В., 2012

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРІЯ РЕДАГУВАННЯ	6
1. Літературне редагування як наука	6
1.1. Еволюція поняття «літературне редагування»	6
1.2. Текст як основний об'єкт редакторського аналізу ...	8
1.3. Етичні основи редагування	9
2. Редактор, автор, читач і текст	11
2.1. Автор і текст	11
2.2. Читач і текст	15
2.3. Редактор і текст	18
РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА РОБОТИ РЕДАКТОРА ІЗ ТЕКСТОМ	24
3. Робота редактора над змістом, темою твору. Завдання редактора при роботі з фактологічним матеріалом	24
3.1. Робота редактора над змістом тексту	24
3.2. Аналіз тематичної організації тексту	25
3.3. Прийоми перевірки фактологічного матеріалу	25
4. Робота редактора над композиційною структурою тексту	27
4.1. Композиція як системно-структурна організація твору	27
4.2. Проблема виділення композиційних одиниць	28
4.3. Аналіз композиційних одиниць і семантичних відношень у текстах різних типів (описах, розповідях, роздумах)	28
5. Регулювання напруги викладу в тексті	31
5.1. Поняття ритму тексту, лаконічності викладу, напруги викладу в літературному редагуванні	31
5.2. Характеристика текстів (або фрагментів) із послабленою напругою викладу	33
5.3. Характеристика текстів (або фрагментів) із посиленою напругою викладу	36

6. Досягнення адекватної тональності в процесі літературного редагування	37
6.1. Поняття про тональність викладу. Авторська та композиційна тональності твору	37
6.2. Засоби організації тональності	39
7. Робота редактора над реченням і абзацом у тексті	41
7.1. Мовностилістична правка тексту	41
7.2. Методика роботи редактора з мовними штампами	42

РОЗДІЛ ІІІ. ПРАКТИКУМ З ЛІТЕРАТУРНОГО РЕДАГУВАННЯ 45

1. Природа літературного редагування та основні етапи його розвитку	45
2. Процеси створення і читання; їх роль у літературному опрацюванні тексту	52
3. Редагування тематичної структури текстів	57
4. виправлення композиційних недоліків текстів	60
5. Редагування логічних недоліків у текстах	71
6. Напрямок викладу в літературному редагуванні	73
7. Авторська і композиційна тональності викладу	82
8. Мовностилістична правка тексту, робота із мовними штампами	92
9. Загальне редагування текстів	111

ДОДАТКИ

Плани практичних занять	116
Контрольні запитання до курсу	126
Короткий термінологічний словник	128
Предметний покажчик	135
Рекомендована література до курсу	136

ВСТУП

Метою викладання навчальної дисципліни «Літературне редагування» є оволодіння теоретичними та методичними основами літературної підготовки текстів до видання; набуття практичних навичок наукової оцінки та виправлення оригіналів різних видів літератури; оволодіння принципами наукової оцінки потенційної ефективності майбутньої книги.

Завдання:

- ознайомити зі специфікою професійної діяльності літературного редактора;
- вивчити особливості і методи редакторського аналізу літературних творів з метою їх об'єктивної характеристики та оцінки;
- визначити шляхи вдосконалення рукопису в процесі підготовки видання до друку;
- розглянути лінгвостилістичний аспект літературного редагування.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

знати:

- основні поняття і терміни дисципліни;
- психологічні особливості професійної редакторської роботи над текстом;
- жанрові, стилістичні особливості різних видів текстів і специфіку роботи над ними;
- логічні основи і композиційні прийоми редагування текстів;

вміти:

- ідентифікувати тексти з урахуванням різних видів і жанрів літератури;
- опрацьовувати фактичний матеріал;
- редагувати текст, робити його стилістичну правку, зберігши індивідуальні авторські особливості.

Пропонований навчально-методичний посібник містить теоретичні розділи: теорія редагування і методика роботи редактора з текстом, а також практичний розділ – практикум з літературного редагування, в якому представлено тексти, окремі фрагменти для редакторського аналізу і правки.

РОЗДІЛ І. ТЕОРІЯ РЕДАГУВАННЯ

1. Літературне редагування як наука

1.1. Еволюція поняття «літературне редагування»

Що ж лежить в основі літературного редагування як професійної діяльності, а також як технології, спрямованої на удосконалення твору? Які природні процеси моделює ця діяльність?

Так, фахівці з редагування М. Д. Феллер і К. М. Накорякова однозначно вважають внутрішній контроль мовця за своїм мовленням прообразом редагування. На думку К. М. Накорякової, контроль – необхідна умова створення розгорнутого висловлення. Він існує на всіх етапах, починаючи від роботи слухового аналізатора як контролера ще на рівні артикуляції звуків чи навіть написання слова і закінчуючи роботою так званого акцептора дії, у якому зберігається образ того, що має бути досягнуте за допомогою висловлення.

Літературне редагування як теоретична наука формувалася протягом ХХ століття. До цього воно існувало як ремесло, як праця, як творчість, майстерність, і як відомо, її зачатки сягають основ книгодрукування. Метою формування науки про літературне редагування є визначення завдань редагування, його предмета, методики редакторської праці. Можна констатувати, що ця молода наука пройшла кілька етапів. На *першому етапі* їй довелося подолати зневагу до редагування, до редакторського втручання в текст, пов'язаного із наслідками довгого періоду існування цензури друку. На *другому етапі* науку редагування ототожнювали із лінгвістикою, із правкою граматичних, стилістичних огріхів (К. І. Билінський, Д. Е. Розенталь). Розмежовували вдосконалення змісту тексту, як прерогативу наукового редагування, і покращення форми тексту (правка мови і стилю) – літературного (Д. С. Григораш). У той же час стверджували, що такий поділ є досить умовним. Застосували основи логічних знань для визначення природи редакторського втручання в текст, хоча визнавали, що неможливо підпорядкувати живе мовлення лише логічним законам (В. І. Свинцов). Таким чином, з'явився нормативний напрям цієї теоретичної науки. У цей же період розпочато узагальнення

редакторського досвіду видатних письменників, публіцистів, учених минулого, що лягло в основу розвитку теорії літературного редагування. *Третім етапом* розвитку науки редагування вважають появу робіт, у яких розглянуто закономірності створення текстів, вивчення природи редакторського процесу. Це теоретичні праці редакторів-практиків, які узагальнюють свій практичний досвід, і роботи вчених, які осмислюють природу редагування (М. Д. Феллер, Р. Г. Іванченко, В. В. Різун). На цьому етапі відбувається спроба поглянути на текст як об'єкт редакторської праці з позиції читача. «... Виправлення під час шліфовки твору зумовлюються потребою поглянути на текст не авторським, а стороннім оком і в ході цього погляду переконатися, чи всі деталі авторської думки читач зрозуміє так, як їх розуміє автор, чи всі складники викладу доступні йому. Редагування – це, фактично, перевірка тексту з позиції сприймання» [1, с. 13]. Також звернули увагу на творчу особистість редактора, з'являється т. зв. творчий напрям науки про редагування. На думку В. В. Різун, цей напрям є найбільш перспективним, оскільки взято до уваги природу творення тексту як акту комунікації, враховано особливості творчої праці його суб'єктів (автора, редактора, читача).

На сучасному етапі розвитку теорії редагування є роботи, у яких поєднано творчий і нормативний напрями, наприклад, роботи А. Е. Мільчина. Описано норми, яких має дотримуватися автор під час створення тексту, але головним завданням редагування залишається мисленнєва перевірка якості тексту, того, наскільки повноцінно він задовольнить потреби читача, щоб на цій основі допомогти авторові усунути недоліки і підсилити переваги твору [4, с. 41].

У нашій роботі, як і Т. Ф. Коляда й І. Є. Морозюк, вважаємо, що редагування – це форма діяльності та літературно-творчої практики, яка являє собою процес встановлення ступеня відповідності твору, призначеного для видання, мовному ідеалові та нормам побудови текстів, закріпленим у практиці публіцистичного, ділового, наукового та іншого мовлення, а також процес допомоги автору в удосконаленні твору (виправлення помилок, уточнення формулювань, аналіз інформативної наповненості та комунікативної доступності

матеріалу) з метою довести або максимально наблизити його цінність до суспільно необхідної.

Літературне редагування – це редагування з погляду мовного ідеалу та дотримання норм побудови твору, закріплених у практиці публіцистичного, ділового та інших стилів мовлення. Слово «літературне» зовсім не означає, що таке редагування пов'язане винятково з аналізом і правкою художніх, літературних творів.

Стосовно будь-якої сфери мовленнєво-мовної діяльності слово «літературний» пов'язано з поняттям, що в європейській культурі 17-18 ст. означало красномовство, володіння літературною мовою [31].

1.2. Текст як основний об'єкт редакторського аналізу

Як окрему мовну одиницю текст почали розглядати із середини ХХ століття, відтоді формується окрема галузь мовознавства – лінгвістика тексту, яка вивчає правила побудови зв'язного тексту і його змістові категорії, що виражаються за цими правилами, комунікативні різновиди тексту, зумовлені текстотвірними функціями мовних одиниць та орієнтацією повідомлення на певного адресата.

Різноманітний досвід лінгвістичного вивчення тексту як цілісної одиниці напрацьовано в рамках стилістики, де увагу було приділено вивченню функціонально-стилістичних параметрів тексту, детальному аналізу його одиниць – періодів, надфразних єдностей, великих синтаксичних сполук (В. С. Ващенко, С. Я. Єрмоленко, І. К. Білодід, А. П. Коваль, І. Г. Чередниченко, Г. Я. Солганик та ін.).

У сучасному мовознавстві виділяють такі основні підходи до вивчення тексту: 1) аналіз тексту як цілісного та завершеного об'єкта дослідження, виділення та аналіз текстових категорій (І. Р. Гальперін [39]); 2) дослідження комунікативно-прагматичних властивостей різних текстів – публіцистичних, наукових, ділових, рекламних тощо (А. І. Мамалига [38], М. М. Пещак, В. В. Різун [38], К. С. Серажим, І. М. Кочан [32] та ін.); 3) вивчення тексту у зв'язку із соціокомунікативною сферою, яка детермінує ознаки тексту, що функціонує в ній (І. М. Колегаєва); 4) дослідження тексту в інтенціональному та рецептивному аспектах, аналіз залежності вибору структурно-семантичних особливостей та мовностилістичних

засобів відповідного тексту від позицій автора та адресата (М. Д. Феллер [38], А. А. Залевська [24], Ф. С. Бацевич [8]).

Отже, до *аналізу тексту* можна підходити з позицій граматики *як до статичної величини* (інваріанту разом із морфемою, словоформою, словосполученням і реченням) або розглядати його *як процес, введений і в дію мовця, і в дію адресата, і в соціально-комунікативну ситуацію* загалом. Предметом нашого розгляду є мовна організація тексту з урахуванням інтенцій мовця, ситуації спілкування тощо.

Різниця в підходах до вивчення тексту, формально-структурна різноплановість текстів, їх функціонально-жанрова, стилістична різноманітність, орієнтація визначення тексту на одну або кілька категорій зумовлюють відсутність єдиної дефініції тексту.

Під поняттям «текст» розуміємо *писемний або усний мовленнєвий масив, що є лінійною послідовністю висловлень, об'єднаних у ближчій перспективі смисловими і формально-граматичними зв'язками, а в загальнопозиційному, дистантному плані – спільною тематичною і сюжетною заданістю* [47, с. 679].

Релевантними для редагування текстів вважаємо такі *текстові категорії*, як *зв'язність* (поєднання кожного наступного речення із попереднім; план вираження), *цілісність* (існування авторського задуму, структурно-сміслової організація; план змісту).

1.3. Етичні основи редагування (за З. В. Партико)

У тоталітарних суспільствах межі втручання редактора в авторський оригінал достатньо широкі, особливо це стосується контролю дотримання політичних норм. У демократичних суспільствах межі втручання редактора в оригінал значно вужчі й регламентуються законодавством про авторське право.

Розглядаючи межі втручання редактора в авторський оригінал, зазначимо, що аналогічними чи дуже близькими до застосовуваних в Україні вони є і в інших демократичних державах.

Отож, *редактор не може вносити в тексти повідомлень жодних виправлень, оскільки чинне законодавство (наприклад, в Україні ст. 13 Закону «Про авторське право та суміжні права») забороняє це робити.* Однак відхилення знижують якість

повідомлень, а це веде до зниження прибутку ЗМІ, з чим вони погодитися не можуть. Тому *ЗМІ, виходячи зі своїх прав та цілей, просто відмовляються від опублікування повідомлень низької якості (питання про передавання чи непередання якогось повідомлення в інформаційний простір належить до виключної компетенції лише самого ЗМІ; ст. 36 Закону «Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні»*). Звичайно, це суперечить інтересам авторів, метою яких є максимальне поширення своїх повідомлень.

Враховуючи сказане, слід визнати, що **межею втручання редактора в текст є «мовчазний» компроміс, який виникає під час редагування між автором і редактором: редактор не може внести в текст жодного виправлення без згоди автора, проте може відмовити авторові в опублікуванні повідомлення**. Іншими словами, межі втручання редактора в авторський текст – це результат компромісу між тим, чи виправляти, і тим, чи публікувати.

Укладання «мовчазного» компромісу між редактором та автором проходить у два етапи. На першому етапі умови компромісу визначає редактор: «Або Ви [автор] погоджуєтеся на виправлення і тоді я [редактор] публікуватиму Ваше повідомлення, або, коли Ви не згодні на виправлення, я повідомлення не публікуватиму». На другому етапі умови компромісу визначає вже автор: «Гаразд, я [автор] згоден на Ваші [редактора] виправлення, але тільки в тих межах, які я дозволю».

Оскільки автори об'єктивно мають різну кваліфікацію і різну суб'єктивну самооцінку, то вони встановлюють для редакторів різні межі втручання в текст – від максимальних («Редакторе, виправляйте все, що Ви вважаєте за потрібне!») до мінімальних («Будь ласка, не виправляйте жодної літери без моєї згоди!»).

Звичайно, редактор повинен узгоджувати з автором будь-яке виправлення, навіть найдрібніше (наприклад, така вимога зафіксована в ст. 42 Закону «Про телебачення і радіомовлення»). Це створить в уяві автора позитивний образ редактора і дасть змогу редакторові в майбутньому робити вже інші потрібні й значно істотніші виправлення.

Межі втручання редактора в текст повинні бути диференційовані також залежно від того, яким є виправлення: однозначним, неоднозначним чи багатозначним. Так, однозначні виправлення редакторів доцільно робити відразу, образно кажучи, «ручкою», а от **творчі** – краще «олівцем». Однозначні виправлення в екстремальних ситуаціях (наприклад, якщо неможливо узгодити їх із автором під час верстання газети) редактор може виконувати навіть самотійно, беручи на себе всю юридичну відповідальність за внесені зміни, а щодо творчих – цього робити не можна ніколи.

У тому випадку, коли автор необґрунтовано суперечить внесенню виправлень, редактор завжди може повернутися до укладання компромісу першого етапу, тобто до відмови авторові в опублікуванні повідомлення.

Говорячи про межі втручання редактора в текст, слід також згадати й про те, **що існують повідомлення, які взагалі заборонено виправляти. До їх числа належать офіційні документи (наприклад, законодавчі акти), твори класиків тощо.** Виправляти в таких текстах слід лише дуже грубі помилки, вказавши в примітці, як було написано в оригіналі і хто вніс виправлення.

2. Редактор, автор, читач і текст

2.1. Автор і текст

Залежність між перебігом створення тексту і особливостями викладу. У теорії редагування процес творчості розглядають, оскільки: 1) будь-який текст є результатом певного творчого процесу, навіть цілого ланцюга творчих процесів; 2) особливості творчого процесу того, хто пише, обов'язково відбиваються у тексті. Можна сказати, що текст – це творче обличчя його автора. Які б людські якості не мав автор – почуття гумору, зацікавленість, внутрішню дисциплінованість або ж педантизм, відсутність емоцій тощо, це знайде відображення у тексті. Уолт Уїтмен писав: «Зрозумій, що у твоїх писаннях не може бути жодної риси, якої б не було у тобі ж самому. Якщо ти злий або вульгарний, це не сховається від них. Якщо ти любиш, щоб під час обіду за стільцем у тебе стояв лакей, це виявиться у твоїх писаннях... Немає такого виверту, такого прийому,

такого рецепта, щоб приховати від твоїх писань хоч якийсь дефект твого серця».

Зумовленість багатьох характеристик тексту рисами особи автора та особливостями його творчого процесу для редактора – у теоретичному і практичному аспектах – обов'язково обертається розумінням того, хто стоїть за текстом, того, хто ці тексти створює. І тут певну допомогу редакторові надають дослідження психології творчості.

Етапи створення тексту, недоліки, що виникають на цих етапах. Будь-який текст є результатом творчого процесу і завершує собою становлення та оформлення певного нового досягнення – чи то у художній, чи то у науковій творчості.

У зв'язку з цим увесь *процес створення тексту* описують таким чином: початково зроблене відкриття проходить значну розумову обробку – логічну реконструкцію, після чого, реконструйоване, описується словесно і вже у вигляді тексту передається читачам. Відповідно до названих процесів у створенні тексту виділяють три відносно самостійні етапи, кожний з яких по-своєму впливає на його остаточну літературну форму і на його майбутнє сприйняття.

Перший етап – власне відкриття – є дотекстовим, але має безпосереднє відношення і до змісту, і до форми тексту. На цьому етапі здійснюється переважно мислення, що, як відомо, становить собою єдність інтуїтивного і логічного. Людина уявляє собі предмет опису, як правило, уривчасто, відокремлено. Вирішальним для цього етапу є такі якості, як уява та інтуїція.

Підготовлений читач за потреби може встановити, як відбувався творчий авторський процес, а в редакторській практиці це відбувається постійно, в роботі над кожним рукописом. Отже, у тексті відтворюються ті моменти, які повністю не усвідомлені автором. Які ж це моменти? Не до кінця осмислені, не підтверджені факти, очевидні для автора, але не для читача, здогадки, які ще вимагають перевірки практикою. Подібні недоліки може виявити літературний редактор: вони обов'язково «видають» себе складними, на перший погляд, зв'язками, котрі при більш глибокому розгляді виявляються псевдологічними, штучними.

Другий етап – розумова обробка відкриття, коли відбувається його «реконструкція», виведення із сфери непевних асоціацій та інтуїтивних здогадок у сферу осмисленого, раціонального. І тут вирішального значення набувають логічні елементи мислення. Справді, відкриття може відбутися коли завгодно і початися у автора з пробліску, з «напівдумки», – реконструюється ж воно, логічно послідовно, з урахуванням інтересів тих, хто буде його сприймати. Необхідність логічного вирішення взагалі виникає там, де людина змушена передати знайдене нею іншій особі або зробити аналогічний звіт собі. Автор створює план наступного викладу матеріалу, принаймні, хоча б у думках.

Якщо на першому етапі автора практично не цікавить, чи матиме його текст достатньо переконливу силу і як сприйматиметься читачами, то на другому етапі на перший план висувається вимога переконливості для тих, хто сприйматиме нову інформацію. І тут автор, звісно, не може обійтись без логіки – логіки обробки зробленого відкриття та інформації про нього за допомогою індукції і дедукції, аналізу і синтезу тощо.

На етапі реконструкції авторові потрібно відтворити логічну схему відкриття, проте вдається це далеко не завжди – занадто сильний вплив попереднього етапу. Як наслідок, «логічна модель (план)» містить окремі пропуски, протиріччя тощо, а це змушує того, хто сприймає інформацію, з'ясовувати не лише зміст тексту, але й спосіб мислення автора.

Недосконалість логічної «реконструкції» відкриття може виявлятися у залишках інтуїтивних елементів, у логічних порушеннях, у помилковості переходів, у пропусках або, навпаки, нагромадженні зв'язків тощо. Ось як, наприклад, порушується перехід від однієї думки до іншої:

Тварини поїдають ягоди, плоди. Насіння, що при цьому проходить через шлунковий тракт, не гине, під дією соляної кислоти шлункового соку його схожість навіть підвищується.

В другій частині складнопідрядного речення з'являється «нове» поняття «схожість насіння», яка «навіть підвищується», проте все це не підготовлено попереднім висловлюванням, де тільки констатується живучість насіння. Більш обґрунтованим був би

перехід через те ж ключове слово «насіння» за допомогою протиставлення:

При цьому насіння, проходячи через шлунковий тракт, не тільки не гине, – навпаки, під дією соляної кислоти шлункового соку підвищується його схожість. (Приклад Н. В. Зелінської)

Третій і завершальний етап творчого процесу створення тексту – словесний опис. Текст є не тільки результатом попередніх етапів, але й, водночас, відображенням їх основних недоліків. Саме таке «відображення» і потрапляє до рук редактора, часто потребуючи відповідної обробки.

На етапі словесного опису виявляються численні помилки: помилки втомленості або, навпаки, великої активності автора (відхилення від основної теми викладу, пропуски потрібних деталей, різноманітні повтори) і наслідки так званої інерції письма (використання готових лексичних форм – штампів, застиглих синтаксичних конструкцій) та ін. Можливі і недоліки зовнішнього втілення думки: неправильне використання слова у контексті, «сконденсованість» синтаксису (відсутні окремі члени речення – ніби вони самі собою розуміються), невдале звукове оформлення тексту (немилозвучність) та ін. Усе це спричинено специфічною організацією мисленневих і мовних процесів людини, а тому, на жаль, практично не помітно для автора. Читач же, навіть якщо він без спеціальної мети читає текст, обов'язково помічає їх (пригальмовується його власне сприйняття).

Ставлення автора до тексту. Проблема саморедагування. Як правило, авторові дуже важко самотійно редагувати свій текст. По-перше, він може дуже емоційно, дбайливо, обережно до нього ставитися, як до своєї дитини. По-друге, митець знає, як правило, більше, ніж написав у тексті, і бачить предмет опису дещо інакше, ніж зміг відобразити словами. Ця обізнаність із темою часто заважає автору помітити прогалини у змісті твору, передбачити, що для читача буде незрозумілим, недостатньо аргументованим.

Враховуючи це, стає зрозумілою проблематичність авторського саморедагування (вдосконалення власного тексту). Основними критеріями оцінки твору є відповідність літературної форми темі, цілям, адресату матеріалу.

Перед тим, як розпочати саморедагування, варто відкласти текст на деякий час, як кажуть професіонали, дати йому «відлежатися». Розпочинається т. зв. процес відчуження від тексту. Автор готується сприймати текст відсторонено, з позицій редактора або читача. Через якийсь час повернувшись до рукопису, автор вже може перечитати його, проаналізувати, вдосконалити з позиції сприйняття, виконати саморедагування, щоправда, якість якого залежить від професійних навичок оцінки і правки тексту.

2.2. Читач і текст

Адекватність сприйняття тексту читачем

Вважають, що читання – досить складна робота для читача, що має свої труднощі, зокрема проблема розуміння. Це змушує замислитися над особливостями процесу читання, відповісти на питання, чому ж читання є роботою і водночас творчістю?

Автор орієнтується на певного читача, на його смаки й уподобання, його інтелектуальний рівень. У міру свого таланту та вміння він організовує розмову з певною, іноді наперед визначеною, категорією читачів. Він спілкується з цілим прошарком людей, ділиться з ними своїми думками і почуттями. Це спілкування автора і читача стає можливим завдяки чудодійній силі слова.

Слово передає думку. Очевидно, природу цього «передання» не можна собі уявити так, як ми уявляємо передання якогось предмета з одних рук в інші. Передаючи предмет, людина, яка передала його, втрачає цей предмет, він цілком переходить до рук іншої людини.

У процесі комунікації, у процесі спілкування також відбувається передання – «передання» думки. Проте природа цього «передання» інша. «Здається, – пише О. Потебня, – ніби думка у мові переходить повністю чи частково до слухача, хоча від цього не зменшуються розумові здібності мовця, як полум'я запаленої свічки не меншає від того, що вона, кожному видна, ділиться ним з сотнею інших. І так як у дійсності полум'я свічки не дробиться, тому що в кожній із запалюваних свічок спалахують свої гази, так і мова тільки збуджує розумову діяльність розуміючого, який, розуміючи, мислить своєю власною думкою».

Те саме можна сказати і про автора, і про читача книги. Від того, що автор перелив у слово думки та почуття і «передав» їх читачеві, він не став біднішим духовно й емоційно. Він розбудив, активізував читача, примусив його думати і почувати.

На рівні індивідуального мовлення слово виступає вже не просто засобом спілкування, а засобом активізації читача чи слухача. Воно спонукає його до розумової роботи і спрямовує її. «І якщо слово, як нам видається, – пише О. Потебня, – служить засобом для передачі думки, то це лише тому, що воно у слухача проводить процес створення думки, аналогічний тому, який відбувся перед цим у мовця».

Процес розуміння не можна уявити без того спільного досвіду, на якому зріс і автор, і читач, з якого сформувалося значення окремого слова. І слово тут виступає засобом організації та регулятором процесу становлення думки в автора і читача. Ось на цій «регулюючій» природі слова і ґрунтується процес розуміння, процес правильного, або адекватного, сприймання розповіді.

Коли йдеться про адекватність, завжди слід мати на увазі повноту та направленість розуміння (правильність ходу засвоєння матеріалу).

У практиці мовлення часто трапляються випадки зміщень у сприйманні, зокрема у направленості сприймання.

Неадекватне розуміння виразу чи слова автором і читачем змушує видавничого чи газетного працівника вносити до тексту корективи. А автора під час перечитування спонукає не лише уточнити певну думку, а й, зважаючи на природу сприймання та розуміння тексту, редагувати ту чи іншу ланку розповіді.

Явище адекватності сприймання виразу притаманне мовній практиці не лише тоді, коли йдеться про переклад, а й тоді, коли йдеться взагалі про комунікацію, про процеси мовлення та розуміння. Це одна із закономірностей, якою характеризується спілкування, це закономірність лінгвістики індивідуального рівня. А оскільки саме індивідуальне мовлення та індивідуальне сприймання є предметом турбот редактора, він не може не зважати на ці закономірності [1, с. 16-22].

Складники процесу читання. Виявляється, щоб зрозуміти текст, недостатньо просто сприйняти знаки на папері. Потрібно проробити ще попередню, так би мовити, підготовчу, роботу. Треба ототожнити мовний імпульс з наявним у нашій свідомості логічним матеріалом пам'яті. Цю роботу людина здатна вершити вже в стадії відчуження, в момент пізнавання слів та виразів, відомих з попереднього мовного досвіду і власної мовної практики. За допомогою пам'яті відчутний імпульс ототожнюється з наявним у пам'яті акустичним образом. Читач немовби аналізує складові частини і пізнає вже відоме (це перший етап розуміння прочитаного).

Для того щоб робота пізнавання значимих одиниць проходила легше й ефективніше, практика писемності виробила допоміжні прийоми, зокрема прийом поділу на слова. Поділяючи на слова єдиний мовний потік, мовець значно полегшує читачеві роботу по засвоєнню тексту.

І тільки коли свідомість читача виділяє з мовного потоку значимі одиниці і порівнює це слово з виділеними раніше та зі своїм мовним досвідом, тільки тоді настає момент розуміння тексту (другий етап).

Отже, наскільки складну роботу має проробити читач, перш ніж дійде до розуміння викладу. Правда, всі звикли дивитися на читання як на відпочинок, особливо коли йдеться про художню літературу. Але це пояснюється тим, що читацький труд доведений людиною до **автоматизму**. Він настільки філігранно відшліфований низкою поколінь, що ми, читаючи, навіть не відчуваємо отієї багатоплановості, різнонаправленості наших зусиль у момент засвоєння розповіді. Та варто читання вивести з русла звичності, як складність і трудність цієї роботи відразу виступить на перший план. Що це справді так, неважко переконатися, взявши книгу з якоїсь малознайомої нам галузі знань [1, с. 23-28].

По-різному читач ставиться до прочитання **текстів обов'язкового прочитання** (інструкції, правила експлуатації, підручники) і **довільного прочитання** (художня література, наукова література з теми власного дослідження, науково-популярна література). Тексти першого типу вимагають від читача великої зосередженості і волі. Тексти для необов'язкового прочитання значно

вимогливіші щодо викладу: адже для того, щоб текст був прочитаний, він повинен привернути увагу, викликати інтерес і підтримувати цей інтерес протягом усього процесу читання.

Фактори, що ускладнюють процес читання:

- а) неправильна установка автора на те, хто буде читачем майбутнього видання;
- б) обмеженість творчих можливостей автора;
- в) несинхронність розумової діяльності та її мовного оформлення;
- г) активність творчого процесу, інерція авторського письма;
- д) емоційні перепади.

2.3. Редактор і текст

Фахове і звичайне читання. Редагування починається з першого читання тексту. І хоч фахове редакторське читання має свої відмінності й особливості, проте воно зростає на ґрунті звичайного засвоєння тексту. Специфічне редакторське читання – це тільки найбільш пильне, аналітичне читання, в ході якого здійснюється поперечний, поздовжній, перехресний розбір форми та змісту твору [1, с. 40].

Саме в ході уважного читання вдається виявити те, чого не бачив або не помітив автор.

Звичайний читач у ході засвоєння тексту свою увагу спрямовує на матеріал, на сприйняття змісту, фактичної складової. Ігнорування читачем неправильного слова, деталі або факту зумовлене сильною дією установки, яка веде читача, немов підказує йому, що варто засвоїти, а що опустити. Велику роль у засвоєнні текстового змісту відіграє *автоматизм сприйняття* – особливе, пришвидшене виконання роботи, не раз виконуваної раніше. Стандартні ситуації, звукові комплекси (або звукові групи або групи букв) викликають у свідомості знайомі значення, пришвидшують розуміння тексту. Автоматизм сприймання дозволяє звичайному читачеві всю свою увагу спрямовувати не на літери і слова, а на думку автора.

Для редактора таке сприйняття неприпустимо, адже йому потрібно не тільки зрозуміти текст у цілому, а й пізнати значення кожного слова, вирішити, чи доречно воно вжито, чи не приведе його

використання до появи якихось непотрібних підсвідомих значень, проаналізувати багато іншого.

У процесі розуміння завжди має місце *здогад*. «Сприймання тексту являє собою складну аналітико-синтетичну діяльність...» – читаємо у посібнику з психології, при якій «...відображення окремих елементів надрукованого або написаного (літер, складів) поєднується з відображенням цілого (слів, речень)». А в складній аналітико-синтетичній діяльності завжди є слабкості, якими і можна пояснити вади тексту, що їх часто називають редакторськими та коректорськими недоглядами.

У процесі розуміння, у ході засвоєння тексту здогад відіграє допоміжну роль, дає можливість прискорити читання, але іноді спрямовує наше розуміння хибним шляхом [1, с. 45].

Під час фахового редакторського читання здогад також заважатиме, і тому редакторові потрібно читати повільно, зосереджено, замислюватися над змістом окремої мовної одиниці (слова, речення, абзацу тощо).

Звичайний читач, як правило, вибирає з тексту лише корисну для нього інформацію, іноді навіть «вирвану» із контексту, він може не завжди звертати увагу на незрозумілість окремих слів, словосполучень. Редактор так робити не може. Налаштований на фахове сприйняття, він не лише намагатиметься зрозуміти *повноту* змісту тексту, а у випадку появи неточних або незрозумілих місць буде з'ясовувати, чому основну думку треба відновлювати, відшукувати.

Види редакторського читання (за А. Е. Мільчиним)

Виділяють три види редакторського читання рукопису:

- 1) ознайомлювальне;
- 2) рецензентське (оцінне);
- 3) шліфувальне.

Основна функція *ознайомлювального (першого) читання* – ознайомлення зі змістом і формою літературного твору. Цей етап дозволяє зрозуміти текст у цілому, визначити місце і роль структурних одиниць тексту, оцінити їхній взаємозв'язок. Темп читання – швидкий (400-600 слів на хвилину). Читають, як правило, не літерами, а рядками чи абзацами. Під час першого читання

важливо окреслити читацьке призначення твору, зорієнтуватися, хто буде потенційним читачем.

Завдання *рецензентського (оцінного) читання* – осмислення, аналіз, оцінка і критика окремих структурних одиниць і тексту в цілому. Редактор працює окремо з кожною структурною одиницею, «згортає» її – визначає основну думку, формулює вимоги (фактичні, функціональні, логічні, мовностилістичні, графічні) залежно від читацької адреси до кожної структурної одиниці, прогнозує розуміння текстового фрагменту потенційним читачем, оцінює структурну одиницю, визначає можливу причину негараздів у ній. Увага редактора повинна бути спрямована на сприйняття кожного слова, кожного знака тексту. Корисно, читаючи текст по частинам, одразу формулювати зауваження до кожної з них.

Функції *шліфувального читання* – аналіз і оцінка готового до видання тексту, усунення дрібних неточностей у ньому. Основну увагу потрібно зосередити на найменших мовних одиницях. Це читання контрольне, яке реалізується або як читання-перегляд усього тексту, або вибіркоче читання, під час якого перевіряють окремі одиниці (імена, дати, географічні назви, дати тощо) [4, с. 122-125].

Традиційні філологічні методики аналізу тексту

Методики аналізу тексту, що існують у практиці редагування, більш повно і строго застосовують традиційні філологічні методики, що тлумачать літературний твір і допомагають зробити порівняльний аналіз. Методика редагування зосереджує свою увагу на порівнянні варіантів тексту, що виникають у процесі правки, порівнянні невдалих варіантів із виправленими. Проводять т. зв. *лінгвістичний експеримент* у такий спосіб: зробивши припущення про значення того чи іншого слова, тієї чи іншої фрази, про те чи інше правило словотвору або формотворення, випробовують, чи можна створити якісь фрази, застосовуючи це правило. Різновидом лінгвістичного експерименту вважають спостереження за змістовими відмінностями, що виникають, коли довільно поєднують слова, замінюючи одне іншим, змінюючи їх порядок. Одним з результатів цього методу стала поява поняття «*негативний мовний матеріал*» – невдалі вислови з відміткою «так не говорять». Обґрунтувавши можливість або неможливість того або іншого вислову, вводять його оцінку з позицій

розуміння. Негативний матеріал – це будь-який мовний вислів, який не розуміють, або не відразу розуміють, або розуміють з трудом, а тому цей вислів не досягає мети. Метод *стилістичного експерименту* був запропонований А. Пешковським. Цей метод полягав в штучному створенні стилістичних варіантів до тексту. Якщо лінгвістичний експеримент спрямований на перевірку дотримання норми мови, з'ясування закономірностей організації мовного матеріалу, то при проведенні стилістичного експерименту вихідним положенням є розуміння тексту літературного твору як системи, а сам експеримент має на меті визначити і оцінити роль елемента, що піддався зміні.

Редакторська правка (за А. О. Капелюшним). Практична реалізація висновків редакторського аналізу – це правка тексту. Основні її завдання – усунення огріхів, які виявлено під час редакторського аналізу тексту й не виправлено під час авторського його доопрацювання, надання творові належного політичного звучання, ідейне його збагачення, досягнення виразності та ясності кожного формулювання, перевірка фактичного матеріалу, усунення хиб структури, мови й стилю, проведення редакційно-технічного опрацювання рукопису. У теорії та практиці редагування склалися **основні правила виправлення тексту**:

– Поправка є доречною, тільки тоді, коли її потрібність можна довести. Редактор має за потреби пояснити, чому він прийняв те чи інше рішення. При цьому докази на кшталт «звучить», «не звучить», «не подобається» не можна визнати переконливими.

– Правка має бути одноступеневою: виправляючи рукопис, треба намагатися усувати всі (навіть дрібні – !!!) хиби одразу.

– Всі виправлення треба вносити якнайретельніше; вони повинні легко читатися й займати на сторінці щонайменше місця.

Розрізняють такі **види правки**:

Правка-вичитування. Мета редакторської правки-вичитування – читання тексту «наскрізь». Вичитувач має зауважити його змістові, композиційні, стилістичні хиби, перевірити правильність написання географічних назв, імен та прізвищ, точність цитат, цифр, дат, зіставність одиниць вимірювання. До обов'язків вичитувача входить також перевірка відповідності заголовків текстові, текстівок

фотографіям та малюнкам. Правці-вичитуванню підлягають досконалі авторські тексти, які не потребують редакторського втручання. Завдання редактора тут зводиться до перевірки фактів, уточнення положень, апробації визначень. Тільки вичитуються також офіційні документи, всі види передруків, матеріали інформаційних агентств. У них усувають орфографічні помилки, позначають абзаци, звіряють цифри.

Правка-доопрацювання – найпоширеніший вид редакторських виправлень у журналістських текстах. Цей вид правки найчастіше використовують у редакторській діяльності. Мета правки-доопрацювання – вдосконалення тексту, зокрема його форми, уточнення ідеї автора, його задуму. За своїм характером зміни, які вносять при цьому в текст, різноманітні: скорочення, дописування окремих фрагментів, заміна слів і зворотів, зміна синтаксичних структур, удосконалення композиції. Особливостей манери викладу автора, його стилю правка-доопрацювання змінювати не повинна. Редактор виправляє також логічні й фактичні помилки, замінює не цілком переконливі аргументи іншими. Проте переважно доводиться поліпшувати форму викладу через удосконалення мовностилістичних засобів. Найдоцільніше й найкраще виправити такий текст може сам автор. Після зауважень редактора він зрозуміє вимоги засобу масової інформації, збагне суть помилок і належно поліпшить власний рукопис. Проте оперативність мас-медіа не завжди дозволяє попрацювати з автором, тому правку-доопрацювання виконують здебільшого без автора. Залишаючись у межах авторського тексту, редактор надає рукописові сильнішого політичного звучання, найбільшої точності й виразності.

Правка-переробка є специфічною формою редагування. Її використовують щодо текстів авторів, які слабо володіють навиками літературної праці. Скажімо, часто листи читачів не можна віддати до друку в тому вигляді, в якому вони надійшли до редакції. Мета цього виду правки – створення нового варіанта тексту на основі матеріалу, поданого автором. Базуючись на фактах, які повідомив автор, журналіст утілює думку автора в літературну форму. Тут редагування мало чим відрізняється від самостійної творчості. Й це не суперечить настанові про додержання авторського стилю. У такому випадку, по-

перше, важко говорити про наявність в автора творчого почерку, а, по-друге, турбота про читача тут відсуває турботу про автора на другий план. Проте редактор усе одно має дбати про те, щоб не нав'язувати дописувачеві чийогось способу викладу. Правка-переробка, як і всі інші форми виправлення тексту, не повинна знеосіблювати авторський текст; вона, навпаки, має бути спрямована на те, щоб зауважувати й розвивати ті індивідуальні, неповторні риси, які має автор. Правка-переробка близька до такої особливої форми творчої праці, як літературний запис.

Правка-скорочення як особливий вид опрацювання рукопису має на меті досягти максимального лаконізму без втрат для змісту. Часто метою правки-скорочення в ЗМІ є зменшення обсягу тексту, доведення його до певних розмірів, до певного хронометражу. Цей вид правки – це пряме втручання в текст, тому редактор має врахувати особливості його змістової й синтаксичної структури. Характер змін, що вносять звичайно в текст за його скорочення, дозволяє розподілити їх на дві групи: скорочення тексту частинами й скорочення, які умовно називають внутрішньотекстовими. У першому випадку вилучають частини тексту, що є певними змістовими ланками. Вони здебільшого оформлені композиційно й синтаксично. Скорочення однотипних прикладів, фактів одного змістового ряду, подробиць не викликає труднощів під час редагування. Якщо скорочення намічено правильно, вони не спотворюють змісту й не суперечать манері автора, а отже, текст після них потрібно мінімально додатково опрацьовувати. Насамперед ідеться про опрацювання «стиків» між частинами тексту, які тепер опинилися поряд, щоб досягти його зв'язності. Скорочуючи текст, редактор має завжди пильно стежити за тим, щоб епізоди й факти, вилучені під час правки, не згадувалися непрямо в наступному викладі. Коли зв'язок між змістовими ланками необхідний, скорочення великими частинами неможливе. У цьому випадку вдаються до внутрішньотекстових скорочень, пов'язаних з більш глибоким втручанням у текст. Скорочення в сторінці, як правило, має виконувати відділ, що готував матеріал до друку, або сам автор.

РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА РОБОТИ РЕДАКТОРА ІЗ ТЕКСТОМ

3. Робота редактора над змістом, темою твору. Завдання редактора при роботі з фактологічним матеріалом.

3.1. Робота редактора над змістом тексту

Під час першого читання редактор сприймає загальний зміст тексту, оцінює його цілісність, а також розглядає якість фактичного матеріалу і визначає загальне функціональне призначення тексту.

Аналізуючи **фактичний матеріал**, редактор оцінює його **актуальність**, відповідність сучасним соціальним потребам. Неабияке значення має **оригінальність** твору, яка реалізується у розробці теми, у змісті і формі твору. Корисно виявити елементи компіляції (переказ літературних джерел), співвіднести обсяг цієї інформації із новою, оригінальною, авторською. Хоча, звісно, є твори, метою яких є аналіз, систематизація попередніх досліджень.

Під час визначення **функціонального призначення** тексту редактор відповідає собі на питання: про **що** повідомляє текст (про які факти, докази, що пояснює); **хто** є потенційним читачем редагованого матеріалу: дитина, учень, студент, нефахівець, досвідчений спеціаліст та ін.; з якою **метою** текст може бути використаний (для розширення знань потенційного читача, для подальшого дослідження, для регулювання практичних дій, для задоволення естетичних або інших потреб тощо); на яку **сферу діяльності** спрямований текст (логічну, емоційну).

Ступінь розробки кожної окремої теми визначає **обсяг** тексту. Недостатній обсяг не дозволяє розкрити тему повністю, призводить до логічних «прогалин» у тексті, загальної незрозумілості. Збільшення обсягу призводить до відхилень від теми, багатослів'я. Гармонічної цілісності тексту не можна досягти без узгодження загального обсягу тексту та його функціонального призначення.

Дослідники визначають фактори оцінки ступеня розкриття теми: авторський задум; вид літератури, жанр твору; наявність вихідного (фактичного) матеріалу, його актуальність і новизна; рівень його вивчення, необхідність розгорнутої аргументації і використання прикладів (залежить від функціонального призначення), логіка розкриття теми [23].

3.2. Аналіз тематичної організації тексту

Змістова цілісність тексту виявляється у тематичній єдності мікротем (тем на рівні речення, надфразових єдностей) і макротем (загальної теми твору). Це і є тематичною організацією тексту.

Для проведення **аналізу тематичної організації** твору фахівці з редагування пропонують скористатися **методами тематичного аналізу**: методом фразового членування твору, методом пофразового визначення тематичної системи твору, методом тематичного прогнозування (антиципації), методом рубрикації, методом тематичних зіставлень, методом моделювання тематичної структури [Детальніше див. Різун, с. 207-230].

Редактор визначає **основну** (вихідну, макротему) концептуальну **тему** тексту, членує текст на частини і визначає **теми** (похідні, мікротем) **окремих фрагментів**. Похідні теми поділяють на категоріально-поняттєві (поділ базується на застосуванні логічних правил) і побічно-асоціативні (поява цих мікротем пов'язана із емоційним складником у створенні текстів, додатковими асоціаціями). Останній різновид похідних тем ще називають **тематичними відхиленнями**, і виділяють серед них контрольовані і неконтрольовані. Контрольованими тематичними відхиленнями, наприклад, є художні описи приміщення, особи та ін. Редактору потрібно виявити неконтрольовані тематичні відхилення, і, можливо, їх позбутися.

Велике значення для роботи редактора над тематичною організацією твору є застосування методу тематичного прогнозування: у редактора як у звичайного читача після прочитання фрази формується певне очікування розгортання теми («прогноз», «гіпотеза»), яке зіставляється із наступною фразою. Це є одним із способів виявлення тематичних відхилень.

Досконало проведений аналіз тематичної організації тексту дозволяє зробити висновок про однорідність / неоднорідність тематичної структури, цілісність тексту на змістовому рівні.

3.3. Прийоми перевірки фактологічного матеріалу

Працюючи із змістом тексту, редактор обов'язково повинен перевірити достовірність **фактичного матеріалу**. Це особливо

актуально для журналістських публікацій, наукових і науково-популярних текстів. Для художніх текстів проблема фактичної достовірності не настільки актуальна, оскільки в цих текстах поряд із фактами об'єктивної дійсності можуть використовуватися і суб'єктивні відомості.

Фактичний матеріал (цифри, імена, дати, відомості про події, географічні назви, цитати із першоджерел тощо) може бути використаний в тексті як інформація, аргумент в процесі логічного доказу, основа для подальших висновків, ілюстрування того чи іншого положення [3].

Для визначення якості фактичного матеріалу використовують такі критерії оцінки: відповідність темі, достовірність, точність, новизна, науковість (для відповідних текстів), доречність, виразність, наочність, доступність. Зазначена послідовність критеріїв оцінки не випадкова, вона визначає послідовність роботи із фактичним матеріалом, ураховує їхній взаємозв'язок [23].

Використання в тексті фактів потребує від редактора ретельної перевірки фактичного матеріалу. Дослідники теорії редагування виділяють основні *способи його перевірки*:

Звіряння факту з авторитетним джерелом. Процес звіряння нескладний, проте редактор має знати, до якого джерела звернутися в тому чи іншому випадку (загальні і галузеві енциклопедії, видані в спеціалізованих академічних видавництвах; видання Держкомстату України; офіційні видання – газети «Президентський вісник», «Урядовий кур'єр», «Голос України» та ін.).

Внутрішньотекстова перевірка, яка передбачає вдумливий цілеспрямований аналіз контексту, який дозволяє дійти висновку щодо істинності або хибності відомостей. Іноді внутрішньотекстова перевірка вимагає нескладних обчислень, оскільки неточності часто виникають у підрахунках, у процентних показниках тощо.

Офіційне підтвердження. Якщо перші два способи перевірки фактичного матеріалу не дозволяють установити істинність факту, доводиться звертатися за консультацією до компетентних людей, до спеціальних установ. Офіційне підтвердження наукового інституту, підприємства, організації, державної установи є авторитетною підставою для оприлюднення оригінального фактичного матеріалу.

4. Робота редактора над композиційною структурою тексту

4.1. Композиція як системно-структурна організація твору

У сучасній філологічній науці по-різному трактують термін «композиція» – з позицій літературознавства і мовознавства. У літературознавстві композицією називають етап творчого процесу, у лінгвістиці – поєднання мовних одиниць у текст, жанр визначають як відносно стійку мовно-композиційну схему. Ці трактування корисні для теоретичного осмислення завдань редагування, допомагають опрацювати текст. Звичайно, розрізняють композицію художнього твору, в основі якого – сюжет, поетичний образ, і композицію нехудожнього твору, наприклад, публіцистичного, в основі такого твору – план, тобто логічна побудова.

Удосконалення композиції твору – один із перших етапів роботи над ним. Тільки після ретельного аналізу тематичної та системно-структурної організації тексту можна розпочинати «шліфування» його мови і стилю.

Виконуючи композиційну правку авторського оригіналу, редактор повинен відповісти собі на запитання: чому він переставляє речення місцями саме так, чи врахував він, що виконати композиційну правку можна різними способами, чи обрав він найоптимальніший варіант.

У практиці редагування виділяють вимоги до композиції твору:

- вона повинна узгоджуватися із змістом твору, його частин;
- відповідати логіці побудови тексту (обраного типу мовлення);
- виділення композиційних одиниць має бути логічно досконалим – відповідати правилам поділу на частини.

Типові недоліки композиції журналістського матеріалу:

- поява неконтрольованих тематичних відхилень;
- порушення логічної послідовності викладу;
- неспівмірність частин;
- проблеми із композиційними зв'язками;
- невдалі композиційні рамки (невдалий заголовок, лід, кінцівка).

4.2. Проблема виділення композиційних одиниць

В основі аналізу композиційної структури твору дві операції: виявлення композиційних одиниць і аналіз композиційних зв'язків. Композиційними одиницями в повідомленні виступають такі фрагменти тексту: речення, надфразні єдності, підпідрозділи (параграфи), підрозділи, розділи (блоки), частини, томи. Читаючи текст, не поділений на частини, редактор подумки складає його план, використовуючи логічні правила поділу.

Виділення композиційних одиниць базується на правилах:

- обґрунтованості поділу (поділ проводиться на основі лише однієї підстави (ознаки), що є в основі видових відмінностей);
- пропорційності (поділ має бути адекватним за обсягом, із пропорційними частинами, і поєднання цих частин (видові поняття) розкриває обсяг цілого тексту (родового поняття));
- виключення (текст ділять на такі частини, кожна з яких виключає інші);
- ієрархії поділу (виділення композиційних одиниць різних рівнів (від найвищого до найнижчого) потрібно проводити з урахуванням ієрархії) [4, с. 165-174].

Важливо, щоб в основі однієї композиційної одиниці був один тип мовлення. Ураховуючи це, редактор зможе оцінити, де автор послідовно викладає матеріал, а де порушує композиційні закономірності без достатньої підстави.

4.3. Аналіз композиційних зв'язків і семантичних відношень у текстах різних типів (описах, розповідях, роздумах)

Композиційні зв'язки, у які вступають між собою одиниці, можна класифікувати за формою (послідовність, підпорядкованість, незалежність, перехрещення тощо) і семантичним наповненням (зв'язки часові, причиново-наслідкові, класифікаційні; події, пов'язані участю в них однієї дійової особи; характеристики, пов'язані з одним і тим самим об'єктом тощо).

Кожному типу мовлення притаманна своя послідовність, специфічний спосіб структурного зв'язку.

В основі **композиції тексту-розповіді** – хронологічний опис подій із прямою або зворотною часовою послідовністю. Композиційні одиниці співвідносять із відрізками часу. Між композиційними одиницями спостерігаються **з'єднувальні відношення**. Цей тип відношень створює умови для об'єднання композиційних одиниць (речень, абзаців та ін.) на основі рівноправності – на відміну від супровідних відношень, якими визначається існування основних, опорних речень і факультативних, котрими супроводжуються опорні. Наявність з'єднувальних відношень між одиницями мовлення веде до поглиблення, логічної різноманітності повідомлення про єдиний предмет розгляду в тексті й пов'язана з формуванням текстових єдностей аналітичного змісту, побудовою оповідних, описових фрагментів... Повідомлення, побудовані за таким принципом вирізняються функціональною односпрямованістю речень, а також їх смисловою взаємодоповнюваністю [38, с. 125]. У текстах-розповідях представлені такі різновиди з'єднувальних відношень: відношення складання, часової супозиції, що реалізуються за допомогою паралельного або тематичного зв'язку.

В основі **описової композиції** не опис подій, а опис об'єкта згідно із встановленим порядком. Порядком може виступати: а) рух очей (зліва – направо, згори – вниз, від початку – до кінця, за ходом годинникової стрілки); б) маршрут руху (у туристичних путівниках); в) зростання чи зменшення ознаки (від простого до складного й навпаки, від найважливішого до найменш важливого, від загального до конкретного і навпаки); г) класифікаційні основи, прийняті в різних науках (наприклад, для опису рослини, тварини тощо) [37, с. 157].

В описах виділяють дві складові: загальний опис об'єкта і опис його окремих елементів. Стосовно розташування цих складових розрізняють три типи описів: а) аналітичний (опис окремих елементів об'єкта; його загальний опис); б) синтетичний (загальний опис об'єкта; опис його окремих елементів); в) аналітико-синтетичний (короткий загальний опис об'єкта; опис його окремих елементів; повний загальний опис).

Описи широко використовують у художній (пейзаж, портрет), науковій (опис об'єкта, явища, процесу), технічній (опис пристроїв, систем, програм) та в інших видах літератури [37, с. 157-158].

Описова композиція також формується на основі **з'єднувальних відношень**, які представлені у таких різновидах: відношення **складання** (відбувається складання, додавання різних конструкцій, смислів окремих композиційних одиниць; текст має перелічувально-складений характер); **диференційного складання** (у якихось композиційних одиницях міститься вихідне повідомлення, в інших – варіативне, за своїм функціональним навантаженням семантика цих одиниць може бути протиставлена, зіставлена або відокремлена); **супозиції** (композиційні одиниці, з'єднані у такий спосіб, повідомляють про явища дійсності, суміжні в складі більшого цілісного явища, події; супозиція може бути просторово-буттєвою й часовою); **введення** (на появу цих відношень вказує т. зв. «інверсійний» порядок речень: зміст першого (похідного) вводиться до змісту другого (базового) речення).

Мета **текстів-роздумів** – дослідження, узагальнення явищ об'єктивної дійсності, з'ясування їх причин, аргументація висновків, доведення істинності певних положень. Основою композиції цих текстів є логіка доведення тези. У доведенні розрізняють такі його складові: *тезу*, яку треба довести чи заперечити; *аргументи* доведення (факти, закони, положення тощо); *висновки*, що підтверджені попередніми аргументами.

Композиція текстів-роздумів може набувати однієї з трьох форм: 1) *індуктивну* (від конкретного до абстрактного: опис аргументів доведення; сукупність висновків; формулювання тези); 2) *дедуктивну* (від загального до конкретного: формулювання тези; опис аргументів доведення; висновки); 3) *індуктивно-дедуктивну* (короткий виклад тези доведення; опис аргументів доведення; сукупність висновків; розширений виклад тези доведення) [37, с. 158].

Такий логізований спосіб викладу реалізується насамперед завдяки **супровідним відношенням** між композиційними одиницями. У цих текстах одна з одиниць (речень, абзаців) є базовою, опорною, у ній повідомляється вихідна тема або окремий аспект наступного мовного утворення. Семантика інших ґрунтується на основі

попередньої одиниці, залежить від неї, ніби супроводжує базову. Приєднані таким способом конструкції у межах тексту продовжують, розвивають думку, пояснюють або аргументують її, висловлюють ставлення мовця до неї та ін. Це один із способів утворення семантичної цілісності тексту. Формування названого поєднання композиційних одиниць дістало назву розгортання, яке «полягає в тому, що кожне з основних понять, котрі утворюють тезу, піддається розглядові й аналізу (визначається, пояснюється, мотивується, підкріплюється фактичним матеріалом, зазнає експресивного посилення)» [36, с. 121].

Супровідні відношення між композиційними одиницями виявляються у різноманітних різновидах: відношення **розширення інформації** (доповнюється інформація про основний зміст та про компоненти опорної композиційної одиниці); **аргументації** (у підпорядкованих конструкціях підтверджується, аргументується інформація, висловлена в опорній); відношення **пояснення** (у цих текстах до базової одиниці вводиться поняття, що потребує тлумачення); **коментування** (у наступних композиційних одиницях подано не повне роз'яснення, спрямоване на ліквідацію неясності, а вибіркоче тлумачення або оцінку (інтерпретацію) того, про що повідомляється в опорній одиниці з метою кращого розуміння); висловлення **авторського ставлення** до повідомлюваного (за такого семантичного різновиду супровідних відношень у залежній конструкції повідомляють про міркування, асоціації, почуття, бажання, емоційну оцінку автора відносно інформації, висловленої в опорній композиційній одиниці).

Супровідні відношення можуть бути граматично виражені за допомогою інтегративного (тобто сполучникового) різновиду зв'язку, що реалізується за допомогою спеціальних сполучників, призначених для інтеграції елементів.

5. Регулювання напруги викладу в тексті

5.1. Поняття ритму тексту, лаконічності викладу, напруги викладу в літературному редагуванні

Вивчення проблеми текстового ритму має тривалу історію в естетиці, риторичі, теорії літератури, мовознавстві. Інтерес до цього питання базується на фундаментальній ролі ритму в людському

житті. Дослідження ритмізації прози спрямоване здебільшого на її функціональну природу та пов'язане із загальними проблемами цілісності тексту (М. Гіршман), зі специфікою індивідуального стилю автора (Т. Сем'ян, Н. Любарець), проблемами художнього перекладу (Н. Белінська, В. Матвіїшин, В. Станевич).

Як відомо, ритм – це регулярний повтор подібних мовних одиниць, що структурує та утворює цілісність тексту, виконує експресивно-емоційну функцію. Дослідження цього явища еволюціонує від більш вузького розуміння ритму на рівні звукової організації тексту до більш широкого: у формуванні ритму беруть участь мовні засоби різних рівнів (фонетичного, лексико-семантичного, синтаксичного). Останній підхід вважаємо актуальним для роботи редактора.

Отже, текстовий ритм виявляє себе як у плані вираження (на різних рівнях мовної системи), так і в плані змісту – у пропорційності подання нової (актуальної) інформації. Викладу текстового матеріалу, як і процесу пізнання, властивий поступальний рух, рух у часі, зумовлений можливостями людини засвоїти те або інше нове, відразу чи поступово. Рух – від відомого до невідомого (від теми до реми) – можна простежити в кожному висловленні (детальніше про це – у теорії актуального членування мовного потоку). Створюється певний ритм сприймання, певний темп і послідовність засвоєння читачем авторської думки.

Така пульсація думки створює не лише ритм подання матеріалу, а і темп (напругу) розповіді. Кожне речення в процесі мовлення немовби має два полюси – знання і незнання, відоме і невідоме. Мовець знає, що він хоче сказати. Але мовлення існує в часі, і він нову інформацію відразу висловити не може. Зосереджуючи увагу читача (слухача) то на одному, то на іншому моменті, автор (мовець) змушений поступово, речення за реченням, називати і характеризувати словом пізнане, з кожним новим реченням зменшувати напругу цікавості читача, яка виникла на початку розповіді між знанням мовця та читача (слухача). І так доки знання читача не врівноважаться із знанням автора. Цієї рівноваги досягають не одразу, а лише після ознайомлення з усім викладом.

Для письменника (автора) важливий не лише поступальний рух думки з тією чи іншою напругою подачі фактажу, не лише акцентування (зосередження) уваги саме по собі, а поступальний рух подачі матеріалу і спрямування уваги читача (слухача), підпорядковані ідеї твору, авторському задумові, завданню. Так немовби схрестились різні сторони загальновідомої літературної закономірності – вміння відібрати матеріал і методика подання його [1, с. 102-103].

Визначення текстового ритму тісно пов'язано із категорією лаконічності, стислості тексту. *У текстах із лаконічно поданою інформацією* спостерігаємо гармонічний ритм (поступальний рух думки), що співвідноситься із темпом сприйняття нового матеріалу читачем, визначеною для даного тексту напругою подання фактажу. У стислому викладі кожне наступне речення містить не лише нові слова, а й новий фактичний матеріал. Також ці тексти є цілісними, увага читача зосереджена на розгортанні основної теми.

Порушення цих особливостей спонукає редактора втручатися в текст. І оскільки стислість викладу зумовлена поступальним рухом думки і вмілим спрямуванням уваги, то похибки стислого викладу бувають подвійні: порушення напруги поступального руху думки і зміщення уваги читача.

5.2. Характеристика текстів (або фрагментів) із послабленою напругою викладу

Послаблення напруги викладу пов'язане із так званими надмірностями тексту. Через недовіру до себе, через побоювання, що читач не зрозуміє, письменник залучає до розповіді надто велику кількість мовного матеріалу, розбавляючи в ньому думку та емоційну наснагу і зменшуючи тим самим дійову силу викладу, втрачаючи лаконічність.

Ключем, що дозволяє редакторові виявити «водянисті» місця тексту, служить поступальний рух думки. Навіть у найпростішому невдало сформульованому повідомленні цей хід дозволяє досить легко виявити зайве (наприклад, *перша прем'єра, передовий авангард, цегельний, кам'яний будинок*).

Абсолютні повтори зустрічаються у видавничій практиці порівняно рідко. Значно частіше трапляються приховані, так звані ситуаційні повтори, коли формально у тексті відоме означається словом вперше, а фактично це повторне називання зрозумілого з контексту або з попереднього викладу.

У сусідніх реченнях майже поряд кілька разів зустрічаються ті самі слова, і ми не розцінюємо їх як стилістичний огріх, як повтор. Це тому, що в сусідніх реченнях вони виступають у різних складах і грають неоднакову стилістичну роль. Спочатку читач зустрічає слово у складі нового (реми). Воно подає новий матеріал. А вдруге – у наступному реченні, в складі відомого, або як відоме (тему). Тепер це слово вже відіграє роль центра, на якому зосереджується увага, через який до розуміння читача додається нова порція життєвого матеріалу. Такий прийом членування мовного потоку дає змогу письменнику з'єднати в єдине ціле подання матеріалу, організувати рівномірний ритм сприймання тексту. І тому повторення слів на стиках фраз у різних складах не сприймається як повтор [1, с. 103-107].

Приблизно таку ж роль уповільнювачів текстового ритму можуть відіграти і групи слів, цілі фрази. Не обтяжені авторським завданням, вони можуть пояснювати вже зрозуміле з попереднього або вводити до розповіді деталі, не потрібні для розгортання думки. Крім введення відомого (теми) до складу нового (у рему), наявне і зміщення уваги (зміна мотиву). Автор ніби наголошує на чомусь і, всупереч своїй волі, неправильно спрямовує увагу читача, що веде до втрати відчуття ритму, теми розповіді [1, с. 103-107].

Працюючи над такими текстами, редактор буде прагнути посилити напругу викладу (пришвидшити темп подання нового матеріалу, зробити текст більш лаконічним). Це можна зробити, використавши правку-скорочення. Вилучають смислові повтори, зайві деталі, тематичні відхилення, гармонізують ритм тексту в цілому. У довідковій літературі стислості викладу досягають завдяки використанню системи умовних скорочень.

На рівні речення редактор може виокремити *словесно надлишкові фрази* – це граматично і логічно розгорнуті структури, що претендують на граничну точність переданого змісту. Вони

переважають у текстах офіційних, наукових. У художніх текстах такі конструкції допомагають створити стилістичний ефект, акцентують інформацію. Іноді подібні фрази потребують редакторського втручання:

1. В одному реченні автор може зібрати декілька тем і рем. Це порушує його логічну структуру і призводить до зміщення уваги читача. Повторювані займенники, прийменники, сполучники є надлишковими, не створюють стилістичний ефект. Такі реченнєві конструкції потребують редагування: *«Ти випромінюєш його, добре тобі і всім навколо, і тобі здається, що ти вибрався, що бачиш більше, проте, тісний зашморг на шиї нагадує про себе в якийсь момент і ти чемно залазиш в свій кокон»* (Оля Биндас «Кокон»).

2. Введення розширених за змістом вставних конструкцій відволікає увагу читача. Конструкції мають окремий додатковий смисл, який перебуває за межами змісту основного речення. Такі вставні конструкції, виражені окремим реченням, за своїм граматичним ладом не відповідають вимогам структурного оформлення речення. Вони виступають своєрідним компонентом, у якому сконденсована надмірна інформація: *«Бо ви, звичайно, уявили собі чотириста дванадцятий – витвір хворобливого таланту радянських інженерів, загнаних у тісні бокси науково-дослідних інститутів – а потрібно брати за відправну точку чотириста другу модель, яка трошки змахує на Победу, але габарити звичайно – не той, не катять»* (Natalka D «Картоша (на конкурс «Картопляна феєрія»»)).

3. У складних реченнях кожна підрядна частина може додавати нову інформацію. Якщо тема цієї інформації не збігається з темою головного речення, порушується логічна послідовність, фраза стає інформативно навантаженою.

«Я ж і так виконую цю роботу, як колись ми сиділи разом і дивилися, дивилися-милувалися, кожного разу, коли падає якась зоря, я загадую бажання, і місяць несе його, як немовля, на нічне небо, цілує, вдихаючи життя, і запалює нову зірку, що сяє доти, доки бажання моє не здійсниться» (В'ячеслав Імамов «Зірки»).

5.3. Характеристика текстів (або фрагментів) із посиленою напругою викладу

У редакторській практиці трапляються максимально лаконічні тексти. У таких кожне слово речення подає нову фактичну інформацію і підпорядковано одній меті: охарактеризувати предмет думки. Але ж це нове майже непомітно, невідчутно зміщує напрям руху авторської думки. Прагнучи сконденсувати виклад, автор може ускладнити сприймання думки, теми розповіді в цілому.

На рівні речення редактор виділяє *згорнуті структури*, застосування яких призводить до двозначності, невизначеності, нечіткості у вираженні думки, до логічних зсувів. При необхідності згорнуті структури більше використовують в текстах художніх, алегоричних, афористичних [13, с. 54]. Художній текст більш схильний до подібних скорочень. Саме це визначає для нього структурну напруженість, граничну насиченість змістом, і одночасно така напруженість не заважає сприйняттю, бо фонові знання, які передбачено мати читачеві, досить елементарні. Експліцитні та імпліцитні форми вираження думки (змісту) приводять до появи таких якостей тексту, як напруженість і ненапруженість. Спираючись на можливості мови, можна визначити деякі способи створення структурно напруженого тексту, тобто більш щільного подання інформації в тексті, із використанням компактних структур, з нульовим поданням деяких смислових ланок:

1. Непослідовні зміни тема-рема-тичних послідовностей підвищують структурну напруженість тексту. Стягнення відбувається завдяки включенню нової інформації в тему, а в результаті – інформаційний ланцюжок переривається: *«Відкриваю очі і відразу мружусь від світла. Гріє сонце»* (Олександра Кусь «Дважди два?»).

2. Тій же меті служить стягнення декількох повідомлень в одне речення, тобто використання інформативно компактних речень (як правило, граматично простих замість складних). У таких реченнях компактність викладу досягається нульовим представленням суб'єкта дії, стану, а також нульовим представленням самої дії (відсутність дієслів відчуттєвого сприймання): *«Я зійшла на перон, заметіль ще продовжувалась»* (Ганна Осадко «Щоденник»); *«Високоєфективний пилосос FC9176 створить ідеальну чистоту. Уцільнювач HEPA*

забезпечить 99,95% фільтрації. Фільтр HEPA13 не дозволить пилу потрапити назовні» (Реклама пылесосу фірми «Philips»).

3. Використання конструкцій односкладних номінативних речень сприяє реалізації мовленнєвої експресії на синтаксичному рівні. Ланцюжки номінативних речень виконують експозиційну роль, роль узагальнення, висновку, композиційної рамки. Це є знаковим для створення рекламних повідомлень: *«Швидкість. Сила. Недосяжність»* (Реклама кросівок фірми «Adidas»). Аналогічні приклади зустрічаємо і в художніх текстах: *«Послухай! Диво! Ніч. Зима»* (Анатолій Мельник «Ніч. Зима»).

4. Згорнутою структурою вважають речення із вторинними предикатами. В їх семантиці домінує семантика відношень, супроводжувана первинною для предикатів семантикою дії, процесу, якості і под., наприклад: *«Іван застав Лізу в сльозах»* (Анастасія Грім «Тримати долоню відкритою»); *«Про прийняте рішення заявнику негайно надсилається повідомлення»* (Кримінально-процесуальний кодекс України. Ст. 52).

6. Досягнення адекватної тональності в процесі літературного редагування

6.1. Поняття про тональність викладу. Авторська та композиційна тональності твору

Нелегко редактору опрацювати тон розповіді, коли доводиться оцінити не лише використання того чи іншого слова, не тільки факти і засоби подання їх у матеріалі, а й зважити так званий емоційний ореол тексту, емоційне насаження викладу або, як ще кажуть, зважити підтекст розповіді, що часто організовується позамовними засобами. Тлумачення емоційного підтексту буває дуже довільним, таким, що сягає далеко від авторського задуму. До труднощів трактування підтексту додаються і нечіткість стилістичних понять і неусталеність критеріїв, якими доводиться керуватися в редакційній роботі.

У науковій літературі немає чіткого розмежування тону викладу і стилю мовлення. Часто їх ототожнюють. Йдеться про стилістичне забарвлення розповіді – ідейно-оціночний та емоційний підтекст кожного твору, для означення якого варто користуватися термінами

«тон», «тональність». Краще не тільки тому, що тим самим уникнемо термінологічного різнобою, а ще й тому, що терміном «тон» фактично називають явище іншого порядку, яке, коли розглядати його як елемент системи, входить складовою частиною до поняття стиль (експресивний).

Поняття *експресивний стиль* у сучасному розумінні тлумачать так: «це використання таких засобів мови, які або викликають у співрозмовників почуття піднесеності, урочистості, співвідносно з високим стилем, або становлять нейтральну інформацію, звичне спілкування (пор. середній стиль, нейтральний стиль) чи орієнтовані на досягнення ефекту іронії, зневаги (пор. низький стиль)» [47, с. 652].

Тон викладу – це конкретна реалізація експресивного стилю у мовленні, це *емоційний настрій тексту*.

Як засвідчують тексти високохудожніх творів, висловлювання письменників та деяких дослідників художнього викладу, слід розрізняти *авторську* або *наскрізну тональність* і *тональність композиційну*, або *тональність викладу окремого уривка, сцени, діалогу*.

Авторська, або наскрізна, тональність – це загальний *настрій тексту*, зумовлений загальним завданням автора у тому чи іншому творі, і ставленням письменника до зображуваних ним фактів, подій та людей. Наскрізна тональність – це та настроєва площа викладу матеріалу, що найвиразніше знаходить свій вияв у стилістичних прийомах інтонування і пронизує весь твір певним звучанням, цементує його єдністю звучання.

Композиційна тональність – це *емоційний настрій окремого уривку*, зумовлений окремим завданням уривка та тими ситуаційними моментами, які диктують той чи інший прийом викладу та побудову уривка, сцени, епізоду.

Оскільки завдання окремого уривка, сцени, епізоду завжди підпорядковане ідеї твору, то ясно, що композиційна тональність завжди мусить бути підпорядкована авторській. Треба, «щоб у кожній фразі, по можливості навіть узятій окремо від інших, відчувався відблиск головного мотиву, центральний, так би мовити, настрій», –

пише В. Короленко. Саме в умінні підпорядкувати тональності одну одній значною мірою проявляється майстерність письменника. А майстерність редагування тональності викладу полягає в умінні виявити відсутність такого підпорядкування, в умінні знайти засоби, як усунути цю ваду розповіді.

Для того щоб допомогти авторові конкретними обґрунтованими порадами, редакторів дуже важливо вміти визначити авторську тональність та тональні зриви викладу, важливо вміти розібратися в організації тональностей [1, с. 126-127].

6.2. Засоби організації тональностей

У мовному арсеналі є такі засоби організації емоційного підтексту: 1) за допомогою слова (лексичні); 2) за допомогою суфіксів та граматичних форм (морфологічні); 3) за допомогою інтонації (синтаксичні); 4) за допомогою синтаксично-композиційних засобів. Наприклад:

1. За допомогою лексичних засобів:

– *Соколе мій, козаче! – каже Катря, пригортаючись до його, – коли ж ти вернешся? Чи хутко?*

– *Хутко, моя рибчино, хутко! Зацвіте перша вишня у твоєму садочку, закує сива зозуля – я припливу до тебе, припливу не наймитом, вільним козаком, Катре!*

2. За допомогою словотворчих та формотворчих засобів:

Миколка, Прокопів хлопчик, такий школярик, гарнесенький був, сумирненький, соромливенький, млявенький, як дівчинки. Та ще ж такий чорнобривенький, білолиценький, носок невеличкий, щічки круглесенькі, ще й чубок кучерями. Воно й училось нівроку йому. Страх яке до книжки було: чита, одно чита, особливо як на урок загадають щось таке, – чи про луку, чи про ліс... Ну й любило це! (приклад Р. Г. Іванченка)

3. За допомогою синтаксичних засобів:

Ліді почулося не «втрата»... «Страта»... І плями раптом виструнчилися, затремтіли, ніби злякалися. Жахнулася. Розплющила очі. Побачила спину медсестри і відчайдушно зажмурилася знову. Ні, ні!

Вона чула, як за медсестрою зачинилися двері. Повіки важкі... Плями вже чорні... Почуттів не лишилося. Простягнула руку, обмацала плаский живіт. Страта. Усе. Кінець! Нічого не вийшло. Ніколи в неї нічого не виходить без маминої підтримки... І Стасової. Страта? А вона ж де була? Присутня ж мала бути... при страті. Пропустила... Нічого не бачила. Ніби й не було. Чому не обох?

4. Особливо вагомі деталі автори іноді виділяють композиційно – окремим абзацом, немовби подаючи їх крупним планом. Подача емоційно заряджених деталей крупним планом зумовлює гранично повну передачу авторського настрою.

Мене поволі огортає страшний смуток. Він захоплює мене ось уже восьмий місяць. Часто здається, що йому не буде кінця. Ніколи...

Я лежу і дивлюся вступивши погляд у стелю, потім переводжу очі на відчинене вікно і нарешті картину з великим чорним пухнастим чудернацьким котом на ній, чії темно-бузкові очі так пронизливо дивляться на мене. Темнувато-жовтувата люмінесцентна лампа ледь чутно пронизує своїм світлом мене всього.

Я прожив життів зо двадцять у вчорашньому сні, а сьогодні вночі не знаю чи проживу хоча б одне єдине.

Вчора уві сні до мене прилетіли голуби і забрали із собою. Я чекав на них цілу вічність. Вони понесли мене на край світу, де звисивши ноги у чорну безодню часу сиділа дівчина і чекала свою зірку.

Тій бо дівчині ніхто не сказав, що вона все марно чекає, бо її зірка ніколи і не народиться. Але, мабуть, всі були певні, що вона все сидітиме і сидітиме, чекатиме і чекатиме.

Тут подано тільки перелік основних, типових засобів, якими організовується тон розповіді. Ними далеко не вичерпується весь арсенал цих засобів. Кожний письменник у своїй творчості користується якоюсь частиною із загальнономовного і літературного арсеналу. І щоб кваліфіковано редагувати художній твір, треба вільно орієнтуватися в тих прийомах, до яких вдається автор, та знати ті засоби, якими він оперує [1, с. 127-128].

7. Робота редактора над реченням і абзацом у тексті

7.1. Мовностилістична правка тексту

Проблема мовностилістичного опрацювання тексту не нова в практиці редагування. Це копітка перевірка точності, доречності кожного слова, оцінка його використання з позиції читача. Це робота на рівні речення. Під час створення тексту автор іде від задуму до слова, а читач – від слова до розуміння задуму. Невдало вжите слово може спотворити загальне розуміння матеріалу.

Але ж стилістично удосконалювати текст редакторіві треба дуже обережно, уникаючи так званої «смакової» правки, суб'єктивності в оцінці мови рукопису. Іноді редактор (особливо молодий) намагається пристосувати авторський текст до власного, звичного для нього способу викладення думок, що може призвести до стилістичного збіднення тексту, знищення авторської манери викладу.

Допомогти редактору помітити і виправити текст може знання **прийомів видалення типових нормативно-стилістичних помилок** (детальніше див. Мільчин А. Е. Методика редагування тексту. – С. 375-468.):

1. Співвіднесення між собою синтаксично залежних слів:

- співвіднесення членів речення, що вимагають узгодження;
- співвіднесення керуючого слова з кожним керованим словом або кожного з кількох керуючих з одним керованим;
- схематизація синтаксичних зв'язків.

2. Встановлення варіантів синтаксичних залежностей:

- співвіднесення слів *який, котрий*, що у підрядному реченні, з усіма співвіднесеними словами у головному;
- варіація залежностей між складними однорідними членами речення і загальним словом;
- співвіднесення прийменника з наступними словами і словосполученнями, якими він керує;
- варіація словосполучень, що змінюють зміст тексту.

3. Заміна займенника словами, які він може заміщати.

4. Виділення і пов'язування однакових, однокореневих і протилежних за змістом слів.

5. Виділення логічно акцентуючих слів.

6. Виявлення зайвих слів:

- визначення змістового і стилістичного навантаження, виділення типових словесних надлишків (характеристика основних груп зайвих слів);
- співвіднесення за змістом тексту, що читається, з прочитаним текстом.

7. Виділення ознак, притаманних канцелярському стилю:

- виділення розщеплених присудків і протиставлення їм форм з повнозначним дієсловом-присудком;
- виділення віддієслівних іменників для зіставлення з рівнозначними дієслівними формами;
- виділення дієслова є для зіставлення з більш конкретними і точними дієсловами або з бездієслівними конструкціями;
- виділення слів *питання, проблема, момент, задача*;
- виділення канцелярських штампів.

Виконавши мовностилістичну правку, редактору потрібно, по-перше, зіставити кожну виправлену фразу з авторською, перевірити, чи не втратила вона після правки якихось відтінків змісту, чи не з'явився у ній інший (не авторський) зміст. По-друге, обов'язково перечитати кожну виправлену фразу в контексті, зіставляючи виправлений фрагмент із попередньою або наступною частинами тексту [4, с. 492].

7.2. Методика роботи редактора з мовними штампами

Мовні звороти, що багато разів механічно повторюються без творчого доопрацювання, внаслідок чого послаблюється їх лексичне значення та стирається експресивність, прийнято називати мовними штампами. Вважають, що це готові форми, які використовують без огляду на те, наскільки точно і повно вони передають думку. Це готовий взірець, який сліпо копіюють. По-перше, це часто повторювані вирази; по-друге, внаслідок цієї частоті повторюваності вони внутрішньо спустошені, беззмістовні.

В основі таких висловів часто лежить якийсь образ, але цей образ унаслідок частого вживання втратив свою оригінальність, тому їх іноді плутають із фразеологізмами. Але на відміну від фразеологізму чи крилатого виразу штамп не може конденсувати

думку. Більше того, він виступає засобом прикриття браку думки та почуття.

Ознаки штампів: а) універсальні слова – загальні слова, які є заміниками конкретних (*дещо зроблено*); б) слова-супутники, «парні» слова (*активна, дійова допомога, гідний внесок, висока оцінка, гостра критика, вперта боротьба*); в) слова й вислови зі стертою образністю (*біле золото*).

За частого вживання на штамп може перетворитися будь-яка структурна чи змістова одиниця мовлення.

Штамп є однією з ознак збідненої лексики журналістського твору. У лексично збідненому мовленні часто зауважуємо також слова-паразити: *значить, ну, ось, так би мовити, в принципі* та ін. До хиб тексту належить також часте повторювання в ньому тих самих слів: *справа, факт, дещо, даний*. Звісно, це не стосується тих випадків, коли повторення слів є особливим стилістичним прийомом: анафорою, епіфорою, анепіфорою тощо.

Окремими **стилістичними прийомами**, які базуються на повторенні слів, є **тавтологія, плеоназм**. Проте такі повторення без певної стилістичної настанови належать до виразних вад мовлення. Тавтологія – повторення певної думки дуже близькими за звучанням словами: *сьогоднішній день, об'єдналися в єдину команду*. Тавтологія – вид плеоназму. Плеоназм (багатослів'я) – вислів, у якому є близькозначні, хоч різні за звучанням слова: *вересень-місяць, справжні факти, дезорганізатор порядку, дуже величезний, молодий юнак, уперше познайомився, відступити назад, година часу*.

Слова й вислови з офіційно-ділового мовлення, вжиті за його межами, називають канцеляризмами. Використання канцеляризмів в інших стилях є небажаним, якщо воно не виправдане певною стилістичною чи естетичною настановою (не є, скажімо, засобом мовної характеристики персонажа, засобом створення комічного ефекту).

Ознаки канцеляризмів: а) розщеплений присудок (*виконати роботу*); б) скорочене означення (*міндобрива, держзамовлення*); в) нагромадження віддієслівних іменників (*виконання завдання з метою підвищення рівня задоволення потреб населення в наданні послуг з пошиття зручного взуття*); г) «нові прийменники» –

прийменники, які походять від повнозначних слів, що втрачають своє лексичне значення (*у питанні використання сировини, в силу складних обставин*); д) слова й звороти канцелярського стилю (*мати місце, резолюція, акт набирає чинності*).

Способи уникнення канцеляризмів: а) заміна розщепленого присудка простим дієслівним присудком (*виконати роботу – зробити*); б) написання скороченого означення повністю (*міндобрива – мінеральні добрива, держзамовлення – державне замовлення*); в) заміна віддієслівних іменників дієсловами, дієприслівниками (*виконуємо завдання для того, щоб повніше задовольнити потреби населення в зручному взутті – ... для того, щоб населення мало зручне взуття, ходило в зручному взутті тощо*); г) заміна «нових прийменників» простими, непохідними прийменниками (*у питанні використання сировини – у використанні сировини, в силу складних обставин – через складні обставини*) [2, с. 126-128].

РОЗДІЛ III. ПРАКТИКУМ З ЛІТЕРАТУРНОГО РЕДАГУВАННЯ

1. ПРИРОДА ЛІТЕРАТУРНОГО РЕДАГУВАННЯ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ ЙОГО РОЗВИТКУ

1. Порівняти трактування завдань редагування в працях двох різних дослідників. Викласти свої міркування з цього приводу у вигляді короткого реферату (на 2-3 сторінки).

Д. С. Григораш

«Вдосконалення змісту газетних матеріалів є політичним і науковим редагуванням, а правка мови і стилю – редагуванням літературним.»

Р. Г. Іванченко

«... виправлення під час шліфовки твору зумовлюються потребою поглянути на текст не авторським, а стороннім оком і в ході цього погляду переконатися, чи всі деталі авторської думки читач зрозуміє так, як їх розуміє автор, чи всі складники викладу доступні йому.

Редагування – це, фактично, перевірка тексту з позиції сприймання.»

Коляда Т.Ф., Морозюк І.Є.

«Редагування – це форма діяльності та літературно-творчої практики, яка являє собою процес встановлення ступеня відповідності твору, призначеного для видання, мовному ідеалові та нормам побудови текстів, закріпленим у практиці публіцистичного, ділового, наукового та іншого мовлення, а також процес допомоги автору в удосконаленні твору (виправлення помилок, уточнення формулювань, аналіз інформативної наповненості та комунікативної доступності матеріалу) з метою довести або максимально наблизити його цінність до суспільно необхідної.

Літературне редагування – це редагування з погляду мовного ідеалу та дотримання норм побудови твору, закріплених у практиці

публіцистичного, ділового та інших стилів мовлення. Слово «літературне» зовсім не означає, що таке редагування пов'язане винятково з аналізом і правкою художніх, літературних творів.

Стосовно будь-якої сфери мовленнєво-мовної діяльності слово «літературний» пов'язується з поняттям, що в європейській культурі 17-18 ст. означало красномовство, володіння літературною мовою.»

Беззубов А. Н.

«Літературне редагування – аналіз, оцінка і вдосконалення форми твору в композиційному, стильовому (мовному) плані.»

Накорякова К. М.

«Сьогодні трактуємо літературне редагування як філологічну дисципліну, таким чином маємо можливість осмислити і систематизувати накопичені спостереження. Як структурно комплексна дисципліна, вона застосовує для розв'язання своїх завдань широке коло гуманітарних знань (логіки, психології, суспільних наук), враховує наукові розробки тієї галузі знань, якій присвячена конкретна публікація. Але перше місце серед наук, на які спирається у своїй теорії літературне редагування, займають лінгвістика і літературознавство. Закономірно наше звернення для вирішення практичних завдань до методик інших прикладних філологічних дисциплін: бібліографії, текстології, інформатики. Стало можливим поновити перервану в певний період філологічну традицію і згадати про досить повно розроблені методики дисциплін, предметом яких було мистецтво викладу, – риторики, поезики, теорії словесності. Філологічний аспект в осмисленні роботи редактора дозволяє зосередити увагу на вивченні словника, стилю, системи жанрів матеріалів масової інформації, їхніх літературних особливостей, включити в коло спостережень історію публікацій, а також літературну творчість письменників і журналістів. Створення риторики і поезики матеріалів масової інформації обговорюється сучасними лінгвістами, які розглядають масову інформацію як особливий вид словесності, що утворює сферу спілкування зі своїми мовними і стилістичними особливостями.»

Партико З. В.

«... в нашому посібнику будемо базуватися на нормативній концепції предмета редагування. Отже, предмет редагування – це приведення об'єкта редагування у відповідність із чинними у певний час у конкретному суспільстві нормами, а також його творча оптимізація, метою яких є отримання заданого соціального ефекту.»

Різун В. В.

«Літературне редагування – це вид суспільно-культурної діяльності, пов'язаної з регулюванням інформаційно-комунікативних процесів у суспільстві через засоби масової інформації і спрямованої на підготовку журналістського матеріалу до друку або виходу в ефір. Як вид діяльності літредагування є системою професійних дій, спрямованих на виконання практичних завдань, які формулюються за результатами редакторського аналізу журналістського матеріалу під впливом реальної виробничої ситуації.»

Академічний тлумачний словник (1970—1980)

«Редагувати – 1. Перевіряти і виправляти або відповідно оформляти певний текст. 2. Бути керівником якого-небудь видання.»

Мільчин А. Е.

«Основа редагування як діяльності – критичний аналіз призначеного для видання твору з метою його правильної оцінки і допомоги автору в удосконаленні змісту і форми твору заради інтересів читача, видавця і автора.»

«У нашому розумінні редагування складається із редакторського аналізу рукопису, його оцінки, а також допомоги автору в розробленні програми його вдосконалення, із безпосереднього шліфування рукопису автором (разом із редактором або під впливом його обґрунтованих зауважень) або редактором (за умови обов'язкового узгодження з автором усіх редакційних змін).»

«Суть і головне завдання редагування, на наш погляд, полягає не в правці рукопису, а в мисленнєвій перевірці його якості, того, наскільки повноцінно він задовольнить потреби читача, щоб на цій

основі допомогти авторові усунути недоліки і підсилити переваги твору.»

Билінський К. І.

«Завдання літературного правщика – обробити мову твору, його стиль, лексику і фразеологію. Але це не означає, що правщик може відволіктися від змісту і займатися лише формально граматичною та лексичною сторонами тексту. Літературний правщик зобов'язаний зробити текст не тільки граматично правильним, але й таким, що легко сприймається. Це означає, що йому потрібно слідкувати за стилем і композицією твору. У недостатньо обробленому творі він зобов'язаний виправити неправильно або невдало побудовані роздуми, перевірити аргументацію, і весь ілюстративний матеріал, викреслити зайве, випадкове, зробити весь твір логічним. Правщик повинен допомогти автору вибрати із засобів літературної мови ті, які найбільш точно і переконливо передають думку і відповідають призначенню твору. Необхідно говорити і про перевірку фактів.»

Капелюшний А. О.

«Рекомендуємо ... особливу увагу звернути на з'ясування питання редагування як наукової й навчальної дисципліни та завдань і особливостей редагування в умовах різних ЗМІ. При цьому важливо пам'ятати, що останнім часом сформовано різні підходи до згаданих проблем, зокрема до змісту понять «редагування» та «редагування як наукова й навчальна дисципліна». ... Редактор у ЗМІ повинен постійно зважати на ще один чинник: редагуючи конкретний текст, треба мати на увазі, що цей твір є мікроструктурою, яку в ЗМІ неодмінно включають до макроструктури. Це своєрідно позначається на процесі редагування в ЗМІ.»

«Нерідко окремі дослідники абсолютизують один з аспектів редагування, вважаючи, що саме він і становить предмет розгляду в навчальному курсі й у науковій дисципліні «Редагування». Є три аспекти редагування: політичний, науковий і літературний. Найчастіше дехто з науковців абсолютизує саме останній, визначаючи предмет редагування в ЗМІ як мовностилістичне

вдосконалення тексту, не беручи до уваги політичний і науковий аспекти.»

Феллер М. Д.

«Редактор, на наш погляд, – дуже чутливий і висококваліфікований читач, здатний сприймати рукопис очима того, кому адресована книга, і в той же час достатньо підготовлений, щоб побачити, що хотів сказати автор, і підказати йому, в чому полягає складність розуміння його думок та почуттів і як уникнути цих перешкод.»

2. Порівняйте етапи (схеми) роботи літературного редактора, запропоновані різними вченими.

Мільчін А. Е.

Аналіз і оцінка композиції твору

Аналіз і оцінка рубрикації

Аналіз і оцінка фактичного матеріалу

Аналіз і оцінка тексту з логічного боку

Аналіз і оцінка мови і стилю

Накорякова К. М.

Аналіз логіки викладу тексту

Робота над композицією рукопису, заголовком

Робота над текстами, різними за способом викладу (опис, розповідь, роздум)

Робота над фактичним матеріалом

Капелюшний А. О.

Редакторський аналіз додержання в тексті законів і норм логічного мислення

Особливості редагування різних видів текстів (тексти-описи, розповіді, роздуми)

Редакторська оцінка композиції рукопису, робота із заголовком

Редакторська робота над фактичним матеріалом

Удосконалення редактором мовностилістичних особливостей тексту

Іванченко Р. Г.
Точність слововживання
Зрозумілість слова
Стислість викладу
Тональність викладу
Мовні штампи
Ясність тексту

3. Прочитайте уривки, в яких розкрито особливості редакторського читання. Виділіть відмінності фахового від звичайного читання.

Накорякова К. М.

Углублённое прочтение текста – ключевой этап редакторского анализа. Специалисты считают, что подлинным прочтением текста может быть именно второе его прочтение, «в ходе которого восприятие каждого отдельного кадра уверенно относится читателем и слушателем к целому, только в этом случае целое уже известно из предшествующего – первого чтения или слушания». Второе чтение подразумевает возврат к прочитанному, соотнесение друг с другом фрагментов текста. Для лингвиста – это «путь разысканий значений слов, оборотов, ударений, ритмов», для историка и литературоведа – попутное комментирование прочитанного при движении от одной строки к другой. Литературоведению известны и «парадоксы медленного чтения», когда намерение «научиться читать» приводило к тому, что за мелкими деталями терялось целое. Редактору важно определить меру подробности своих наблюдений при медленном чтении. Именно в оценке с позиций целого каждой детали, каждой подробности, сообщаемой текстом, – смысл углублённого редакторского чтения.

Часто приходится слышать об особом редакторском даре, об умении видеть и чувствовать текст, о профессиональной редакторской зоркости. Эти мнения в основном справедливы. Действительно, редактор должен уметь «видеть» текст, однако это умение отнюдь не врождённое и не приобретается механически.

Редакторское чтение – чтение, прежде всего, предельно внимательное, ни одна подробность не должна ускользнуть от

редактора. «Именно глубоким и всеобъемлющим взглядом на подробности отличается человек знающий от профана... Истинный знаток видит в ничтожной для непривычного мелочи высокое значение, ибо здраво понимает её и чувствует её отношение к целому», – писал о процессе чтения один из основоположников методики изучения литературного текста Ф.И. Буслаев. Знакомясь с текстом, редактор выступает в роли такого истинного знатока. Редакторское чтение имеет много общего с чтением при научной работе. Здесь так же важно, чтобы в результате не осталось ничего непонятного, так же необходимо обдумывание сложных мест текста, знакомство с литературой по теме, но полная аналогия в данном случае всё-таки невозможна. «Редактор должен знать всё», – этой фразой обычно начинал свою первую лекцию по литературному редактированию профессор К. И. Былинский, воспитавший целое поколение редакционных работников. Однако никто и никогда не требовал, чтобы редактор был всезнайкой, с легкостью высказывающим своё суждение на любую тему. Быть специалистом большим, чем автор, редактор не может, но владеть общей методологией оценки содержания авторского произведения, иметь представление о его предмете, знать основные литературные источники и уметь ими пользоваться редактор обязан. «Знать всё» – для редактора значит добиться, чтобы в тексте, над которым он работает, не было ни одной неясной для него фразы, ни одного слова, смысл которого понят им лишь приблизительно. Никогда для редактора не будет оправданием то обстоятельство, что он чего-то не знал. Не знаешь, не уверен – проверь и умей сделать это самым рациональным образом, быстро и чётко.

Если в чтении при научной работе особенно важна его познавательная функция, в редакторском чтении главное – оценка текста. Редактор обязан взвесить каждое слово, выявить не только удачу и просчёты автора, но и причины, их вызвавшие. Опытный редактор умеет воспринимать прочитанный текст, каждую его мысль не как информацию, но как своего рода реальность, глубоко и последовательно вникать в содержание, мысленно представлять все его детали в конкретных жизненных образах.

Можно ли научиться такому профессиональному чтению? Можно и должно. Анализируя процесс обыкновенного чтения, К. Д. Ушинский писал: «В активном внимании [в отличие от пассивного – К. Н.] не предмет уже владеет человеком, а человек предметом. Чем более у меня власти над вниманием, тем успешнее я достигаю цели». Редакторское чтение требует сосредоточенности и осознанной власти над вниманием. Знание особенностей восприятия, характеристик внимания, факторов, влияющих на продуктивность памяти, позволяет управлять процессом чтения. Причём перед каждым редактором неизбежно возникает целая серия специфических проблем. Укажем лишь некоторые из них: процесс вхождения в текст и рамки литературного произведения, распределение в пределах текста материала, предназначенного для запоминания, воздействие на читателя различных приёмов изложения.

2. ПРОЦЕСИ СТВОРЕННЯ І ЧИТАННЯ; ЇХ РОЛЬ У ЛІТЕРАТУРНОМУ ОПРАЦЮВАННІ ТЕКСТУ

4. Які елементи тексту утруднюють читацьке сприйняття?

Як вийти з гетто

Уже давно загальним місцем стала теза про «непопулярність» і «неприсутність» письменників у медіа. Я сама любила це повторювати на відеоблозі. Казала, що сучасна українська література – це ніби гетто. І з нього письменників треба виводити.

Але це не зовсім так. Гетто існує лише в головах. Вийти з гетто можливо, якщо докладуть своїх зусиль декілька сторін – і самі автори, і журналісти, і видання.

Під час «Книжкового Арсеналу» стався ось такий експеримент: «Українська правда. Життя», «Відеотека» та власне «Книжковий Арсенал» спробували явити світу обличчя письменників. А письменники в свою чергу спробували поміркувати про те, як популяризувати читання.

Фільм транслювали на території «Книжкового Арсеналу» в невеликій залі.

Мені пощастило обговорювати цей фільм із харків'янами під час презентації «33 героїв укрліт». Відео викликало жваву реакцію. Говорили про те, хто має виховувати любов до читання. А ще про те, як зацікавити нібито «інертну» молодь.

Шкода, що не було молодих журналістів з університету Каразіна – вранці того ж дня вони питали, як можна мотивувати працювати «в культурі». Мовляв, вона нікому не цікава та не прибуткова.

Але коли журналіста мотивують винятково гроші – це прямий шлях до джинси та інших останнім часом розхожих слів.

Ну і так далі – наша пісня гарна й нова, починаймо її знову. (І. Славінська, <http://blogs.pravda.com.ua/authors/slavinska/>)

5. Які елементи тексту утруднюють читацьке сприйняття?

Кіровоградська центральна міська бібліотека виграла грант Бібліомосту

Ірина Хоменко, бібліотекар Кіровоградської центральної міської бібліотеки

Кіровоградська центральна міська бібліотека виграла грант Бібліомосту і отримала комп'ютери та програмне забезпечення. Тепер у нас – БЕЗКОШТОВНИЙ ІНТЕРНЕТ. Будь-який користувач бібліотеки може шукати в Інтернеті потрібну йому інформацію. Матеріали по праву, Закони України, новини у законодавстві наші читачі отримують і з Інтернету. До їх послуг – консультації бібліотекаря ПДГ. У центрі можна знайти Веб-список офіційних сайтів: Верховної Ради України, Президента України, Кіровоградської обласної ради, Кіровоградської обласної державної адміністрації, Кіровоградської міської ради, Кіровської та Ленінської районних у місті Кіровограді рад. Користуючись цими адресами, читачі бібліотеки відвідують сайти органів державної влади, отримують найсвіжішу інформацію.

Нещодавно у Пункті доступу громадян проходила виставка, повністю присвячена рішенням, діяльності та

новинам Ленінської районної у місті Кіровограді ради. Години прийому керівництвом, нові програми, список квартальних комітетів, інтерв'ю з головою Ленінської райради – це все можна було побачити на виставці і зараз ця інформація доступна у нашому центрі.

А Кіровська районна у місті Кіровограді рада презентувала у ПДГ Фотовиставку, що ілюструє діяльність депутатів протягом цього року. Яскраві фото з коментарями розповідають відвідувачам центру про основні віхи роботи цієї райради.

Публічні центри регіональної інформації є і у філіях Кіровоградської міської централізованої бібліотечної системи. Сьогодні розповім про один із них, що діє у бібліотеці селища Нового. Яскравий стенд «Україна – шлях до Європи» розповідає читачам про країни Європейського Союзу. Тут користувачі центру також можуть скористатися Веб-списком офіційних сайтів органів державної влади, літературою, що надійшла нам від Програми сприяння Парламенту II, папками накопичувачами з рішеннями Кіровоградської міської ради, Кіровської районної у м. Кіровограді ради, з соціальною та правовою інформацією. Є у центрі Історична довідка селища Нового, інформація про край у роки голодомору, матеріали стосовно екологічних проблем краю.

Для школярів та юнацтва у бібліотеці вивішені яскраві розповіді про Державний Прапор України, Малий Державний Герб України, Державний Гімн України та історія Тризуба. Поряд з Центром – виставка «Місто над сивим Інгулом» – про Кіровоградщину. Є у бібліотеці також інформація Центру Зайнятості. Для всіх категорій читачів і на всі смаки підібраний матеріал у бібліотеці-філії №17. Затишне приміщення, інформативна наповненість – не дивно, що у бібліотеці завжди людно.

(http://www.kirovograd.net/science_culture/2011/11/24/kirovogradsk_a_centralna_miska_biblioteka_vigrala_grant_bibliomostu.htm)

6. З'ясувати межі втручання редактора в наведений нижче текст та вид (види) правки. Вдосконалити текст (приклад А. О. Капелюшного).

Не рахуючи книг, які не підпадають під закон про авторське право (Біблія і Коран), світовим бестселлером являється «Книга рекордів Гіннеса», вперше надрукована кампанією «Гіннес Супер-лативз» у жовтні 1855 р. Книга виходила на 370 мовах, і до червня 1998 р. було продано більше 81 млрд. примірників. В 1759 році Артур Гіннес заснував пивоварний завод у Сент-Джеймсі (Гейт, Дублін), який до 1833 року став найкрупнішим в Ісландії. В 1886 р. фірма «Артур Гіннес Сан енд К» перебралася в Лондон, а до 30-х років нашого століття володіла вже двома пивовареними заводами в Британії і виробляла свій особливий сорт темного міцного пива – портер стаут. Скрізь висіли рекламні плакати «Гіннес корисний для вас», «Гіннес – ваша сила», «Висока якість – це Гіннес». Гіннес був єдиним сортом пива, який був в кожній пивній, але в дійсності кампанії не належав жоден цей паб, за винятком Касл Інн на фермі в Бодіемі (Сассекс), де вирощувався хміль. Тому компанія завжди була в пошуку нових рекламних ідей. Після року напруженої праці 27 серпня 1955 року вийшов перший примірник 198-сторінкової книги. Успіх був миттєвим, і до Різдва книга стала бестселером №1. Англійське видання «Книги рекордів Гіннеса» в даний час публікується в 400 різних країнах, і, крім того, вона виходить на 370 зарубіжних мовах. У 1984 г. об'єм продаж перевищив 50 млрд прим., а в 1994 р. – 75 млн, а на початку нового тисячоліття він складе 100 млн прим.

(За Книгою рекордів Гіннеса)

7. Проаналізуйте наведений текст науково-популярної статті «Атом у ролі детектива» з позицій уявного читача: 1) визначте моменти пригальмувати сприйняття; 2) назвіть їх можливі причини; 3) вкажіть ті елементи викладу, які вам, «читачеві», не до вподоби.

Чи можливе, на вашу думку, виправлення тексту? Що б ви, вже як редактор, порадили авторові у ньому поліпшити?

Атом у ролі детектива

- Ой! Мене комар укусив. А що як він малярійний?

Коли б тільки бідний комар міг це чути і розуміти, то обов'язково образився б...

Комарі-самці ніколи не кусаються і не знають смаку крові. Вони так само, як метелики, перелітають з квітки на квітку і ласують нектар.

Кусають людей і тварин та переносять збудників виснажливої малярії самиці.

Не пропускають нагоди покуштувати квіткового нектару і москити, що хмарами носяться в повітрі.

Ця пристрасть до квіткового соку стала для москитів трагічною... Помітивши, що комах приваблює мак, учені підживили його добривами, що містять радіоактивні ізотопи. Насмоктавшись нектару з квіток цього маку, москити стали «міченими», перетворились на своєрідні «радіопередавачі», і їх легко було виявити за допомогою лічильників.

Так можна знайти і місця, де москити розмножуються, і знищити набридливих комах. (приклад Н. В. Зелінської)

---

3. РЕДАГУВАННЯ ТЕМАТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ТЕКСТІВ

8. *Проаналізуйте інформативну насиченість текстового абзацу. Запропонуйте редакторську правку.*

Не славиться грибними багатствами наша Миколаївська область, адже для неї характерна посуха та відсутні природні ліси. Степова частина країни – найбільшій грибний район. [РП, 2010, № 111, с. 4]

9. *Проаналізувати тематичну структуру тексту. Визначити тематичні відхилення. Відредагувати текст.*

Гостя з Парагваю

Своїх жертв анаконда ковтає цілком

У Львівському дитячому еколого-натуралістичному центрі живе одна з найагресивніших змій світу – парагвайська анаконда.

Вона здатна задушити малого крокодила, дику порося і навіть семирічну дитину. Ця змія виростає до чотирьох метрів. Її організм побудований так, що може ситно їсти лише раз на рік.

Парагвайська анаконда родом із рік Парагваю та Аргентини, – розповідає керівник гуртка «Юні зоологи та тераріумісти» Ігор Хома. – Їм подобається вода з нешвидкою течією. Тут вони проводять 80 відсотків свого життя – спаровуються, приносять потомство, полюють на здобич. На сушу виходять лише для того, аби перетравити їжу».

Ця змія має 225 зубів-голочок. Ними кусає жертву і якийсь час її затримує, потім – закручує і починає душити. У анаконд чутливе тіло до вібрації: відчують, коли здобич хоче вдихнути або видихнути. У першому випадку вони її стискають сильніше, у другому – послаблюють хватку.

«Існують легенди про те, що коли анаконди душать жертви, то ламають їм кістки, – веде далі пан Ігор. – Насправді ці змії натискають на грудну клітку, щоб не дати легеням зробити подих, тварин на шматки не розривають, а ковтають цілими. Накидаються лише на тих, яких здатні проковтнути. Анаконди знають свої можливості. Бували випадки, коли вони кидалися на ягуарів».

Нижня щелепа змії розділена на дві окремі частини (саме вони зтягають здобич всередину), верхня нагадує ножиці, на їх стику в маленькій коробочці розміщений мозок. Нижня і верхня щелепи з'єднані лише шкірою, між ними немає суглобів. Укус анаконди неотруйний, але дуже болючий. Якщо на тілі залишаться поламані зуби змії, рана почне гноїтися.

Парагвайській анаконді, яка живе в еколого-натуралістичному центрі, виповнився рік, її довжина 1 метр 10 сантиметрів. «Така змія їсть гризунів, курчат, рибу, жаб, – говорить тераріуміст. – Коли підросте, захоче більшої здобичі – курей та кроликів. Організм анаконди побудований так, що вона може ситно їсти раз на півроку або раз на рік без шкоди для здоров'я».

Ігор Хома вийняв парагвайську анаконду з тераріума, щоб її сфотографувати. Вона поводитися спокійно, перед камерою позувала. «Будь-яка змія не вкусить, якщо не робити різких рухів, – каже він. – Тримав у руках і єгипетську кобру, і гримучу змію. Але людям, які не знаються на плазунах, робити цього не варто. На харківській виставці трапився нещасний випадок – кобра смертельно вкусила екскурсовода. За 40 хвилин, саме стільки живе людина після такого укусу, не вдалося дістати спеціальну сироватку». (Олеся ПАСТЕРНАК)

10. Виконайте внутрішньотекстову перевірку фактичної інформації

695 дітлахів мріють про сім'ю

На Львівщині 103 родини чекають на всиновлення дитини. Причому, як повідомив начальник служби у справах дітей Львівської ОДА Володимир Лис, більшість батьків наважилася на цей крок лише цьогоріч.

За його словами, на сьогодні зареєстровано 99 сімейних пар і три самотні особи, які мають бажання усиновити малюка. І не лише громадян України – від початку року усиновили дітей іще шість іноземних пар. «Іноземці, як правило, беруть під опіку дітлахів із фізичними вадами? Здебільшого опікунами стають громадяни США й Італії. Утім у нас найнижчий показник іноземного усиновлення», – зазначає пан Лис.

Щодо дітей-сиріт і позбавлених батьківського піклування, то їх нині в області нараховують близько 700. Третина. Яка? живе в прийомних сім'ях або дитячих будинках сімейного типу. «Від початку року півсотні діточок віднайшла собі нових батьків. Щоправда, в нас є проблема з маленькими дітьми. Адже більшість сімей хоче всиновити здоровеньку малечу до восьми років», – зауважує посадовець.

Начальник служби у справах дітей бідкається, що в сиротинцях небагато вихованців, які підлягають усиновленню. «Попри велику кількість безбатченків, бракує тих, які мають статус сироти. Для того, аби дитина його отримала, треба знайти її батьків і позбавити їх батьківських прав», – каже А. Лис. (Ю. Касько) [Львівська газета, 2010, № 40].

4. ВИПРАВЛЕННЯ КОМПОЗИЦІЙНИХ НЕДОЛІКІВ ТЕКСТІВ

11. Проаналізуйте логічність, послідовність композиції тексту

Снігурівка

Першої неділі жовтня снігурівці відзначили 195-ту річницю з дня заснування міста на берегах Інгульця,

Урочистості почалися зранку, з традиційного покладання квітів до пам'ятника воїнам-визволителям. А потому завирувала святкова програма на майдані біля центрального ринку Снігурівки. Гомінко було й поблизу Снігурівського районного Будинку творчості дітей та юнацтва: тут працювали виставка виробів народних умільців та виставка братів наших менших – свійських тварин. Чимало симпатиків зібрав і конкурс «Грай, гармонь!».

Увечері ж у приміщенні районного Будинку культури свою майстерність численним глядачам дарували місцеві таланти та танцювальні колективи з Миколаєва та Херсона.

Не нудьгували того святкового дня й прихильники спорту. У приміщенні Снігурівської СДЮШОР відбулася відкрита першість з дзюдо на призи міського голови, а на районному стадіоні пройшла товариська зустріч з футболу [РП, 2009, № 21].

12. Оцінити загальну композицію твору, визначити жанр. Відредагувати текст, аргументувати виправлення.

Працею звеличені

Як і вся Миколаївщина, жителі Березанського району також підготували гідні дарунки до 70-річчя області. Це, у першу чергу, два реконструйовані і оновлені дитячі садки в селах Рибаківка і Красне. Відкриття в райцентрі Дошки

пошани є свідченням того, що тут є багато людей, які своєю працею примножують добробут району, області. На районних урочистостях, які проходили 20 вересня, почесними грамотами різних рівнів нагороджено понад 80 трудівників Березанщини. Почесним громадянином цього краю визнано колишнього голову Лиманівської сільської ради, який обіймав посаду декілька десятиріч поспіль, Федора Трохимовича Булигу.

Удостоєний звання заслуженого працівника сільського господарства і голова правління ВАТ «Коблево» Віталій Бабинін.

У ці дні було підтверджено звання народного історичному районному музею, де директором Іван Данилко.

За сприяння органам внутрішніх справ району високої міліцейської нагороди був удостоєний і голова райдержадміністрації Василь Жосан.

Не забули тут привітати і запросити на свято колишніх керівників району, голів та секретарів сільських рад, які віддали багато років свого життя служінню народу.

У рамках підготовки до святкування 70-річчя Миколаївської області відремонтовано і встановлено електричне опалення в Лиманівській ЗОШ. Проведено ремонт глядачевого залу в районному Будинку культури селища Березанки. Облаштовані харчоблоки та їдальні в Червоноукраїнській та Данилівській загальноосвітніх школах...

За все це слід віддати належне райдержадміністрації та районній раді і, звичайно ж, громаді району [РП, 2009, № 27].

13. Проаналізувати композиційну структуру тексту замітки. Відредагувати текст.

Новини з регіонів. Селище під оберегом

Цей день став знаковим як для прихожан місцевої церкви Різдва Пресвятої Богородиці, так і жителів селища. На сланецьку землю завітав високопреосвященніший митрополит Миколаївський і Вознесенський Пітірім.

Спочатку Владика відслужив божественну літургію у місцевому храмі, а потім освятив оберіг селища – мармуровий хрест, який встановлено на в'їзді у Єланець.

Після освячення хреста відбулася урочиста частина цієї знакової події. Голова райдержадміністрації А. Добровольський, голова районної ради О. Москаленко нагородили Грамотами РДА та районної ради керівників-спонсорів сільгоспприємства «Альянс» В. Моргуна та В. Чабаненка, які матеріально посприяли у виготовленні та встановленні оберега селища. Мер Єланця Л. Баденко також подякувала Валерію Павловичу та Вадиму Анатолійовичу за благодійництво і вручила їм пам'ятні сувеніри.

Відтепер еланчани житимуть під надійним оберегом.
[РП, <http://www.rp.mk.ua/2011/10/>]

**14. Проаналізувати композиційну структуру тексту.
Оцінити рубрикацію. Відредагувати текст.**

Аграрній університет – наймолодший на Вінниччині

В університеті модульно-рейтингова система оцінювання знань та кредитно-модульна система організації навчання, яка відповідає вимогам Болонської конвенції

Вінницький національний аграрний університет входить до п'ятірки найкращих аграрних вузів України. Сьогодні у вузі I-IV рівня акредитації навчається понад 15 тисяч студентів, котрі отримують вищу освіту рівнів молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста, магістра. Аграрному університету менше тридцяти років – він наймолодший на Вінниччині.

Знання застосовують на практиці

Цього року в університеті стало більше на дев'ять нових спеціальностей та понад тисячу першокурсників. Сімдесят відсотків студентів – це працююча, обдарована сільська молодь. В аграрному будуть навчатися не лише майбутні агрономами, механіки, менеджери, технологи та економісти, а й правознавці, митники, фахівці лісового та садово-паркового господарства, енергетики. Студентів аграрного навчають у Інституті аграрної економіки, Технологічному інституті, Інституті менеджменту, адміністрування та права та Інституті післядипломної освіти. Факультетів в університеті сім – Економіки та підприємництва, Механізації сільського господарства, Менеджменту, Кібернетики, Агрономічний Факультет, Факультет Технології виробництва та переробки продукції тваринництва, Факультет машинобудування. Щоб студенти могли застосувати отримані знання на практиці, при університеті функціонують сучасні навчально-практичні центри: «Навчальна ферма»,

поля, садки, «Навчальне рибне господарство», «Дослідне поле», Ботанічний сад «Поділля», «Машинно-тракторна станція «Модуль», «Навчальна пасіка», «Навчальна web-бухгалтерія», «Навчальне конструкторське бюро «Компас» та 128 філій кафедр на виробництві.

Міністерство подарувало будівлю

На Дні першокурсника міністр аграрної політики Микола Присяжнюк підписав наказ про передачу Вінницькому національному аграрному університету п'ятиповерхової будівлі на вулиці Пирогова, 3. Можна сказати, що в цей день Вінницький Національний аграрний університет розпочав нову сторінку своєї історії, і кожен із першокурсників є її творцем. Міністр нагородив працівників університету трудовою відзнакою «Знак пошани» та заохочувальною відзнакою «Відмінник аграрної освіти і науки 3 ступеня». Навчально-виховний процес в університеті здійснюють 450 викладачів, з них докторів наук, професорів – 52, кандидатів наук, доцентів – 212.

– Колектив нашого університету завжди вбачав своє головне завдання у підготовці такого фахівця-аграрія, який би відповідально і з любов'ю ставився до землі. Саме завдяки такому розумінню свого призначення, нам вдалося за неповних тридцять років існування заявити про себе не лише в Україні, а й за її межами, – говорить проректор університету Ірина Гунько.

«Тезаурус» контролює навчання

Студенти аграрного навчаються за індивідуальними планами. На всіх кафедрах є засоби контролю рівня підготовки студентів та діє єдина система автоматизованого тестового контролю «Тезаурус». Університет працює за модульно-рейтинговою системою оцінювання знань та кредитно-модульною системою навчального процесу, яка в

повному обсязі відповідає вимогам європейської інтеграції вищої освіти України та Болонській конвенції.

Кредитно-модульна система – модель, яка поєднує модульні технології навчання та залікові освітні одиниці – залікові кредити. Кредит – одиниця обсягу та вимірювання результатів навчання, досягнутих на певний момент, це система змістових модулів, які можуть бути засвоєні за 36 годин навчального часу. Заліковий кредит – одиниця виміру навчального навантаження необхідного для засвоєння змістових модулів. Змістовий модуль – система навчальних елементів, що поєднана за ознакою відповідності певному навчальному об’єктові. Модуль, власне, – задокументована завершена частина навчальної дисципліни, практики, державної атестації [20 хвилин, <http://20minut.ua/news/10183897>].

15. Проаналізувати композиційну структуру тексту. Оцінити межі втручання редактора в текст. Визначити вид редакторської правки, аргументувати. Відредагувати текст.

«Вони і про них» –

під такою назвою, напередодні 90-річчя Радянської Армії та Військово-Морського Флоту, пройшла зустріч трьох поколінь, ініційована Новоодеською радою ветеранів, яку очолює Олександра Іванівна Байбарак. І саме її заслуга – в тому, що цей захід відбувся у теплій невимушеній обстановці, дав змогу ближче познайомитися людям, близьким по духу, силі волі, мужності. А оскільки зустріч проходила на базі загальноосвітньої школи №1 міста Нової Одеси і в ній взяли участь представники трьох ЗОШ і гімназії, заступники директорів цих закладів по виховній частині,

то це дало змогу виконати ще одну вагому мету – патріотичне виховання підростаючого покоління.

Сюди були запрошені вельми шановні люди міста, учасники бойових дій Великої Вітчизняної війни, воїни-афганці. Отож учні мали змогу поспілкуватися з ними, а вони поміж собою, поділитися думками, послухати розповіді про себе, почути численні привітання на свою адресу від районного керівництва.

Задушевно і водночас із великою повагою звернулися до присутніх в актовій залі, які зручно розмістилися за окремими столиками, т. в. о. голови районної держадміністрації Ігор Миколаєнко, заступник голови райради Микола Джупінін, міський голова, він же й колишній воїн-афганець Юрій Шутяк, районний військовий комісар Олександр Грузинський, голова районної спілки воїнів-афганців Юрій Гаврюткін. Стільки цікавого і корисного з цей день почули школярі про своїх героїчних земляків, до яких прониклися великою повагою і шаную!

Екскурсія по кращому в районі шкільному музеї бойової слави, що організований у цій школі, також видалася досить цікавою і доречною. Слайди про героїчне минуле нашої країни, концертна програма, присвячена подіям кожного покоління на цій зустрічі, також залишаться надовго в пам'яті всіх, хто брав участь у цьому святі, як і квіти та подяки від керівників району, вручені кожному ветерану ВВВ.

Не залишили байдужими присутніх і виступ матері загиблого воїна-афганця Юрія Савченка, і запалені свічки та хвилина мовчання, присвячені загиблим у буремні роки.

Продемонстрували свою військову підготовку і майбутні допризовники, показуючи тим самим свою готовність, у разі небезпеки для нашої країни, стати на її захист.

А ті незабутні рядки із пісні «Віденський вальс» «Помнит Вена, помнят Альпы и Дунай...», який співали вже усі разом, викликали сльози на очах багатьох ветеранів. Отже, зустріч видалася такою якою і хотіли бачити її організатори – теплою і щирою – незабутньою. [РП, 2010, № 10].

16. Проаналізувати композиційну структуру тексту. Оцінити рубрикацію. Відредагувати текст.

Захист. Крадії у квартири проникають навіть через дах або зламавши стіну

Як захистити житло від крадіжок

Квартирні крадіжки завжди були і залишаються найбільш популярним видом майнових злочинів.

Статистика показує, що квартирні крадіжки більш ніж у половині випадків здійснюють бездомні, наркомани, п'яниці. Сучасні квартирні злодії діляться на дві умовні категорії: тих, хто займається квартирними крадіжками професійно і тих, для кого чуже майно лише засіб придбання чергової дози наркотиків.

Більше половини квартирних крадіжок відбувається вдень, а саме з 9 до 16 години, у час, коли вдома нікого немає.

Як зловмисники проникають у квартири

– Основних способів проникнення в житло існує декілька: зламавши двері або відімкнувши їх, підібравши ключ, відмичкою або шляхом свердління замка, – розповідає

виконуюча обов'язки начальника сектору зв'язків з громадськістю міського управління міліції Інна Дем'яненко. – Проникають у квартири також через кватирку, через дах і навіть шляхом пролому стіни. Як правило, перед тим, як скоїти крадіжку, злодії проводять розвідку. Наприклад, заходячи в під'їзд багатоповерхового будинку, продзвонюють всі квартири на майданчику, якщо за дверима ніхто не відповідає, скоюють крадіжку. У разі, коли господарі на місці, існують стандартні відмовки типу «когось шукаю», «щось втратив».

Особливо уважно слід поставитися до вибору замків. Надійно себе зарекомендували сейфові замки. Як вважають фахівці, найпростіше грабіжникам впоратися зі звичайним накладним циліндровим замком.

Металеві двері – надійний захист від крадіжок

Добре захищають від крадіжок металеві двері. Вони відкриваються назовні, і це практично виключає можливість їх зламати. Якщо дозволяє планування будинку, слід встановити ще одні двері на східцевому майданчику. Таким чином можна одночасно захистити декілька квартир. Є ще один варіант, як захистити своє житло, – завести собаку.

Щоб житло не стало об'єктом посягання з боку злочинців, у першу чергу потрібно укріпити двері, замки, поставити ґрати на вікна. Якщо кудись від'їжджаєте, то можете попросити сусідів, якщо є така можливість, щоб наглядали за квартирою [20 хвилин, 2009, № 8].

---

17. Проаналізувати композиційну структуру тексту. Оцінити межі втручання редактора в текст. Визначити вид редакторської правки, аргументувати. Відредагувати текст.

Японія – солодка і зрозуміла

26 січня вихованці студії «Майстер-клас» (художній керівник – Інна Мало) побували в Києві, у центрі японської культури, на святі «Рисового тістечка», де мали можливість відкрити для себе дивовижну країну, її культуру, поспілкуватися з юними громадянами Японії, скуштувати японські солодощі.

У той же час в посольстві цієї країни експонувалася виставка робіт юних миколаївців. Наші діти у своїх малюнках намагалися розповісти про свою рідну землю

Незабутніми для миколаївських хлопчиків і дівчаток, їхніх батьків залишаться зустрічі з японськими дітьми, відвідання Києво-Печерської лаври, Зоологічного музею, Музею нецке (японських статуєток).

А 7 лютого, коли за східним календарем розпочинається рік Земляної Миші, у виставковій залі обласної організації Спілки художників України, у рамках міжнародної акції «Міст дружби», спільно з Миколаївським молодіжно-просвітницьким товариством відкрито виставку робіт вихованців студії «Майстер-клас», який веде Інна Олегівна Мяло. На стінах залу мило розмістилися яскраві дитячі малюнки, цікаві витинанки.

Чарують душу наївні та щирі акварелі дітей: вулиці, будинки, дивовижні тварини, загадкові рибки. Цікаво, що в студії можуть займатися діти з 5-річного віку. До серця кожного в Інни Олегівни знайдеться золотий ключик і добре

слово. Педагог від Бога, вона допомагає нашим дітлахам робити перші кроки у світ прекрасного, намагається зберегти їх індивідуальність – дитячу безпосередність, світле й радісне світосприймання.

Майстерно, з великою любов'ю чоловіком І. Мяло Сергієм Гусевим зроблені фотопортрети всіх вихованців студії, на фотоплівку зафіксовано моменти перебування їх у японському центрі культури.

...Той похмурий день став теплішим і затишнішим від різноколірного буйства малюнків, піднесеної і доброзичливої атмосфери, де діти могли загадати бажання і повісити його на чудо-дерево. З рук голови обласної організації Національної спілки художників, заслуженого діяча мистецтв України Олега Приходька юні художники отримали перші нагороди – справжні професійні гуашеві фарби.

Особисто я й уся моя родина щиро вдячні Інні Олегівні за дар спілкування з дітьми, за те, що вона не лише дає їм перші ази живопису, а й вчить бути людяними, упевненими, самостійними. Сподіваюся, що шалене захоплення мого онука Романа Юсковця «графіті» на стінах і огорожах нашої дачі переросте в справжню любов до мистецтва, ким би він не став у майбутньому. [РП, 2008, № 15]

---

5. РЕДАГУВАННЯ ЛОГІЧНИХ НЕДОЛІКІВ У ТЕКСТАХ

18. Виділити основні смислові ланки тексту, розглянути їх послідовність і зв'язки між ними, уточнити формулювання.

Близько ста тисяч чоловік опинилися в зоні стихійного лиха. Ураган не став несподіванкою для жителів Далекого Сходу – напередодні Агентство з моніторингу та прогнозування МНС Росії видало попередження щодо циклону, що насувається. І проте могутні пориви вітру швидкістю до 30 метрів в секунду перетворили снігопад на справжній буран.

Листопад цього року видався на Київщині незвично холодним. Але все-таки рекорд 1908 і 1918 рр. не був побитий. Однією з причин подібної аномалії стало значне зростання геомагнітної активності.

19. Який закон логічного мислення порушено автором?

Розмір штрафу за незаконний вилов або знищення одного екземпляра риби складає: лопатоноса 100 крб., вусаня 20 крб., форелі 10 крб., сазану, білого Амуру, чорного Амуру і товстолобику 5 крб. Щасливого лову і міцного вам вудилища, рибалки!

20. Виявити логічні помилки у використанні однорідних членів речення, інші вади. Виправити текст.

Грав в оркестрах, ресторанах, санаторіях.

Едуард Резнік зараз навчається у США, захоплюється філософією, науковими дослідженнями та математикою, бере участь у роботі дипломатичного клубу в Лонг-Айленді.

Натомість, чиновник стверджує, що він не є власником, а засновником кількох фірм, і «це не є порушенням закону».

Сукні можна замовити як напрокат, так і придбати за каталогами.

21. Знайти логічні помилки і неточності, допущені в тексті. Внести правку.

Кадри В. Ф. Осипов підбирає з відчуттям і з толком. Сам відданий роботі, він і в інших більше за все цінує здатність віддавати себе справі, сумлінність і акуратність. Тому працюють на ділянці творчо, постійно щось раціоналізують. Наприклад, подовжили «Фрегати», щоб вони краще проходили по ділянках з неоднорідним рельєфом. Полегшили роботу з насосом НЦС-2. Заводський захист на «Фрегатах» замінили своїм, надійнішим. В основному автором всіх цих раціоналізаторських пропозицій є Віктор Осипов – людина допитлива, захоплена.

22. Знайти логічні помилки і неточності. Внести правку.

Все село прийшло подивитися на урочисте відкриття [під'їзної дороги та переїзду через річку Інгул]. Пісні, привітальні слова і перерізна червона стрічка довели людям, що нинішня влада може не лише обіцяти, а й виконувати. [РП, 2010, № 106, с. 1]

Про санітарно-епідеміологічну ситуацію доповів головний державний санітарний лікар Миколаївської області Володимир Клочко. Він зауважив, що за 9 місяців поточного року на території області не було допущено ніяких епідеміологічних ускладнень. За звітний період по медичну допомогу звернулося 139 тис. осіб, що на 15% більше, ніж за аналогічний період минулого року. [РП, www.rp.mk.ua/2011/11/nashe-zdorov'ya---u-nashix-rukax/]

6. НАПРУГА ВИКЛАДУ В ЛІТЕРАТУРНОМУ РЕДАГУВАННІ

23. Проаналізувати напругу викладу на рівні речення. Запропонувати виправлення (приклади Р. Г. Іванченка)

1) Ще здаля, на повороті, бовванів цегельний, кам'яний будинок станції...

2) Павло дивився на рудий степ, шукав скирти чи ожереди. Але степ був пустельний і рівний. Скорт і ожередів не було...

3) Дужий, дошкульний вітер увірвався з моря в затишну бухту і одразу збив хвилю, жбурнув у вічі холодними бризками солоної води

4) Денікінський осавул запалив хату батька мого – підпільника, – але сокорина встояла і тоді, не піддалася язикам бешкетного полум'я. І тепер, старенька, вона часто хитнеться – вклониться людям, які йдуть повз неї.

Люди! – вони зросли на її очах, яка вигналась, наче з води, і ти, моя синьоока сусідко. Ось ти вже...

24. Проаналізувати напругу викладу на рівні тексту. Запропонувати виправлення (приклади Р. Г. Іванченка)

1) Вітер свистів йому у вухах, надимав поли розхристаного піджака, але не прохолоджував розпаленої голови і гарячого тіла. Голова горіла у пекельному вогні, тіло трясла якась лихоманка. Його кидало то в жар, то в холод, зуби дрібно цокотіли, і він те й робив, що застібав і знову розстібав коміра на всі гудзики. Його гордість...

2) Павло вийшов з вагона на київському вокзалі... На вокзалі він знову обминув стороною юрбу носильників у білих фартухах, щоб не зустріти Якіма Кавуна чи й

Княжевича серед них, здав на схорону чемодана і скочив у трамвай, який ішов до центра, через колишній Євбаз, по вулицях Воровського і Ворошилова. Зійшов біля Золотих воріт і поволі попростував Володимирською вулицею повз оперу до бульвару Шевченка, де й містилося Міністерство сільського господарства. Павлові хотілося ще раз спробувати щастя...

3) Дужий, дошкульний вітер увірвався з моря в затишну бухту і одразу збив хвилю, жбурнув у вічі холодними бризками солоної води. Катер летів проти вітру, розсікаючи білі баранці на гострій хвилі.

Павло схопив обидві стрічки з безкозирки і затиснув їх зубами, щоб вітер не зірвав безкозирку. Те ж саме зробив і Іван Заруба, весело глянувши на чайку, що й досі жалібно кигикала над їхнім катером, злітала вгору, падала до води, немов хотіла вхопити гострим дзьобом жовтої піни на крутій хвилі. Але піну рвав вітер, і вона розсипалися над морем довгастими ниточками й легенькими кульками.

Матроси стояли зверху на командирському катері, навіть не заходили до каюти, засланої квітчастим килимом... У каюті все сяяло від зразкової чистоти, білосніжних чохлаїв на диванах, від полиску червоного дерева, яким було оздоблено стіни. Гаряче світилися добре надраяні мідні поручні, ручки панелі. Катером капітана першого рангу ніколи не їздили матроси. Швидкість у нього неабияка. Він летів у бухті наче вітер, майже не торкаючись носом високої хвилі. Не кожному матросові випадало ходити цим катером з крейсера «Адмірал Нахімов» до берега. Треба було заслужити таку честь.

Катер вихором летів...

25. Проаналізувати напругу викладу на рівні речення. Запропонувати виправлення.

Божена навчається в Житомирському агротехнічному коледжі на факультеті експлуатації систем інформації та теорії прийняття рішень, який за даними 2010 року став одним із кращих професійно-технічних закладів міста, вона майбутній програміст [20 хвилин, 2009, № 38].

Спочатку, чого до них ніхто не міг зробити, у 200-метровій шахті шахтарі ліквідували холості прогони комбайна, перейшли на двостороннє виймання вугілля, очистили непотрібні відходи, що заважали роботі техніки [РК, 2008, № 45].

Якщо десять років тому при організації служби дорожнього нагляду акти про стан вулиць і доріг вміщувались на кількох сторінках, то сьогодні це – двотомний перелік значних і дрібних недоліків у стані міських вулиць і доріг з твердим покриттям п'ятисоткілометрової довжини [Тр., 2009, № 8].

Приводячи в дію свої давні задуми, він втілював у життя свої дитячі мрії і з кожним роком наближався до своєї мети, яку поставив ще тоді, коли почав працювати [20 хвилин, 2009, № 13].

26. Охарактеризувати напругу викладу запропонованого уривку. Виявити засоби створення ритму в тексті.

І тоді ж, пам'ятаю – з бору вдарив у тривогу наш панцерник. – Загудів ліс. Метнувся вогонь – раз, два – і ще – удар! удар!

...Напирають ворожі полки. Треба спішити. Ах, треба спішити!

Але я йду і йду, а одинока постать моєї матері все там же. Вона стоїть, звівши руки, і зажурно дивиться на мене. Я поспішаю на це зачароване неможливе узлісся, а одинока постать усе там же, все там же.

Навкруги – пусто. Тільки місяць ллє зелений світ з пронизаного зеніту. Я держу в руці мавзера, але моя рука слабіє, і я от-от заплачу дрібненькими сльозами, як у дитинстві на теплих грудях. Я пориваюся крикнути:

– Мати! Кажу тобі: іди до мене! Я мушу вбити тебе. І ріже мій мозок невеселий голос. Я знову чую, як мати говорить, що я (її м'ятежний син) зовсім замучив себе.

...Що це? невже знову галюцинація?

Я відкидаю голову.

Так, це була галюцинація: я давно вже стояв на порожнім узліссі напроти своєї матері й дивився на неї.

Вона мовчала.

...Панцерник заревів у бору.

Здіймались огні. Ішла гроза. Ворог пішов у атаку. Інсургенти відходять.

...Тоді я у млості, охоплений пожегом якоїсь неможливої радості, закинув руку за шию своєї матері й притиснув її голову до своїх грудей. Потім підвів мавзера й нажав спуск на скроню.

Як зрізаний колос, похилилася вона на мене.

Я положив її на землю й дико озирнувся. – Навкруги було порожньо. Тільки збоку темніли теплі трупи черниць. Недалеко грохотіли орудія.

...Я заложив руку в кишеню й тут же згадав, що в княжих покоях я щось забув.

«От дурень!» – подумав я.

...Потім скинувся:

– Де ж люди?

Ну да, мені треба спішити до свого батальйону! – І я кинувся на дорогу. Але не зробив я й трьох кроків, як мене щось зупинило. Я здригнув і побіг до трупа матері.

Я став перед ним на коліна й пильно вдивлявся в обличчя. Але воно було мертво. По щоці, пам'ятаю, текла темним струменем кров.

Тоді я звів цю безвихідну голову й пожадливо впився устами в білий лоб. – Тьма.

---

27. Охарактеризувати напругу викладу запропонованого уривку. Виявити засоби створення ритму в тексті.

Він схожий на сфінкса. Чи на троля. Так чи так у нього шалене прекрасне тіло. Зелено-сині неправильні лукаві очі. Посмішка Мефистофеля. Егоїзм гарненької гімназистки. Він прийшов і зник з мого життя, не залишивши й подряпки на ствердлій душі. Пішов, хоч трохи вгамувавши моє кляте лібідо. Ні, то пішла я. Поїхала геть від нездійсненої ночі, від скаженої спеки, в якій він житиме до неділі, від дурнувато зацикленої пісеньки, яка, о горе, зрештою почала мені подобатись. За автомобілем, в якому я покинула своє «з ним», потяглися реп'яхами спогади. Не знаю, може, розволочаться по дорозі додому. Все, забудь, забуваю, забуду. До біса всі парадигми – його більше не існує. Світ живе без його шаленого тіла, прекрасного в своїй засмаглій байдужості, без дивної посмішки, що так мене непокоїть і без лукавого погляд в очах. Дійсно, звідки я взялася зранку в його ліжку? Зате мені все було зрозуміло, мною все було прораховано. В дупу нещасливе кохання. Плювала я на шмаркаті страждання, я ЖИВУ...

«Я знаю», – всміхався він на моє варнякання про його вроду чи незвичайність. Пам'ятаю, щось торочила йому про

те, що змогла б годинами спостерігати його рухи, гру світла на обличчі, чорт зна що іще...Певно, йому це вже сказали всі. Your turn, baby!

Ненавиджу красивих чоловіків. Псячі красунчики, як із вами поводитись? Бути чоловіком, коли наказуєте: «Ну скажи, скажи, який я класний зранку!» і перекидатись на жінку, коли ви раптом зацікавитесь моїми нігтями чи маркою косметики... Кляті білявчики – час від часу вони все одно виникають. Звісно ж, за мого бажання. Звісно ж, на одну ніч, на смішливий ранок, на шматок дня, на дорогу, щоб не було нудно дивитися в вікно...

Ірена Карпа «50 хвилин трави»

---

28. Охарактеризувати напругу викладу запропонованого уривку. Виявити засоби створення ритму в тексті.

За кілька секторів, ліворуч від них, під важким червневим дощем стоять фанати супротивника, їх кілька десятків, вони приїхали зранку на вокзал, і за ними цілий день тягається кілька патрулів, на стадіоні їм відвели окремий сектор, в якому вони печально махають розмоклими і набухлими прапорами. Ще до перерви наші, незадоволені результатом і погодою, проривають кордон і починають їх бити. Знизу, від поля, підтягується рота курсантів-пожежників, міліція, зрештою, не вигадує нічого кращого, як випхати всіх зі стадіону, і починає відтісняти народ до виходу, доки ще йде перший тайм; всі, ясна річ, забувають про футбол і починають вболівати за наших на трибунах, команди теж більше переймаються бійкою, ніж результатом, цікаво все-таки, непередбачувано, тут на полі і так все було зрозуміло – хтось під кінець обов'язково гру зілле, а там – бач, якась боротьба, прямо тобі регбі, он і пожежники вже по

голові дістали, а тут і тайм закінчується і команди неохоче тягнуться в тунель, міліція виносить останніх гастролерів, тож, коли гра відновлюється, сектор вже порожній. Лише розтоптані й розірвані знамена, ніби фашистські штандарта на Красній площі, важко лежать у калюжах, наші, хто вцілів, задоволено повертаються до своїх секторів, найбільш затяті й принципові вболівальники їдуть на вокзал – виловлювати тих, хто буде повертатись додому; і тут, десь на п'ятнадцятій хвилині другого тайму, на трибуни забігає ще один гастролер – зовсім юний чувак, розтріпаний і намоклий, де він був до цього – невідомо, але ось він вже точно все найцікавіше пропустив, він вбігає і бачить сліди побоїща і рвані прапори своєї команди і нікого з друзів; де наші? – кричить він, обернувшись на пришиклі трибуни, ей, де всі наші?! – і ніхто йому нічого не може відповісти, шкода чувака, навіть ультраси замовкли, обірвали своє тягуче «суддя», дивляться знічено на гастролера, незручно перед чуваком, справді – якось негарно вийшло, і чувак дивиться знизу на затихлі сектори і дивиться на мокре поле, на якому місять болото команди, і дивиться в холодне й малорухоме небо і не може зрозуміти – що сталося, де пацани, що ці клоуни з ними зробили, і підбирає погнуту піонерську сурму, в яку до цього дув хтось із його полеглих друзів, і раптом починає пронизливо свистіти в неї, плаксиво і відчайдушно, так, що аж всі охрініли – треба ж так, свистить, відвернувшись і від поля, і від ультрасів, і від притихлих і присоромлених пожежників, свистить якусь свою, лише йому одному відому, голосну й фальшиву ноту, вкладаючи в неї всю свою хоробрість, всю свою безнадію, всю свою чисто пацанську любов до життя...

Сергій Жадан «Депеш мод»

---

29. Охарактеризувати напругу викладу запропонованого уривку. Виявити засоби створення ритму в тексті.

Стомленість думок. Плач тіла. Пустота душі. Все це видає тебе. Показує те, що є для тебе першочерговим. Першочерговим і необхідним для годування власних же ідей. Вони вже теж: стали такими ж порожніми як і ти?

Чи просто загубилися в вихорі твоєї фантазії? Напруженість ситуації все більше дратує мене. І я вже не бачу з неї виходу. Він десь загубився, і ниточка з цього лабіринту для мене стала невидимою. Ти простягнеш, свою руку допомоги? Чи так і будеш дивитися без ніякого сенсу на тяжкість моєї душі?

Такої незрозумілої для тебе. Закритої на тисячі замків. Але і для них знайдуться свої ключі. Просто треба шукати.

---

30. Охарактеризувати напругу викладу запропонованого уривку. Виявити засоби створення ритму в тексті.

Постріл прогримів такий, що мав би самим своїм гуком скинути білотіле дівча в море, але дівча, в чужих шовках, загрозливо чипіло над самим облавком, падаючи й не падаючи в босфорську хвилю, натомість у табуні добрих дельфінів один, вражений, може, й у саме серце, щезнув у глибині, його товариші кинулися за ним, щоб порятувати, але, безсилі, знов виринули і віддалилися від кадриги так само швидко, як допіру наближалися до неї, а той, потгшений, вражений, вбитий і ще не добитий, зненацька виринув майже коло самої корми, зблиснув у прозорій воді білим, темний хребет тяжко перевалився через буруни, конаюча тварина аж припадала до дерев'яного тіла кадриги, і

гребці занесли весла, тримали їх, не вмочаючи в воду, щоб не зачепити дельфіна, за яким, ніби червоне руно, тягнулася багряна смуга крові. Дельфін не встигав за хвилястим рухом води, висував спину, піднімав у муці голову, і тоді ставало видно, що має у собі щось ніби людське. Конав, як людина. Безпомічно, болісно, тяжко. Ще раз зблиснув черевом, перевернувся і навіки зник у темній глибині і ніби кликав за собою й до себе всіх, кому на поверхні, під сонцем і небом, було тяжко, нестерпно і безнадійно, кликав і отих вічних галерників з голеними головами й зчорнілими, як кора на старих деревах, тілами, і жінок-бранок, і оте п'ятнадцятилітнє золотокосе дівча, яке Сінам-ага, у сподіванні високого зиску, готував для життя солодкого й розкішного – для кого ж, для кого? «Не хочу! Не хочу!» – кричало в ній, а вона давила той крик, заганяла його в глиб душі, переповненими слізьми очима дивилася вже й не на глибини, в яких навіки зникла добра морська істота, а на високі зелені береги, на птахів, що вільно ширяли над кадригцю, на біле каміння суворої фортеці, що переперізувала тонку протоку, на товсті залізні ланцюги, якими замикалися турецькі води, відгороджувалися від вільного світу моря. Веслярі неохоче й спроквола вмочали довжезні, важкі, як каменюки, весла у воду, але кадрига пливла і без весел, вільно й охоче, щодалі прискорюючи плав так, ніби зраділа своєму віднайденому вмінню відчувати рідний берег, прибувати до рідного міста, до свого дому.

Павло Загребельний «Роксолана»

---

7. АВТОРСЬКА І КОМПОЗИЦІЙНА ТОНАЛЬНОСТІ ВИКЛАДУ

31. Прочитайте тексти. Яка різниця між описом оселі (інтер'єру) у художньому і нехудожньому текстах? Зробіть висновок про емоційну тональність та засоби її організації у кожному з текстів.

I. Встали від столу, розбрелися по кімнатах. Іванові хотілося бачити кожний кутик... Кожна дрібничка, навіть який-небудь чайник у кухні говорив до нього своє рідною мовою. «Ти ще мене пам'ятаєш?» – казала кожна річ. Особливо багато таких речей у великій кімнаті, так званому кабінеті: ріг тура, мушля на попіл, приладдя до писання. Витертий одинокий шкіряний фотель – близький і свій. Столи, стільці, його ліжко, застелене так само, з тією самою білою прикривкою, а над ним краєвид Куїнджі. А найголовніше – портрет Марусі, що майже на цілий зріст людини велично висів між двома вікнами над письмовим столом (За У. Самчуком).

II. На фотографії – куток робочого кабінету людини, яка займається розумовою працею, напевно, письменника. Про це свідчать розкладені на великому письмовому столі аркуші паперу і залишена ручка – гусяче перо – та інше письмове приладдя і речі, якими ніби зовсім недавно користувався господар кабінету. З правого боку стола – велике м'яке робоче крісло, оббите темно-коричневою шкірою. У ньому, напевно, приємно сидіти і працювати. Під стіною – невелика етажерка, на ній складені стопами книжки. Над етажеркою – полиця, на якій рівними рядами стоять книжки різної величини.

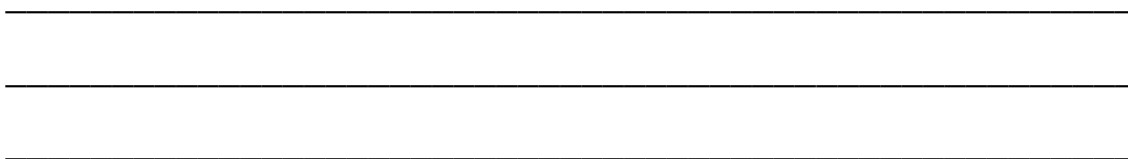
У кутку кімнати знаходиться великий камін, певно, облицьований біло-рожевим мармуром, бо його поверхня подекуди відсвічує, як дзеркало. Отвір каміна обрамлений бронзою. Трохи вище отвору, наче поясом, камін охоплений карнизом, на якому стоять два з позолотою підсвічники з запаленими свічками, бронзова невеличка статуетка і кілька круглих коробочок.

Під стіною з другого боку каміна притулився невеликий дерев'яний диван, оздоблений бронзовою чеканкою, з м'яким сидінням і спинкою. На ньому – дві книжки і відкрита шухляда, на дні якої лежать два старовинні пістолі.

Над диваном на цвяшку висить ріжок – старовинний духовий інструмент, яким користувалися вельможі під час полювання на дичину.

Вся видима частина підлоги кабінету застелена великим килимом з орнаментом, на якому чітко виділяються червоні, золотисті та темно-коричневі кольори.

В кабінеті немає нічого зайвого. У ньому досить затишно. Тут створено сприятливі умови для творчої праці (О. Леснюк).

32. Охарактеризуйте емоційну тональність уривка, зробіть висновок про засоби її організації.

Христя увійшла за ним. Велика хата, аж у четверо вікон; по ліву руч, під глухою стіною, стояла неприбрана кровать, виплутана неначе сітка, з тонкого заліза; за нею проти вікна – стіл; на столі усяких виробок з дерева, глини, каменю. Тут були голі, обнявшись руками, люди, вискаливші зуби собаки, світячі очима коти; по обох боках столу на круглих підставках стояли дві темні чоловічі постаті: одна – в шапці і кожусі – справжній мужик, друга – без шапки, носата, великі

пацьорки спускалися на вуха кучерями. По стінах – картин-картин, аж очі розбігаються! Між двома вікнами чорна блискуча шафа, на їй – головатий чоловік обперся на шаблю, з-за котрого драв шию крилатий орел... Христі уперше зроду доводилось бачити таке диво. (П. Мирний «Повія»)

---

33. Охарактеризуйте емоційну тональність уривка, зробіть висновок про засоби її організації.

У моїй батьківщині під цю пору колишуться по крутих польових доріжках (чи буду ще колись ними ходити?) навантажені хлібом вози. По досвітках скриплять колодязі, а вечорами линуть сині димочки до неба, як сама молитва. В моїй батьківщині... але ви цього не знаєте.

У моїй батьківщині осінь ступає в червоних сап'янцях, завітчана у соняшники і китиці винограду, підхмелена на весіллях, розспівана на толоках. Але ви цього не бачите.

У моїй батьківщині вечірні тумани заступають хороводи русалок, і зорі так близько над землею, що можна говорити до них і чути їх мову. В моїй батьківщині... але ви цього не чуєте...

У моїй батьківщині сонце ходить босоніж, оперезане бабиним літом, з червоною калиною у русявій голівці. У моїй батьківщині... Але пощо я буду говорити вам про неї, коли ви не тужите за нею, коли вона для вас така далека й така недійсна? (І. Вільде)

---

34. Знайдіть недоліки в емоційній тональності уривку. Чим вони спричинені? Спробуйте їх виправити.

«Ясени, ясени... Бачу вас за селом край дороги...» А й справді. Стоять на краю села. Ніби вийшли зустрічати когось із далекої мандрівки. Когось мудрого і сильного.

На зріст високі – до п'ятдесяти метрів, розлогі, листки великі, довгасто-еліптичної форми, кора на стовбурах темнувато-зелена, гладенька, самі стовбури правильної конічної форми. Так і хочеться притулитись до котрогось із них, обняти, погладити. Манить до себе ясен своєю неприхованою дужістю, теплотою й, сказати б, аристократичною красою. За це й люблять його на Україні.
(Л. Павленко.)

---

35. Знайдіть недоліки в емоційній тональності уривку. Чим вони спричинені? Спробуйте їх виправити.

А вранці здається, що нарешті наступило на землі царство снігу.

Сніг позамітав дороги й вулиці, лежить по городах і садках. Деякі кущі зовсім заметено, лише пучком гілок означаються з кучугур. Ялини повдягались у білі кожухи, геть зовсім сховавши зелень хвої. На гіллі дерев лежить пухке, ворсисте хутро, яке начебто знято з найніжніших полярних песців. Гай-гай, скільки ж песців уполювала хурделиця, що вистачило на велетенську шубу, в яку зодяглася земля від обрію до обрію, а тепер вигрівається у хутрі й, дивлячись у свічадо небес, не намилується на свою вроду.

Апофеоз білого кольору, торжество снігової білини, яка, однак, не видається одноманітною, а розкинулась морем, де

хвилі грають сліпучими спалахами, де сяйво має свої ритми і тональність.

Сніги в цей день, коли сонце птахом-месією звершує величний ритуальний політ над землею, начебто сягнули найповнішого розвитку своєї теми в тому самостійному музичному творі, яким є прелюдія весни. Вони зацвіли так, як іще не цвіли досі, і сяйво розквітлих снігів наче аж гримить нестримною радістю, і все довкола перейнялось її настроєм – дерево і пташка, протоптана до колодязя стежка й людина, що йде з відром по воду... І як не пошкодувати, що минулий цей апофеоз білого кольору, минуще торжество снігової білини! (За Є. Гуцалом)

---

36. Порівняти, за допомогою яких мовних засобів у перекладах різних авторів досягнуто адекватну тональність твору.

Уривок № 1

Гарри улыбнулся, посмотрел на Хагрида и заметил, что лицо великана просияло.

– Ну что, убедил я тебя теперь, да? А говоришь, что Гарри Поттер не волшебник. погоди, ты скоро в Хогвартсе самым знаменитым учеником станешь.

И тут снова подал голос дядя Верной – видимо, испуг прошел, и он решил, что не сдастся без боя.

– Разве я не сказал вам, что он никуда не поедет? – прошипел дядя Верной. – Он пойдет в школу «Хай Камероне», и он должен быть благодарен нам за то, что мы его туда определили. Я читал эти ваши письма – про то, что ему нужна целая куча всякой ерунды, вроде книг заклинаний и волшебных палочек...

– Если он захочет там учиться, то даже такому здоровенному маглу как ты, его не остановит, понял? – прорычал Хагрид. – Помешать сыну Лили и Джеймса Поттеров учиться в Хогвартсе – да ты свихнулся, что ли?! Он родился только, а его тут же записали в ученики, да! Лучшей школы чародейства и волшебства на свете нет... и он в нее поступит, а через семь лет сам себя не узнает. И жить он там будет рядом с такими же, как он, а это уж куда лучше, чем с вами. А директором у него будет самый великий директор, какого только можно представить, сам Альбус Да...

– Я НЕ БУДУ ПЛАТИТЬ ЗА ТО, ЧТОБЫ КАКОЙ-ТО ОПОЛОУМЕВШИЙ СТАРЫЙ ДУРАК УЧИЛ ЕГО ВСЯКИМ ФОКУСАМ! – прокричал дядя Верной.

Тут он зашел слишком далеко. Хагрид схватил свой зонтик, завертел им над головой, а его голос загремел словно гром.

– НИКОГДА.. НЕ ОСКОРБЛЯЙ... ПРИ МНЕ... АЛЬБУСА ДАМБЛДОРА!

Уривок № 2

Усміхнувшись, Гаррі знову глянув на Гегріда й побачив, що той просто саяв.

– Бачиш? – сказав Гегрід. – І ще кажеш, що ти, Гаррі Поттер, – не чарівник; зачекай, ти си ще прославиш у Гогвортсі!

Проте дядько Вернон не збирався здаватися без бою.

– Хіба я не сказав, що він нікуди не піде? – прошипів він. – Він ходитиме до школи «Стоун-вол» і буде мені за це вдячний. Я ж читав ті листи: йому будуть потрібні такі дурниці, як книжки з замовляннями, чарівні палички і...

– Якщо він си захоче піти, то його не зупинит такий цілковитий магл, як ти, – гаркнув Гегрід. – Не пускати сина Лілі та Джеймса Поттерів до Гогвортсу! Та ти здурів. Його ім'я було у списках, відколи він вродивси. Його беруть до найліпшої в світі школи чарів і чаклунства. За сім років він

себе не впізнає. Гаррі там буде, нарешті, поміж таких самих дітей, як і він, і то під наглядом найкращого директора, який керував коли-небудь Гогвортсом, – Албуса Дамбл...

– Я НЕ ПЛАТИТИМУ ЗА ТЕ, ЩОБ ЯКИЙСЬ БОЖЕВІЛЬНИЙ СТАРИЙ ДУРЕНЬ НАВЧАВ ЙОГО ТАМ РІЗНИХ ФОКУСІВ! – заверещав дядько Вернон.

Але цього разу він зайшов задалеко. Гегрід схопив парасольку й розкрутив її над головою:

– НІКОЛИ, – заgrimів він, – НЕ... ОБРАЖАЙ... У МОЇЙ... ПРИСУТНОСТІ... АЛБУСА... ДАМБЛДОРА!

Уривок № 3

Гаррі взглянул на Хагрида, улыбаясь, и понял, что Хагрид сияет от радости.

– Видишь? – сказал Хагрид. – Чтоб Гарри Поттер, да не волшебник – погоди, ты еще прогремишь в Хогвартсе.

Но дядя Вернон не собирался сдаваться без боя.

– Я же сказал, он туда не поедет, – прошипел он. – Он пойдет в Стоунволльскую среднюю школу, и пусть скажет спасибо. Я читал эти письма, ему там нужно кучу всякой дряни – колдовские книжки, волшебные палки и...

– Если он захочет поехать, то никакой маггл вроде тебя его не остановит, – рыкнул Хагрид. – Слыханное ли дело – не пустить сына Лили и Джеймса Поттеров в Хогвартс! Ты спятил! Он записан туда с рождения. Это лучшая в мире школа магии и волшебства. Семь лет, и он сам себя не узнает. Для разнообразия побудет там вместе с себе подобными, и директор там самый лучший – Альбус Дамбль...

– Я НЕ ДАМ НИ КОПЕЙКИ ЗА ЧОКНУТОГО СТАРОГО ДУРАКА И ОБУЧЕНИЕ КОЛДОВСКИМ ШТУЧКАМ! – завизжал дядюшка Вернон.

Но теперь он зашел слишком далеко. Хагрид схватил свой зонтик и закрутил им над головой.

– НИКОГДА, – громогласно провозгласил он. – НЕ СМЕЙ – ОСКОРБЛЯТЬ – АЛЬБУСА – ДАМБЛЬДОРА – В МОЕМ – ПРИСУТСТВИИ!

37. Описати недоліки емоційної тональності газетної публікації. Оцінити композиційну структуру.

П'ять днів у лісі

До Мар'їного гаю на Обласні туристсько-краєзнавчі змагання з'їхалися команди з усієї Миколаївської області. Команд туристів було 14, краєзнавців – 17. Наші діти, звичайно, трошки хвилювалися, але вже з першого дня настроювалися на кращі результати.

Кому було складніше? Краєзнавцям чи туристам? Напевно, усім. Тому, що конкуренція була дуже сильна. Краєзнавці БДЮТ більше всього хвилювалися на експедиційно-краєзнавчому маршруті, який тривав два дні. Уявіть собі, що дітям потрібно було не лише вміти орієнтуватися на місцевості, виконувати складні завдання з археології, історії, географії, екології, етнографії, а ще й показати практичні знання у туристичній техніці. На географічній станції треба було назвати мінерали, на археологічній – дати науковий опис старовинного предмета, на етнографічній – назвати предмети і відповісти, з якого вони виготовлені матеріалу, на екологічній – визначити фактори оточуючого середовища, які впливають на стан певної ділянки лісу. Крім цього, на кожній станції діти відповідали на... тестові завдання.

Наші краєзнавці писали репортажі про зліт, брали участь в інтелектуальній вікторині, захищали (і дуже вдало!)

свої творчі роботи. Наталя Щукіна посіла I місце (робота з археології), Катерина Балєєва – III місце (робота з етнографії), Ірина Зимаріна – IV місце (робота з історії).

А конкурсну програму БДЮТ, яка складалася з народної гри та старовинного обряду, напевно, запам'ятали усі учасники змагань. Народна гра «Рибалки та рибки», яку привезла з етнографічної експедиції Катерина Балєєва, та обряд закликання дощу також сподобалися і журі.

У той час, коли краєзнавці захищали свої роботи та виконували завдання експедиційно-краєзнавчого маршруту, наші дві команди туристів (молодша і старша групи) змагалися в особистій та командній техніці і вирушали у крос-походи. Вони теж брали участь у конкурсних програмах, а за домашнє завдання здобули I місце.

Увечері всі три команди збиралися біля вогнища, співали разом зі своїми молодими керівниками туристські пісні, малювали газету, складали вірші...

Ці п'ять днів у лісі запам'ятаються їм назавжди.

PS. На Обласних туристсько-краєзнавчих змаганнях команди БДЮТ посіли III місце (краєзнавці) і VIII місце (туристи) [РП, 2009, № 12].

---

38. Перекладіть текст українською мовою, зберігши авторську тональність.

Ветер за стенами дома бесился, как старый озябший голый дьявол. В его реве слышались стоны, визг и дикий смех. Метель к вечеру расходилась еще сильнее. Снаружи кто-то яростно бросал в стекла окон горсти мелкого сухого снега. Недалекий лес роптал и гудел с непрерывной, затаенной, глухой угрозой...

Ветер забирался в пустые комнаты и в печные воюющие трубы, и старый дом, весь расшатанный, дырявый, полуразвалившийся, вдруг оживлялся странными звуками, к которым я прислушивался с невольной тревогой. Вот точно вздохнуло что-то в белой зале, вздохнуло глубоко, прерывисто, печально. Вот заходили и заскрипели где-то далеко высохшие гнилые половицы под чьими-то тяжелыми и бесшумными шагами. Чудится мне затем, что рядом с моей комнатой, в коридоре, кто-то осторожно и настойчиво нажимает на дверную ручку и потом, внезапно разъярившись, мчится по всему дому, бешено потрясая всеми ставнями и дверьми, или, забравшись в трубу, скулит так жалобно, скучно и непрерывно, то поднимая все выше, все тоньше свой голос, до жалобного визга, то опуская его вниз, до звериного рычання. Порою бог весть откуда врывается этот страшный гость и в мою комнату, пробежал внезапным холодом у меня по спине и колебал пламя лампы, тускло светившей под зеленым бумажным, обгоревшим сверху абажуром.

На меня нашло странное, неопределенное беспокойство.
(*О. Купрін*)

8. МОВНОСТИЛІСТИЧНА ПРАВКА ТЕКСТУ, РОБОТА ІЗ МОВНИМИ ШТАМПАМИ

39. *Перевірте правильність побудови ряду однорідних членів речення. За потреби запропонуйте варіант виправлення.*

Вже організована система харчування: є домовленість з приватним господарством на постачання молока у садок, йдуть переговори про закупівлю інших потрібних продуктів. Кошти на це виділятимуться з сільської ради, з районного бюджету, спонсорські та батьківська плата, яка складатиме приблизно 80 гривень на місяць. [РП, 2010, № 117, с. 2]

40. *Знайти і виправити мовностилістичні помилки, видалити канцеляризми:*

Ми виховуємо озлоблену дитину. Адже ситуацію з харчуванням в сільських родинах ми навіть не розглядаємо. Наша мета – накормити дітей в стінах виховних закладів та якомога зменшити батьківську плату, принаймні до 2,5 гривень. [РП, 2010, № 107, с. 2]

З метою суттєвого здешевлення вартості харчування дітей у літній період проводиться заготівля основних продуктів харчування за максимально низькими цінами. [РП, 2010, № 107, с. 2]

Під час перевірок, як говорить головний лікар, у навчально-виховних закладах не виявлено порушень у приготуванні страв відповідно погодженого перспективного 2-тижневого меню харчування та недовкладення продуктів харчування. [РП, 2010, № 107, с. 2]

В більшості шкіл та дитячих садків застаріле технологічне обладнання, кухонний та столовий посуд, які потребують заміни. Відмічається низька закупівля натуральних соків, йодованої солі. [РП, 2010, № 107, с. 2]

На сьогодні зроблено 24 євровікна, плануємо зробити ще 10 вікон, харчоблоки, у школі поміняти двері. [РП, 2010, № 107, с. 2]

У ході розмови постало інше питання. Взяття кредиту передбачає наявність повністю оформлених документів на будинок, приватизацію і таке інше, а цим вимогам у селі відповідають одиниці. [РП, 2010, № 107, с. 2]

У ході засідання було розглянуто два основні питання: про організацію харчування учнів у загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладах Казанківського району та про підготовку закладів освіти до роботи в зимовий період. [РП, 2010, № 107, с. 2]

Як з'ясувалось пізніше в ході слідства, потерпілі торгували на одному з місцевих речових базарів і зароблені таким бізнесом гроші зберігали вдома. [РП, 2010, № 129, с. 2]

Буду відвертим, зустрічаємо цей день зі стриманим оптимізмом. З одного боку, обнадіює те, що ціна на сільськогосподарську продукцію цього року була більш прийнятною. Водночас є серйозні підстави прогнозувати, що обмеження імпорту пшениці негативно

позначиться на вітчизняному товаровиробнику. [РП, 2010, № 129, с. 2]

Немає на світі страшнішого гриба від блідої поганки. Зовнішність її обманлива: схожий цей гриб і на сиріжку, і на печерицю... Тому, мабуть, до сих пір бліда поганка є однією з найпоширеніших причин смертельних випадків і в Миколаївській області [РП, 2010, № 111, с. 4]

Річ у тім, що чималенький клаптик родючої земельки-годувальниці облюбували для себе «сильные мира сего», а серед них, зокрема, сільський голова, її чоловік та троє синів [РП, 2010, № 104, с. 1]

За дев'ять місяців цього року дієву допомогу на лікування, придбання ліків, життєві потреби згідно з клопотаннями районних управлінь праці та соціального захисту населення, територіальних центрів отримали 110 малозабезпечених громадян області, а до Дня Перемоги 35 ветеранам війни також надана благодійна допомога. [РП, 2010, № 121, с. 4]

І ось днями завершилися роботи по ремонту під'їзної дороги та переїзду через річку Інгул. [РП, 2010, № 106, с. 1]

Цей мальовничий, барвистий куточок нашого краю при паводках був буквально відрізаний від життя, бо річка виходила з берегів і затоплювала дорогу, яка вела до села. [РП, 2010, № 106, с. 1]

– Найголовніше завдання влади на сьогоднішній день, – наголосив Віктор Лагодієнко, – щоб віра людей не була підірвана. [РП, 2010, № 106, с. 1]

Існують старовинні методи визначення неїстівності грибів – почорніння цибулини, часничини, срібних речей; якщо гриби червиві, значить не отруйні, і т. д. – це невірні ознаки, тому що просто так визначити отруйність грибів неможливо!!! Точне визначення можна здійснити за допомогою мікроскопа та хімічних реакцій у спеціалізованих лабораторіях. Для цього необхідно мати екземпляри одного й того виду в різних стадіях розвитку. [РП, 2010, № 111, с. 4]

Тому, мабуть, до сих пір бліда поганка є однією з найпоширеніших причин смертельних випадків і в Миколаївській області. [РП, 2010, № 111, с. 4]

На ці гроші повністю переробили класи та систему опалення, поміняли вікна на металопластикові, зробили спальню, ігрову кімнату, роздягальню, кухню, санвузол, методичний кабінет. [РП, 2010, № 117, с. 2]

Не допустимо розповсюдження карантинних бур'янів [РП, 2010, № 68, с. 4]

Забравши малого, чоловік зачинив домівку, оставивши помирати матір своєї коханої, та заховався у недобудованому будинку, що стояв поряд. [РП, 2010, № 123, с. 3]

До кінця року у планах ПрАТ «Лакталіс-Миколаїв» ще ряд заходів, серед яких матеріальна підтримка інвалідів до Міжнародного дня інвалідів, зміцнення матеріальної бази закладів соціальної сфери та охорони здоров'я, підписка періодичних видань для малозабезпечених громадян, придбання подарунків дітям до Новорічних свят та Різдва Христового. І нема сумніву, що всі заходи буде виконано. [РП, 2010, № 121, с. 4]

Взагалі у Михайло-Лариному 135 дітей дошкільного віку, тому потрібна буде і друга половина садка. Це село регулярно поповнюється маленькими новими жителями. [РП, 2010, № 121, с. 1]

І лише після того, як на початку цього року відбулися президентські вибори, й, відповідно, згодом помінялося керівництво райдержадміністрації, фермер Олександр Школяренко вперше за останні два роки зітхнув із полегшенням. [РП, 2010, № 104, с. 1]

Однак на подив оперативників у кожного з цього «спецконтингенту» було «залізне» алібі, яке доводило, що наліт на квартиру не їхніх рук справа. Невже тупик і цей резонансний злочин перейде до розряду «висяків»? [РП, 2010, № 129, с. 2]

Загалом цього року бюджети різних рівнів і фонди за рахунок діяльності державного підприємства поповняться десь на один мільйон гривень. Окрім того, всі пенсіонери та працівники сільгосп підприємства протягом цілого року забезпечені хлібом (безплатно!), до того ж працівники та

малозабезпечені мешканці села безплатно харчуються в їдальні господарства. [РП, 2010, № 129, с. 2]

Якраз за цими довгожданими автобусами до м. Києва були відряджені представники п'яти областей України, в тому числі три відділи освіти Миколаївської області, а саме: з Березанського, Вознесенського та Снігурівського районів [РП, www.rp.mk.ua/2011/10/mayemo-shhe-tri-shkilni-avtobusi/].

- Краще купувати бштанні на базарах, де також ведеться контроль, – радить Тетяна Тружинська. – Але, купуючи кавуни на вулиці поза межами ринків люди чомусь рідко звертають увагу на те, що викладають їх прямо на клумбах або на асфальті. Хоча це важливо, адже що найменша тріщинка може призвести до інфікування ягоди. [<http://20minut.ua/news/130399>]

Операцію по відновленню зору та на ногах трирічному Ростиславу відклали на пів-року. Кошти на операцію збирали під час акції «Народний бренд». [<http://www.20minut.ua/news/59922>]

Радісна довгождана подія відбулася 18 вересня у селі Вавиліве Снігурівського району. Після капітального ремонту та реконструкції будівлі тут відбулося урочисте відкриття дитячого комплексу – Вавилівський дошкільний навчальний заклад «Янголятко» [РП, <http://www.rp.mk.ua/2009/09/koli-gromada-gospodar/>].

Керівник Вавилівської школи I ступеня, завідувача ДНЗ «Янголятко» Марія Ярославівна Канівець вдячна кожному

своєму земляку за посильний внесок у відкриття дошкільного закладу [РП, <http://www.rp.mk.ua/2009/09/koli-gromada-gospodar/>].

Відновлення дитсадка на попері коштувало 56 тис. грн., а реальна сума значно більша. Особливий внесок (як відзначив сільський голова П.М. Іваніна) – місцевих підприємців-меценатів [РП, <http://www.rp.mk.ua/2009/09/koli-gromada-gospodar/>].

Попередниця Марії Ярославівни – Олена Семенівна Ткаченко за той час, поки ремонтувався дитячий садок вишила український рушник і портрет Тараса Шевченка. Ця чудова робота народної майстрині за своїм високим професійним рівнем могла б прикрасити найвишуканіший столичний салон [РП, <http://www.rp.mk.ua/2009/09/koli-gromada-gospodar/>].

Вони від щирого серця привітали присутніх із професійним святом та побажали їм успіхів у роботі, міцного здоров'я та матеріального достатку [РП, <http://www.rp.mk.ua/2011/11/svyato-dobroti-ta-miloserdyia/>].

Відкриваючи урочисту церемонію, В'ячеслав Рукоманов зауважив, що сьогодні соціальна робота стає одним із пріоритетних напрямків людської діяльності, а фахівці цієї сфери набувають значення рятівників незахищених категорій населення. У свою чергу, Олена Симоненко з гордістю відзначила, що серед них є чимало молоді, яка здатна жертвувати собою заради добробуту та благополуччя ближнього [РП, <http://www.rp.mk.ua/2011/11/svyato-dobroti-ta-miloserdyia/>].

41. Знайти і виправити синтаксичні помилки, видалити канцеляризми і штампи.

Залишається відкритим питання проведення штучної «С»-вітамінізації 3-х страв згідно з інструкцією у школах, де відсутні медичні працівники. [РП, 2010, № 107, с. 2]

Стисло нагадаю про ті бурхливі події, щодо яких йшлося у публікації [РП, 2010, № 104, с. 1]

Прагнучи придати благодійній діяльності адресний характер, ПрАТ «Лакталіс-Миколаїв» спільно з Обласним благодійним фондом соціальної допомоги малозабезпеченим з 2003 року співпрацюють по Програмах соціального партнерства, головними напрямками діяльності яких є надання адресної допомоги студентам-сиротам, інвалідам, ветеранам війни та праці, малозабезпеченим громадянам, а також поліпшення умов проживання та відпочинку інвалідів та ветеранів у будинках-інтернатах, стаціонарних відділеннях, притулках, лікарнях. Не став винятком і 2010 рік. [РП, 2010, № 121, с. 4]

Виконуючи взяті на себе зобов'язання по Програмі соціального партнерства, підприємство придбало для обласного протитуберкульозного диспансеру господарчі товари для кухні, психіатричній лікарні – три бактерицидних випромінювача, бойлер, дозатори; міському Центру для дітей-інвалідів – дошку Євмінова; відділенню медико-соціальної реабілітації Центрального району – бойлер. [РП, 2010, № 121, с. 4]

Дякуємо вам, майстри молочних справ, за вашу чудову продукцію, котру ви безкоштовно надаєте Фонду для людей,

які не мають можливості придбати її, маючи низькі доходи. [РП, 2010, № 121, с. 4]

Так, з початку року співробітниками спецпідрозділу виявлено 470 злочинів, по яких, згідно із зібраними матеріалами, порушено 27 кримінальних справ. [РП, 2010, № 123, с. 3]

Провадження у справах по окремих злочинах порушуються не інакше як за скаргою потерпілого, якому і належить у такому разі право підтримувати обвинувачення. [РП, 2010, № 123, с. 3]

Ігор Сергійович наголосив на тому, що його ініціатива по спорудженню майданчиків найшла схвалення у жителів міста – як у дітей, так і у батьків. [РП, 2010, № 94, с. 1]

Колектив щедро ділиться своєю чудовою та смачною продукцією, яку надає нашому Фонду. В 2010 році надано молочну продукцію – десерти, йогурти, творожки та інше на суму 95 тис. грн., яку отримали студенти-сироти, багатодітні сім'ї, діти з малозабезпечених сімей, дитячі санаторії «Дубки» та «Південний», лікарні міста, геріатричний пансіонат для пенсіонерів та інвалідів, відділення медико-соціальної реабілітації районів міста, відділення реабілітації для дітей-інвалідів, міський територіальний центр для малозабезпечених громадян та багато громадських організацій ветеранів та інвалідів (УТОГ, УТОС, районні організації інвалідів, спілка інвалідів війни, асоціація ветеранів МВС та інші). [РП, 2010, № 121, с. 4]

42. Знайти і виправити мовностилістичні помилки
(приклади А. О. Капелюшного).

Лексичні помилки

1. Проте без репетитора годі сподіватися на щасливий кінець, бо знання у сільських школах значно слабші (АГ. – 2003. – 29 жовтня).
2. Мені часто пропонують [у кіно] періодичні ролі (СП. – 2004. – 22 січня).
3. Йдеться, зокрема, про відеоплівку, на якій зафіксовано об'єкт, можливо, штучного проходження, який з'явився над правим крилом Су-27 за мить до аварії (П. – 2004. – 12 лютого).
4. Як розповів «Експресу» директор парку культури Левко Міклош, квитки коштують дві гривни в будні дні та чотири – у вихідні (Е. – 2004. 25 березня).
5. Привертає увагу те, як швидко розповсюдилася «новина» (ВЗ. – 2004.-22 січня).
6. Наші відносини стали ближчими, більш людяними (TV-Е. – 2004. – №13. – С.3).
7. Якщо ж убивцю хтось злякав, то він обов'язково повернеться на те ж місце через певний відлік часу (СП. – 2004. – 8 квітня).
8. Як повідомив один із лідерів СПУ Юрій Луценко, остання зустріч соціалістів та «нашоукраїнців» ні до чого не призвела (ЗВУ. – 2004. – 27 травня).
9. Хлопці, не подумайте, що я придираюся, але при рахунку 0:6 я починаю сумніватися в нашій перемозі! (СП. – 2004. – 18 листопада).

10. Співпадіння на мукачівських та загальноукраїнських виборах (АГ. – 2004. – 22 грудня).

11. Цього року для виконання плану військкомати стали призивати призовників, які у даний час ще навчаються (СП. – 2004. – 22 квітня).

12. Спробували ми з'ясувати ситуацію й у клубі ФК «Карпати», та, на жаль, посилаючись на відсутність керівництва, жодної відповіді нам не надали (ВЗ. – 2004. – 29 квітня).

Морфологічні помилки

Іменник

13. Конфліктну ситуацію спричинила частина документу, що стосувалася політичної ситуації у Львівській області (СП. – 2003. – 30 січня).

14. Штелін став головним тренером кутаїського «Торпедо» близько рік тому (СП. – 2003. – 22 травня).

15. Говорять і про «чорних кішок», що пробігають час від часу між губернатором Донецької області Анатолієм Близнюком і мером Донецька Олександром Лук'янченко (АГ. – 2004. – 15 грудня).

16. Минулої п'ятниці в Ізраїлю померла мати відомого пародиста і телеведучого Максима Галкіна (СП. – 2004. – 15 квітня).

Прикметник

17. Дитина народилася природнім шляхом (АГ. – 2004. – 14 квітня).

18. Разом з кращою подругою Танею вони гонили на подвір'ї та бавилися з хлопцями у «войнушку» (АГ. – 2004. – 14 квітня).

Числівник

19. З них [опитаних] 8 % вважає його [«матеріальне становище»] дуже низьким, 20 % – низьким, 33 % – нижчим середнього (ЛГ. – 2004. – 25 березня).

20. Так, лише цукру на Самбірському цукровому заводі хлопці отримали 13,5 тонн, на Миколаївському 22 тонни (ЛГ. – 2003. – 27 серпня).

21. Там вона [Шенон Догерті] довго не затрималася (лише 4 сезона), оскільки характер акторки не відповідав героїні (СП. – 2004. – 4 березня).

22. За урядовими даними, на початок року було ввезено біля 3 млн тонн імпортного зерна (П. – 2004. – 4 березня)

Займенник

23. Як же без жертв? Без них зміна формацій – одна нудьга (ВГ. – 2004.-6 лютого).

24. Навчити розумінню – це інша справа. А далі людина йтиме сам (СП.-2003.-31 липня).

25. Нагадаємо, що депутата Держдуми Юшенкова вбили в Москві 17 квітня 2003 року недалеко від свого будинку на вулиці Свободи (СП. – 2003.-31 липня).

26. Низка дискотек розпорошена усією прибережною смугою. В середньому вони коштують 3-5 гривень (СП. – 2003. – 14 серпня).

27. Чи не боїться народний депутат [Олег Тягнибок], що Євген Червоненко тепер звинуватить у антисемітизмі всі 213 нардепів, які пристали на його пропозицію... (СП. – 2005. – 8 вересня).

Дієслово

28. Одного з шанувальників американської співачки Шеріл Кроу арештували за підозрою у переслідуванні зірки (СП. – 2003. – 16 жовтня).

29. Слабкі – як Україна – час від часу ставають елементами гри в політиці великих держав (ЛГ. – 2004. – 4 березня).

30. За словами проректора «Львівської політехніки» Василя Козика, в них також борються з цим негативним явищем (Е. – 2004. – 14 жовтня).

Синтаксичні помилки

31. Він, на жаль, був здоровим лише протягом року (РЛ. – 1996. – 15 жовтня);

32. Знову ж таки, Суркіс, на відміну від Пустовойтенка, пообіцяв провести матч у Львові не на прес-конференції, а особисто голові Львівської облдержадміністрації Степанові Сенчуку (П. – 2001. – 18 січня).

33. Як виявилось, найголовнішою є проблема створення позитивного іміджу влади, до ускладнення якої доклалися противники існуючої влади (ЛГ. – 2002. – 30 вересня).

34. Мерія планує фарбувати фасади будинків у центрі Львова разом з власниками перших поверхів (СП. – 2005. – 4 серпня).

35. Місто Львів прикрасився до свята (РЛ. – 1997. – 22 серпня).

36. Я з гуртом ентузіастів зібрали гроші й купили першу любительську відеокамеру(СП. – 1998.-№9).

37. В парламенті більшість депутатів вдягають маски (АГ. – 2004. – 21 січня).

38. Генеральний інспектор НАСА заявив, що безпеки кораблів приділяється замало уваги (ДТ. – 2003. – 8 лютого).

39. Крім того, дитина дізнається об'єктивну оцінку свого знання, а це також дуже важливо (Е. – 2003. – 10 квітня).

40. Внаслідок акцій протесту освітян, у Львові можуть розпочатися репресії вчителів (СП. – 2004. – 13 травня).

43. Знайти мовностилістичні помилки, штампи.

Відредагувати текст.

З допомогою Європи реконструюємо зоопарк

Завдяки міжнародній програмі «Польща-Білорусь-Україна» звіринець може отримати 1,5 мільйона євро (до речі, серед чотирьох проектів, представлених від України, найбільший шанс здобути фінансову підтримку має наш зоопарк)

Ось що розповів з цього приводу його директор Володимир Гончаров:

– У цій справі мені активно допомагають депутати міської ради. Заступник міського голови Василь Байцим призначений відповідальним за облаштування зоопарку. Разом з ним ми відвідали своїх потенційних партнерів у Польщі. Зокрема, були у Замості, де переймали досвід сусідів, оскільки тамтешній звіринець уже реконструйований за рахунок європейських інвестицій.

Програма транскордонного співробітництва Польщі, Білорусі й України передбачає співфінансування за умови виділення 10 відсотків коштів з міського бюджету.

Пан Гончаров зазначив, що планується будівництво чотирьох об'єктів. У першу чергу – розбудова ведмежого містечка. Відвідувачі зможуть споглядати тварин, які будуть у вільному вигулі. За аналогічним принципом тут хочуть розширити помешкання для левів. Проектують реконструкцію території, на якій живе бізон. У перспективі (програма розрахована до 2013 року) – побудова та оснащення ветлікарні, в якій тварини зможуть перебувати на стаціонарі. Тут за певну плату прийматимуть на лікування собак, яких утримують лучани.

Щоб втілити задум, потрібно збільшити територію зоопарку, зокрема, за рахунок землі, відданої в оренду під кінноспортивну школу. Тоді зоопарк, де живе майже 200 тварин більш як 50 видів, займатиме приблизно 20 гектарів. Збільшення до таких розмірів допоможе йому отримати статус державного, а відтак – необхідні кошти з казни для нормального функціонування.

Комунальне підприємство «Луцький зоопарк» складається із суто зоопарку, притулку для тварин і підсобного господарства. Паралельно з реконструкцією зоопарку буде реалізовуватися і програма розбудови притулку. (Н. Мазена) [<http://www.volyn.com.ua/>]

**44. Знайти лексичні, синтаксичні помилки, штампи.
Відредагувати текст.**

КРИМІНАЛ

Не ужилася з сином

Як правило, сімейні проблеми кожна родина переважно вирішує безпосередньо у колі рідних, не виносячи їх за межі будинку. Але у якусь мить, коли вже зовсім опустилися руки та здається, що виходу із ситуації, яка склалася, вже не знайти, близькі люди, в ім'я рятування не байдужої їм людини, знаходять у собі сили і починають розуміти, що необхідно зробити правильний крок та розставити все по своїх місцях.

В одному із сіл Братського району Миколаївської області проживали мати і син. Сусіди завжди вважали їх тихими, спокійними та законотрушчними громадянами. Але одного разу Олена звернулась до райвідділу міліції з єдиним проханням до правоохоронців, щоб вони допомогли їй щось зробити з сином. Після цього схвильована мати розповіла, що надалі вона у таких умовах жити просто не в змозі. За її словами, по всій хаті лежать коноплі, які її син Сергій вирощує в лісосмузі за селом, а потім, отримавши чергову дозу дурману, поведінка молодого чоловіка стає неадекватною. Та й дивитись на згасаючого хлопця жінка вже була не в змозі.

Сергій раніше до поля зору міліції не потрапляв, і співробітники міліції, вирішивши перевірити розповідь матері, провели ряд оперативних заходів, які підтвердили розповідь жінки, та одного дня прийшли до домоволодіння з обшуком. Правоохоронці знайшли й коноплі, що сушаться, й

уже повністю готовий до вживання наркотичний засіб. Загальна вага вилучених суцвіть конопель становила 500 грамів.

За даним фактом слідчим відділом Братського РВ УМВС України в Миколаївській області відносно цього на вид такого спокійного й урівноваженого чоловіка, якому зовсім нещодавно виповнилось тридцять років, порушено кримінальну справу за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 309 КК України (незаконне вироблення, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту), за яке передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від двох до п'яти років. Хоч протягом цього часу бідна ненька зможе пожити спокійно, а після виходу з тюрми, можливо, Сергій стане справжньою опорою в її житті і більше ніколи не дасть матері можливості пожалкувати про його народження. (*Роман ШКУРЕНКО, ВЗГ УМВС України в Миколаївській області*) [РП, 2010, № 103, с. 4]

---

45. Проаналізувати текст, визначити помилки, класифікувати їх, запропонувати варіант виправлення.

Руслан Павлюк: Сьогодні села навколо Житомира живуть футболом

Голова житомирської районної федерації футболу Руслан Павлюк розповів журналістам газети «20 хвилин», що під час міжсезоння федерація провела велику роботу по залученню меценатів, підприємців, голів сільських рад щодо підтримки команд для участі в чемпіонаті. І ця робота виявилась досить результативною.

Курс – на розвиток

Завдяки старанням районної федерації футболу в селах районну почали відновлюються стадіони, наприклад зараз робота йде в Глибочиці, Кодні, Вертокіївці, інших населених пунктах. На футбол сходиться все село. Знайшлись ветерани, які колись грали, спонсори. Все більше спонсорів виявляють бажання підтримувати футбол. Села оживають. А через те, що в Житомирі досі нема свого чемпіонату, футболісти з міста почали вклинюватись в змагання району.

– Ми зберегли майже всі команди з попереднього сезону, а в прийдешньому додалися команди Вертокиївки, Станишівки, Сінгурів, Іванівки, друга команда з Вересів. І я хочу щиро подякувати усім головам сільських рад, підприємцям, приватним особам, які відгукнулись і надали допомогу командам для участі в чемпіонаті. Нажаль не вдалось зберегти команду Пісок від якої практично відвернулася сільська влада і ніхто з підприємців не побажав надати допомогу цій командію.
[<http://20minut.ua/news/10197481>]

46. Проаналізувати текст, визначити помилки, класифікувати їх, запропонувати варіант виправлення.

За здоров'ям – на ковзанах

17 жовтня 2009 р. на вул. Радянській, біля Каштанового скверу, молодіжна організація «Альтер-Спорт» сумісно з «Ролерами Миколаєва» провела перші в м. Миколаєві показові змагання з фігурного катання на роликових ковзанах – «Слалом».

Слалом – спорт дуже поширений серед сучасної української молоді та людей з активною життєвою позицією, яким не байдужий їх фізичний стан.

Цілями заходу були – поширення серед молоді ідеї здорового способу життя через спортивне дозвілля.

Під час заходу, ведучий закликав глядачів відмовитись від шкідливих звичок, цьому слідувала більшість з присутніх.

Захід пройшов у дружній атмосфері, в форматі показових змагань. У змаганнях взяло участь 18 спортсменів, хлопці та дівчата з Миколаєва. Спортсмену потрібно було на роликових ковзанах за 3 хвилини виконувати трюки, під музику об'їжджаючи 16 фішок, розташованих в один ряд.

Судді, нараховуючи бали за трюки, та штрафні бали за збиті фішки, виявили сильніших Миколаївських ролерів. Перше місце здобув Ігор Голубев, друге місце – Катерина Савіна та третє місце посів Олексій Горелов. А команда з екстремального катання на роликових ковзанах від організації «Альтер-Спорт» продемонструвала справжнє шоу – карколомні трюки, сальто, високі стрибки з трамплінів не залишили байдужими жодного з глядачів!

Спортивна культура спрямовує енергію підлітків у здорове русло, надає молоді можливість самовиражатися. (МО «Альтер-Спорт») [РП, 2009, № 119].

9. ЗАГАЛЬНЕ РЕДАГУВАННЯ ТЕКСТІВ

47. Опишіть недоліки цієї публікації. Сформулюйте побажання авторів з позиції редактора.

НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

Мій рідний край, моя земля очима молоді

У п'ятницю, 26 листопада, ввечері біля Обласного будинку дитячої та художньої творчості зібралось дуже багато школярів з різних регіонів України. Що їх привело до Миколаєва? Урочисте відкриття першої Всеукраїнської (V Міжрегіональної) краєзнавчої конференції учнівської молоді «Мій рідний край, моя земля очима сучасників».

У цьому році конференція відзначає свій перший ювілей – 5 років від дня заснування. А передувала цій події довга і наполеглива праця дітей та велике бажання Обласного центру туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді організувати для школярів з різних областей України наукові змагання.

Починалося все з малого: у 2006 році з'явилася ця конференція, на яку було подано 53 роботи з 20 районів та міст Миколаївщини та п'яти областей. Уже через рік на ньому заход представили 97 робіт юних дослідників з 23 районів та семи областей нашої країни. 2008 рік зібрав на конференції 128 наукових робіт від учнів з усіх районів Миколаївської області та семи інших областей. У наступному 2009 році подана 141 заявка на участь з 21 району нашої області та восьми областей України. 2010 рік став найрезультативнішим для юних любителів свого краю: 193 роботи з усіх районів Миколаївщини та 13 областей нашої Батьківщини. Така популярність конференції зробила її всеукраїнською. У залі були присутні 17 делегацій з 13 регіонів України: Миколаївська, Вінницька, Херсонська, Хмельницька, Запорізька, Дніпропетровська, Донецька,

Луганська, Харківська, Сумська, Полтавська, Чернігівська області та Автономна Республіка Крим.

Привітати юних науковців прийшли такі поважні гості: виконувач обов'язків директора Київського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді Наталя Савченко, заступник начальника управління освіти науки обласної державної адміністрації в Миколаївській області Світлана Литвин, завідувач організаційно-педагогічного відділу Київського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді Надія Колодько, представник управління з питань туризму і курортів Миколаївської облдержадміністрації Анастасія Дентальна та інші.

Організатори конференції влаштували дітям справжнє свято з вітаннями, художніми номерами від миколаївських колективів. Потім усіх охочих запросили на святкову вечерю. [РП, 2010, № 133, 30.11]

48. *Відредагуйте текст*

ВІДОМИЙ ПОЕТ І ПРЕСА (приклад А. О. Капелюшного)

Геніальний поет-байкар Л. І. Глібов розпочав свою художню діяльність ще за життя І. П. Котляревського, продовжував її одночасно зі Степаном Руданським, а завершив тоді, як уже лунали молоді голоси Лесі Українки і М. Коцюбинського. Письменникові не раз довелося зазнавати утисків, переслідувань з боку російсько-самодержавної реакції. Кращі байки і ліричні поезії Леоніда Івановича, надруковані окремими збірниками і в шкільних хрестоматіях, здобули зараз широку популярність в народі. Нині ми відзначаємо 180-річчя з дня народження відомого публіциста, тому й наша газета не змогла пройти мимо цього ювілею.

Він народився 27 лютого 1820 року в селі Поділ на Полтавщині. В 1840 р. виходять з друку «Вірші Л. Глібова», в яких автор, тоді ще учень VI класу, виявив неабиякий поетичний хист. На формуванні світогляду молодого публіциста особливо позначився вплив російських письменників-різочинців, особливо Т. Г. Шевченка.

Ще 1880 р. у «Черниговских губернских ведомостях» з'явилися перші байки Л. І. Глібова.

1887 р. в Петрограді починає виходити «Основа». Напрямок її був ліберальний. Тоді вона була єдиним періодичним виданням українською мовою. В ньому були надруковані твори Шевченка та Марка Вовчка, Степана Васильченка, С. Руданського.

Внаслідок зусиль Глібова у липні 1872 року починає виходити щотижнева газета «Черниговский листок» українською і російською мовою. Л. І. Глібову, напівсліпому після важкої хвороби, доводилося перемагати значні труднощі, пов'язані з виданням газети (переважно брак коштів і постійних співробітників), самому бути і редактором, і коректором, і найдіяльнішим співробітником «Черниговского листка».

Перові самого Л.І. Глібова в «Черниговском курьере», що виходив з тривалими перервами в 1861-1863 рр., належать майже всі передові (під назвою «Новости, вести и слухи»), чимало фейлетонів, кілька театральних рецензій і ціла низка прозових і поетичних творів, надрукованих під псевдонімами «Л.Сонин», «Й.Кернер», «Простодушний».

«Черниговские ведомости» висвітлювали також питання громадського і культурного життя України того часу, ставлячись з неприхованою симпатією до українського селянства, які після 1881 р. дістали «голодну волю».

Після закриття журналу «Основи» в Петрограді «Черниговский вестник» з жовтня 1860 р. до серпня 1863 року залишився єдиним періодичним органом українською мовою в усій імперії. Він вийшов за вузькомісцеві рамки, мав своїх читачів на Поволжі, в Польщі, на Кавказі і в Криму.

У цьому ж 1863 р. окремим наказом міністра внутрішніх справ Валуєва було заборонено «Черниговский листок», і Глібов був змушений переїхати в м. Ніжин до свого тестя.

Позбавлений роботи, Л.Глібов потрапив у матеріальну скруту. Спроби співробітничати в різних періодичних виданнях, зокрема в «Особых прибавлениях» до «Черниговских губернских ведомостей» не давали бажаних наслідків. Навколо Глібова групуються літературні і театральні сили Чернігова.

Зокрема, старіючий поет тепло привітав перші успіхи на сцені талановитої Марії Алдановської, пізніше відомої під ім'ям Марії Заньковецької.

Марія Костянтинівна народилася 3 серпня 1860 року в селі Занька тепер Чернігівської області. Вона стала однією з основоположників українського професійного театру, народною артисткою Республіки (1922 року). 27 жовтня 1882 року дебютувала в Єлисаветграді в першому

українському професійному театрі, очолюваному М. Л. Кропивницьким, була потім провідною артисткою найкращих труп. Померла в 1934 р. у Києві.

З 1889 року Л. Глібов зв'язується з галицькими періодичними виданнями, вміщує свої твори в журналах «Зоря» та «Дзвіночок». За останні чотири роки свого життя письменник створює удвічі більше творів українською мовою, ніж за весь попередній час.

Помер він 29 жовтня 1893 р. Поховано його в Чернігові, де він провів усе своє життя безвиїзно. На пам'ятнику на могилі його вирізьблено слова поета Самійленка, прочитані ним на похороні:

... І от замовк твій голос: погас огонь ясний,
Що в темному світив окопі,
Згадаєм ми тебе в недоленці лихій
І в кращий час нової волі!
І. ВАСИЛЕНКО.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**Практичне заняття № 1**

Природа літературного редагування та основні етапи його розвитку

Теоретичні питання

1. Зародження літературного редагування як свідомого процесу
2. Становлення літературного редагування як професійної діяльності в Україні
3. Об'єкт і предмет літературного редагування.
4. Сучасні тенденції до трансформації функцій літературного редактора.
5. Історія наукових поглядів на літературне редагування.
6. Текст як основний об'єкт редакторського аналізу.
7. Етичні основи редагування.

Практичні завдання

Виконати завдання 1 (Розділ III. Практикум з літературного редагування).

Література

1. Іванченко Р.Г. Літературне редагування. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Вища школа, 1983. – 248 с.
2. Капелюшний А. О. Стилїстика і редагування. – Львів: ПАІС, 2002.
3. Литературное редактирование / И. К. Гужова, Р.А. Молибоженко, К. М. Накорякова, Т. И. Сурикова. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2000. – 160 с.
4. Сикорский Н. М. Теория и практика редактирования. – М.: Высшая школа, 1980.
5. Різун В.В. Літературне редагування. – К.: Либідь, 1996. – 248 с.

Практичне заняття № 2-3

Процеси створення і читання; їх роль у літературному опрацюванні тексту

Теоретичні питання

1. Автор і текст

- 1.1. Залежність між перебігом створення тексту і особливостями викладу
- 1.2. Ставлення автора до тексту. Проблема саморедагування.
2. Читач і текст
  - 2.1. Адекватність сприйняття тексту читачем
  - 2.2. Складники процесу читання
  - 2.3. Фактори, що ускладнюють процес читання:
3. Редактор і текст
  - 3.1. Фахове і звичайне читання
  - 3.2. Види редакторського читання (за А. Е. Мільчиним)
  - 3.3. Традиційні філологічні методики аналізу тексту
  - 3.4. Види правки (за А. О. Капелюшним)

Практичні завдання

Виконати завдання 2, 3, 4, 5, 6 (Розділ III. Практикум з літературного редагування).

Визначити межі редакторського втручання, відредагувати текст завдання 46 (Розділ III. Практикум з літературного редагування).

Література

1. Іванченко Р.Г. Літературне редагування. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Вища школа, 1983. – 248 с.
2. Капелюшний А. О. Стилїстика і редагування. – Львів : ПАІС, 2002.
3. Литературное редактирование / И. К. Гужова, Р. А. Молибоженко, К. М. Накорякова, Т. И. Сурикова. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2000. – 160 с.
4. Сикорский Н. М. Теория и практика редактирования. – М. : Высшая школа, 1980.
5. Різун В.В. Літературне редагування. – К.: Либідь, 1996. – 248 с.

Практичне заняття № 4

Робота над змістом, темою тексту

Теоретичні питання

1. Загальна схема та основні аспекти редакторського аналізу: тематичний, змістовний (інформаційно-предметний), структурний

(композиційний), логічний, мовностилістичний, редакційно-технічний.

2. Розкрийте зміст поняття «тема», назвіть основні її різновиди.

3. Які види тематичної організації твору існують?

4. Дайте визначення поняття «тематичне відхилення», охарактеризуйте його різновиди.

5. Проаналізуйте тематичну структуру повідомлення: визначте його головну тему, з'ясуйте, чи присутні у повідомленні інші теми (визначте їх різновид), тематичні відхилення (визначте їх різновид). Здійсніть мовну правку тексту.

Практичні завдання

Опрацювати матеріал підручника: Різун В. В. Літературне редагування. – К.: Либідь, 1996. – С. 169–175, 186–187, 209–215.

Проаналізувати тематичну структуру замітки (письмово):

а. визначити його головну тему;

б. з'ясувати, чи присутні у повідомленні інші теми (визначити їх різновид);

в. визначити різновид тематичних відхилень (за наявності).

Виконати завдання 9, 17 (Розділ III. Практикум з літературного редагування).

Література

1. Литературное редактирование / И. К. Гужова, Р. А. Молибоженко, К. М. Накорякова, Т. И. Сурикова. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2000. – 160 с.

2. Різун В. В. Літературне редагування. – К.: Либідь, 1996. – С. 169–175, 186–187, 209–215.

3. Сикорский Н. М. Теория и практика редактирования. – М.: Высшая школа, 1980. – С. 190–198.

Практичне заняття № 5-6

Робота над композицією тексту

Теоретичні питання

1. Композиція як системно-структурна організація твору. Вимоги до композиційної структури. Критерії її оцінки.

2. Етапи роботи редактора над композицією твору:
  - 2.1. аналіз, характеристика і оцінка загальної побудови твору:
    - 2.1.1. виявлення композиційних одиниць;
    - 2.1.2. аналіз композиційних зв'язків;
  - 2.2. аналіз, характеристика і оцінка різних видів композиційних структур: опису, оповіді, роздуму;
  - 2.3. узагальнення результатів аналізу композиції твору.
3. Логічні засоби перевірки композиції.
4. Методика редакторського аналізу композиції твору.
5. Редагування текстів різних типів (опис, розповідь, роздум):
  - 5.1. особливості роботи редактора з описовими фрагментами;
  - 5.2. особливості роботи редактора з текстами-розповідями;
  - 5.3. робота редактора із текстами-роздумами.

Практичні завдання

Виконати завдання 16, 37 (Розділ III. Практикум з літературного редагування).

Відредагувати текст, визначити його вид, особливості жанру, **обґрунтувати виправлення** (Капелюшний А. О. Стилїстика і редагування. – Львів: ПАІС, 2002. – С. 407-408. Завдання 9).

Самостійна робота № 1

Дібрати з періодичних видань 2 публікації обсягом до 2000 знаків із порушенням композиційної (або тематичної) структури викладу. Письмово охарактеризувати вид порушення, запропонувати варіанти редагування текстів.

Література:

1. Жарков И.А. Технология редакционно-издательского дела: Конспект лекций. – М.: Изд-во МГУП, 2002. – Глава 7.
2. Мильчин А. Э. Методика редактирования текста. – М.: Книга, 1980. – С. 146–178, 179-224.
3. Накорякова К. М. Литературное редактирование. – М.: Издательство ИКАР, 2004. – Главы 5-7.
4. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи. – Львів: Афіша, 2001. – С. 72–73, 151–171.

Практичне заняття № 7-8

Логічні основи редагування

Теоретичні питання

1. Сутність логічного аналізу тексту. Вимоги логіки щодо побудови тексту: точність, визначеність, обґрунтованість, несуперечливість.
2. Операції логічного аналізу тексту: уявний поділ тексту на частини, дослідження зв'язків між ними. Складність логічного аналізу тексту.
3. Основні закони логічного мислення та змістовий аналіз тексту:
  - 3.1. типові порушення *закону тотожності*;
  - 3.2. характеристика *закону суперечності*, різновиди суперечності: контактено-виразні, контактено-імпліцитні, дистантно-виразні, дистантно-імпліцитні;
  - 3.3. специфіка *закону виключеного третього*;
  - 3.4. сутність *закону достатньої підстави*, наслідки його порушення в матеріалі.
4. Прийоми виявлення логічних зв'язків:
  - 4.1. виокремлення слів або розділових знаків, що передають характер логічних зв'язків;
  - 4.2. зіставлення суджень чи понять, логічний зв'язок між якими вербально або пунктуаційно не виражено.
5. Прийоми перевірки правильності логічних зв'язків:
  - 5.1. чітке виокремлення суджень і згортання їх до простіших;
  - 5.2. відновлення пропущених ланок;
  - 5.3. зіставлення логічно пов'язаних ланок;
  - 5.4. зіставлення суджень про один предмет упродовж одного твору;
  - 5.5. зіставлення логічно однорідних членів з узагальнюваним словом і між собою;
  - 5.6. зіставлення конкретизувальних фактів з узагальнюваним положенням;
  - 5.7. зіставлення частин у визначеннях;
  - 5.8. зіставлення підстави і наслідку;
  - 5.9. зіставлення тези і аргументації.
6. Типові логічні помилки.

Практичні завдання

Опрацювати теоретичний матеріал.

Виявити логічні помилки. Виконати правку тексту (Завдання 7. Капелюшний А. О. Стилїстика і редагування. – Львів: ПАІС, 2002. – С. 389-396.)

Самостійна робота № 2

Виконати завдання 18-22 (Розділ III. Практикум з літературного редагування).

Література

1. Мильчин А. Э. Методика редактирования текста. – М.: Книга, 1980. – С. 165-176, 312-351.
2. Литературное редактирование / И. К. Гужова, Р. А. Молибоженко, К. М. Накорякова, Т. И. Сурикова. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2000. – 160 с. (Глава 4)
3. Капелюшний А. О. Стилїстика і редагування. – Львів: ПАІС, 2002. – С. 384-396.

Практичне заняття № 9

Поняття про напругу викладу

Теоретичні питання

1. Поняття ритм тексту. Засоби створення текстового ритму (*літературознавство, лінгвістичний аналіз тексту*).
2. Лаконічність, стислість викладу (*риторика*).
3. Поняття про напругу викладу в літературному редагуванні.
4. Регулювання напруги викладу на рівні речення.
5. Регулювання напруги викладу на рівні тексту.

Практичні завдання

Виконати завдання 25-30 (Розділ III. Практикум з літературного редагування).

Самостійна робота № 3

Дібрати з художньої літератури 2 тексти (уривки) обсягом до 2000 знаків із різною напругою викладу. Охарактеризувати письмово мовні засоби створення послабленої/ посиленої напруги викладу.

Література

1. Іванченко Р.Г. Літературне редагування. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Вища школа, 1983. – С. 96-118.

Практичне заняття № 10

Досягнення адекватної тональності в процесі літературного редагування

Теоретичні питання

1. Поняття про тональність викладу. Авторська та композиційна тональності твору.
2. Поняття про тональність викладу. Засоби організації тональностей.
3. Типові порушення тональності викладу. Робота редактора над досягненням адекватної тональності.

Практичні завдання

Виконати завдання 32, 35, 36, 38 (Розділ III. Практикум з літературного редагування).

Самостійна робота № 4

Дібрати з художньої літератури 2 тексти-переклади різних авторів або оригінал і переклад одного твору. Охарактеризувати письмово емоційну тональність кожного тексту, мовні засоби створення тональності (лексичні, морфологічні, синтаксичні, композиційні).

Література

1. Іванченко Р.Г. Літературне редагування. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Вища школа, 1983. – С. 119-152.

Практичне заняття № 11

Робота редактора із фактичним матеріалом

Теоретичні питання

1. Факт у структурі журналістського тексту.
2. Завдання редактора при роботі з фактологічним матеріалом: з'ясування якості фактологічного матеріалу, встановлення правильності і точності відомостей.
3. Логіка тематичного відбору фактів, її залежність від редакційного (виробничого) і комунікативного завдань.

4. Критерії оцінки якості фактичного матеріалу.
5. Причини появи фактичних недоліків.
6. Засоби вираження фактів (словесно-понятійні, цифри, дати, власні назви, цитати) та їх характеристика. Доцільні сполучення різних засобів вираження фактів.
7. «Особливі» види фактичного матеріалу – цитати і терміни. Методика і техніка роботи редактора над цитатами.
8. Прийоми перевірки точності і достовірності фактологічного матеріалу.
9. Умови успішної роботи з фактичним матеріалом.

Практичні завдання

Виконати завдання 8, 10 (Розділ III. Практикум з літературного редагування).

З вправ 12, 13 Капелюшний А. О. Стилїстика і редагування. – Львів: ПАІС, 2002. – С. 410-454. виписати 10 прикладів фактичних помилок, перевірити фактичну інформацію, виправити речення.

Література

1. Капелюшний А. О. Стилїстика і редагування. – Львів: ПАІС, 2002. – С. 410-454.
2. Литературное редактирование / И. К. Гужова, Р. А. Молибуженко, К. М. Накорякова, Т. И. Сурикова. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2000. – 160 с.
3. Мильчин А. Э. Методика редактирования текста. – М.: Книга, 1980. – С. 225-311.

Практичне заняття № 12-13

Мовні штампи та природа їх появи. Методика роботи з мовними штампами

Теоретичні питання

1. Мовні штампи та природа їх появи (*порівняти штамп і фразеологізм, штамп і мовне кліше*).
2. Методика роботи з мовними штампами.

Практичні завдання:

Виконати завдання 41 (Розділ III. Практикум з літературного редагування).

Самостійна робота № 5

Виконати завдання 39, 40 (Розділ III. Практикум з літературного редагування).

Література

1. Іванченко Р.Г. Літературне редагування. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Вища школа, 1983. – С. 152-170.
2. Капелюшний А. О. Стилїстика. Редагування журналістських текстів. – Львів: ПАІС, 2002. – Розділ Практична стилїстика української мови. Тема 6. Канцеляризми і штампи в мові ЗМІ. – С. 84-93.

Практичні заняття № 14-15

Особливості роботи редактора з мовою і стилем твору

Теоретичні питання

1. Полїстїлізм мови ЗМІ. Особливості формування «газетних термінів».
2. Основні методичні вимоги до аналізу мови і стилю твору:
  - 2.1. визначення загальних і специфічних особливостей мови і стилю тексту;
  - 2.2. уникнення суб'єктивності у стилїстичних оцінках, виправленнях і зауваженнях (причини суб'єктивності);
  - 2.3. обережність у використанні правил і рекомендацій нормативної стилїстики;
  - 2.4. знання прийомів аналізу, що допомагають помічати і видаляти типові нормативно-стилїстичні помилки.
3. Типологія мовностилїстичних помилок у журналістському тексті:
  - 3.1. орфографічні;
  - 3.2. пунктуаційні;
  - 3.3. помилки у мовностилїстичному використанні лексичних, фразеологічних, морфологічних, синтаксичних засобів.

4. Межі усунення помилок. Основний парадокс теорії літературного редагування. Ступінь редагованості повідомлення як визначення якості авторського тексту.

Практичні завдання

Виконати завдання 48 (Розділ III. Практикум з літературного редагування).

Самостійна робота № 6

Виконати завдання 42, 43 (Розділ III. Практикум з літературного редагування).

Література

1. Капелюшний А.О. Стилїстика і редагування. – Львів: ПАІС, 2002. – С. 462-491.
2. Жарков И.А. Технология редакционно-издательского дела: Конспект лекций. – М.: Изд-во МГУП, 2002. – Глава 8.
3. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи. – Львів: Афіша, 2001. – С. 64-65, 93–99.
4. Мильчин А. Э. Методика редактирования текста. – М.: Книга, 1980. – С. 266–304.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ ДО КУРСУ

1. Порівняйте погляди на літературне редагування Мільчина А. Е. і Партико З. В. Знайдіть спільне і відмінне.
2. Порівняйте погляди на літературне редагування Мільчина А. Е. і Капелюшного А. О. Знайдіть спільне і відмінне.
3. Порівняйте погляди на літературне редагування Партико З. В. і Іванченка Р. Г. Знайдіть спільне і відмінне.
4. Порівняйте погляди на літературне редагування А. Е. Мільчина та Р. Г. Іванченка. Знайдіть спільне і відмінне.
5. Порівняйте погляди на літературне редагування К. М. Накорякової та Р. Г. Іванченка. Знайдіть спільне і відмінне.
6. Назвіть дві текстові категорії, важливі для роботи редактора. Аргументуйте свою думку.
7. Опишіть недоліки тексту, що можуть виникнути на етапі розумової обробки відкриття.
8. Охарактеризуйте різницю між фаховим та звичайним читанням.
9. Коротко охарактеризуйте методики аналізу тексту, що застосовує літературний редактор.
10. Опишіть недоліки тексту, що можуть виникнути на етапі словесного опису.
11. Розкрийте суть «мовчазного компромісу» між автором і редактором з приводу втручання в текст.
12. Охарактеризуйте вимоги до тексту, що висуває редактор.
13. Які тексти не підлягають редагуванню?
14. Назвіть три етапи створення тексту. Які недоліки в тексті можуть з'явитися на цих етапах?
15. Охарактеризуйте особливості внутрішнього мовлення. Які недоліки в тексті можуть з'явитися під час переходу від внутрішнього мовлення до створення тексту?
16. Чи відрізняються підходи до редагування текстів для обов'язкового чи довільного читання?
17. Назвіть і охарактеризуйте види редакторського читання.
18. Назвіть традиційні філологічні методики аналізу тексту, що використовують у практиці редагування.
19. Поясніть сутність поняття «напруга викладу». Як здійснюється

робота редактора над регулюванням напруги викладу?

20. Поясніть сутність поняття «тональність тексту». Які ви знаєте мовні маркери емоційної тональності тексту?
21. Опишіть вимоги до композиційної структури повідомлення.
22. Охарактеризуйте особливості редагування тексту-опису.
23. Охарактеризуйте особливості редагування тексту-роздуму.
24. Охарактеризуйте особливості редагування тексту-розповіді.
25. Опишіть сутність логічного аналізу тексту.
26. Назвіть вимоги логіки щодо побудови тексту.
27. Коротко опишіть закони логіки.
28. Мовні штампи та природа їх появи.

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Абзац – структурно-композиційна частина тексту, яка складається із однієї або декількох фраз і яку автор вичленовує для того, щоб відділити одну мікротему тексту від іншої, репліку одного персонажа від репліки іншої, один пункт переліку від іншого.

Адекватність сприйняття текстів – повнота та направленість розуміння (правильність ходу засвоєння матеріалу).

Засоби організації емоційного підтексту – лексичні: за допомогою слова; морфологічні: за допомогою суфіксів та граматичних форм; синтаксичні: за допомогою інтонації; композиційні: за допомогою синтаксично-композиційних засобів.

Канцеляризми – слова й вислови з офіційно-ділового мовлення, вжиті за його межами.

Канцеляризми (види) – а) розщеплений присудок (*виконати роботу*); б) скорочене означення (*міндобрива, держзамовлення*); в) нагромадження віддієслівних іменників (*виконання завдання з метою підвищення рівня задоволення потреб населення в наданні послуг з пошиття зручного взуття*); г) «нові прийменники» – прийменники, які походять від повнозначних слів, що втрачають своє лексичне значення (*у питанні використання сировини, в силу складних обставин*); д) слова й звороти канцелярського стилю (*мати місце, резолюція, акт набирає чинності*).

Композиційні зв'язки – змістові, структурно-логічні відношення, виражені імпліцитно або експліцитно, між композиційними одиницями. Їх класифікують за формою (послідовність, підпорядкованість, незалежність, перехрещення тощо) і семантичним наповненням (зв'язки часові, причиново-наслідкові, класифікаційні; події, пов'язані участю в них однієї дійової особи; характеристики, пов'язані з одним і тим самим об'єктом тощо).

Композиційні одиниці – фрагменти тексту: речення, надфразні єдності, підпідрозділи (параграфи), підрозділи, розділи (блоки), частини, томи – виділені на основі логічних правил поділу.

Композиція – у літературознавстві: побудова твору, доцільне поєднання всіх його компонентів у художньо-естетичну цілісність, зумовлену логікою зображеного, представленого читачеві світу,

світоглядною позицією, естетичним ідеалом, задумом письменника, каноном, нормами обраного жанру, орієнтацією на адресата; у лінгвістиці: поєднання мовних одиниць у текст, що забезпечує єдність тексту (твору) як неподільного цілого на усіх рівнях його організації; у теорії і практиці редагування: це упорядковано розташовані композиційні одиниці, об'єднані композиційними зв'язками в одне ціле. Розрізняють композицію художнього твору, в основі якого – сюжет, поетичний образ, і композицію нехудожнього твору, наприклад, публіцистичного, в основі такого твору – план, тобто логічна побудова.

Композиція журналістського матеріалу (типові недоліки) – поява неконтрольованих тематичних відхилень; порушення логічної послідовності викладу; неспівмірність частин; проблеми із композиційними зв'язками; невдалі композиційні рамки (невдалий заголовок, лід, кінцівка).

Композиція описова – опис об'єкта згідно із встановленим порядком. Порядком може виступати: а) рух очей (зліва – направо, згори – вниз, від початку – до кінця, за ходом годинникової стрілки); б) маршрут руху (у туристичних путівниках); в) зростання чи зменшення ознаки (від простого до складного й навпаки, від найважливішого до найменш важливого, від загального до конкретного і навпаки); г) класифікаційні основи, прийняті в різних науках (наприклад, для опису рослини, тварини тощо).

Композиція твору (вимоги) – повинна узгоджуватися із змістом твору, його частин; відповідати логіці побудови тексту (обраного типу мовлення); виділення композиційних одиниць має бути логічно досконалим – відповідати правилам поділу на частини.

Композиція тексту-роздуму – побудована на дослідженні, узагальненні явищ об'єктивної дійсності, з'ясуванні їх причин, аргументації висновків, доведенні істинності певних положень. Основа композиції – логіка доведення тези. У доведенні розрізняють такі його складові: *тезу*, яку треба довести чи заперечити; *аргументи* доведення (факти, закони, положення тощо); *висновки*, що підтверджені попередніми аргументами.

Композиція тексту-розповіді – хронологічний опис подій із прямою або зворотною часовою послідовністю. Композиційні одиниці співвідносять із відрізками часу.

Літературне редагування – це редагування з погляду мовного ідеалу та дотримання норм побудови твору, закріплених у практиці публіцистичного, ділового та інших стилів мовлення.

Мовностилістичне опрацювання тексту – це копітка перевірка точності, доречності кожного слова, оцінка його використання з позиції читача, робота на рівні речення.

Посилена напруга викладу тексту – пришвидшений текстовий ритм, що пов'язано із максимальною лаконічністю подання інформації. Іноді потребує введення змістових пауз, акцентів.

Послаблена напруга викладу тексту – уповільнений текстовий ритм, що іноді пов'язаний із так званими надмірностями тексту і потребує редакторського втручання.

Правка тексту – процес зміни тексту твору на всіх етапах підготовки його до друку: під час переробки і шліфування рукопису автором, удосконалення авторського оригіналу редактором, коректури.

Правка тексту (основні завдання) – усунення огріхів, які виявлено під час редакторського аналізу тексту й не виправлено під час авторського його доопрацювання, ідейне збагачення твору, досягнення виразності та ясності кожного формулювання, перевірка фактичного матеріалу, усунення хиб структури, мови й стилю, проведення редакційно-технічного опрацювання рукопису.

Правка-вичитування – різновид редакторської правки, що передбачає читання тексту «наскрізь», під час якого звертають увагу на зміст, композицію, стилістичні хиби, перевіряють правильність написання географічних назв, імен та прізвищ, точність цитат, цифр, дат, відповідність заголовків текстові, текстівок фотографіям та малюнкам, зіставляють одиниці вимірювання. Правці-вичитуванню підлягають досконалі авторські тексти, які не потребують серйозного редакторського втручання офіційні документи, всі види передруків, матеріали інформаційних агентств.

Правка-доопрацювання – вид редакторської правки, метою якої є вдосконалення тексту, зокрема його форми, уточнення ідеї автора, його задуму. За своїм характером зміни, які вносять при цьому в текст, різноманітні: скорочення, дописування окремих фрагментів, заміна слів і зворотів, зміна синтаксичних структур, удосконалення композиції, виправлення логічних й фактичних помилок, заміна непереконливих аргументів іншими з урахуванням особливостей манери викладу автора.

Правка-переробка – специфічний вид редакторської правки, який використовують щодо текстів авторів, які погано володіють навиками літературної праці. Мета цього виду правки – створення нового варіанта тексту на основі матеріалу, поданого автором. Правка-переробка близька до такої особливої форми творчої праці, як літературний запис.

Правка-скорочення – вид опрацювання рукопису, що має на меті досягнення максимального лаконізму без втрат для змісту. Характер змін, що вносять звичайно в текст за його скорочення, дозволяє розподілити їх на дві групи: скорочення тексту частинами й скорочення, які умовно називають внутрішньотекстовими. У першому випадку вилучають частини тексту, що є певними змістовими ланками, здебільшого оформлені композиційно й синтаксично. Внутрішньотекстові скорочення пов'язані з більш глибоким утручанням у текст.

Редагування – це форма діяльності та літературно-творчої практики, яка являє собою процес встановлення ступеня відповідності твору, призначеного для видання, мовному ідеалові та нормам побудови текстів, закріпленим у практиці публіцистичного, ділового, наукового та іншого мовлення, а також процес допомоги автору в удосконаленні твору (виправлення помилок, уточнення формулювань, аналіз інформативної наповненості та комунікативної доступності матеріалу) з метою довести або максимально наблизити його цінність до суспільно необхідної.

Ритм тексту – це регулярний повтор подібних мовних одиниць, що структурує та утворює цілісність тексту, виконує експресивно-емоційну функцію. Розрізняють вузьке розуміння ритму на рівні звукової організації тексту і широке – у формуванні ритму беруть участь мовні засоби різних рівнів (фонетичного, лексико-

семантичного, синтаксичного). Останній підхід вважаємо актуальним для роботи редактора. Виявляє себе як у плані вираження (на різних рівнях мовної системи), так і в плані змісту – у пропорційності подання нової (актуальної) інформації.

Рубрикація – система взаємопов'язаних і підпорядкованих заголовків видання (твору), які виражають взаємозалежність рубрик (розділів, підрозділів, пунктів та інших елементів структури тексту).

Текст – писемний або усний мовленнєвий масив, що є лінійною послідовністю висловлень, об'єднаних у ближчій перспективі смисловими і формально-граматичними зв'язками, а в загальнопозиційному, дистантному плані – спільною тематичною і сюжетною заданістю.

Тексти довільного прочитання – художня література, наукова література з теми власного дослідження, науково-популярна література. Ці тексти значно вимогливіші щодо викладу: адже для того, щоб текст був прочитаний, він повинен привернути увагу, викликати інтерес і підтримувати цей інтерес протягом усього процесу читання.

Тексти обов'язкового прочитання – інструкції, правила експлуатації, підручники, що вимагають від читача великої зосередженості і волі.

Текстові категорії – зв'язність (поєднання кожного наступного речення із попереднім; план вираження), цілісність (існування авторського задуму, структурно-сміслова організація; план змісту).

Тема – коло життєвих явищ, подій, що становлять зміст літературного твору літератури, є предметом авторського осмислення та оцінки.

Тема (фактори оцінки ступеня розкриття) – авторський задум; вид літератури, жанр твору; наявність вихідного (фактичного) матеріалу, його актуальність і новизна; рівень його вивчення, необхідність розгорнутої аргументації і використання прикладів (залежить від функціонального призначення), логіка розкриття теми.

Тематична організація тексту – змістова цілісність тексту, що виявляється у тематичній єдності мікротем (тем на рівні речення, надфразових єдностей) і макротем (загальної теми твору).

Тональність авторська, або наскрізна – це загальний настрій тексту, зумовлений загальним завданням автора у тому чи іншому творі, і ставленням письменника до зображуваних ним фактів, подій та людей.

Тональність викладу – це конкретна реалізація експресивного стилю у мовленні, це емоційний настрій тексту, ідейно-оціночний та емоційний підтекст кожного твору.

Тональність композиційна – це емоційний настрій окремого уривку, зумовлений окремим завданням уривка та тими ситуаційними моментами, які диктують той чи інший прийом викладу та побудову уривка, сцени, епізоду.

Фактичний матеріал – явища об'єктивної дійсності (цифри, імена, дати, відомості про події, географічні назви, цитати із першоджерел тощо), що можуть бути використані в тексті як інформація, аргументи в процесі логічного доказу, основа для подальших висновків, ілюстрування того чи іншого положення. Перевірка фактичного матеріалу особливо актуальна для журналістських публікацій, наукових і науково-популярних текстів. Для художніх текстів проблема фактичної достовірності не настільки актуальна, оскільки в цих текстах поряд із фактами об'єктивної дійсності можуть використовуватися і суб'єктивні відомості.

Фактичний матеріал (критерії оцінки) – відповідність темі, достовірність, точність, новизна, науковість (для відповідних текстів), доречність, виразність, наочність, доступність.

Читання звичайне – процес сприйняття пересічним читачем надрукованої у виданні інформації. Розрізняють способи читання (наскрізне, вибіркоче, довідкове, побіжне, детальне) залежно від цілей читача (навчання, наукова робота, розвага та ін.).

Читання ознайомлювальне (перше) – перший етап фахового (редакторського) читання, що дозволяє зрозуміти текст у цілому, визначити місце і роль структурних одиниць тексту, оцінити їхній взаємозв'язок. ознайомлення зі змістом і формою літературного твору. Темп читання – швидкий (400-600 слів на хвилину). Читають, як правило, не літерами, а рядками чи абзацами. Під час першого читання важливо окреслити читацьке призначення твору, зорієнтуватися, хто буде потенційним читачем.

Читання рецензентське (оцінне) – другий етап фахового (редакторського) читання, що передбачає осмислення, аналіз, оцінку і критику окремих структурних одиниць і тексту в цілому. Редактор працює окремо з кожною структурною одиницею, «згортає» її – визначає основну думку, формулює вимоги (фактичні, функціональні, логічні, мовностилістичні, графічні) залежно від читацької адреси до кожної структурної одиниці, прогнозує розуміння текстового фрагменту потенційним читачем, оцінює структурну одиницю, визначає можливу причину негараздів у ній. Увага редактора повинна бути спрямована на сприйняття кожного слова, кожного знака тексту. Корисно, читаючи текст по частинам, одразу формулювати зауваження до кожної з них.

Читання фахове, редакторське – найбільш пильне, аналітичне читання, в ході якого здійснюється поперечний, поздовжній, перехресний аналіз форми та змісту твору.

Читання шліфувальне – третій етап фахового (редакторського) читання, що передбачає аналіз і оцінку готового до видання тексту, усунення дрібних неточностей у ньому. Основну увагу потрібно зосередити на найменших мовних одиницях. Це читання контрольне, яке реалізується або як читання-перегляд усього тексту, або як вибіркоче читання, під час якого перевіряють окремі одиниці (імена, дати, географічні назви, дати тощо).

Штамп мовний – мовний зворот, що багато разів механічно повторюються без творчого доопрацювання, внаслідок чого послаблюється їх лексичне значення та стирається експресивність.

Штамп мовний (види) – а) універсальні слова – загальні слова, які є заміниками конкретних (*дещо зроблено*); б) слова-супутники, «парні» слова (*активна, дійова допомога, гідний внесок, висока оцінка, гостра критика, вперта боротьба*); в) слова й вислови зі стертою образністю (*біле золото*).

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

Автор і текст, 13,16
Адекватність сприйняття текстів, 17-18
Засоби організації емоційної тональності, 43-45
Етапи створення тексту, 13-16
Етичні основи редагування, 11
Канцеляризми, 48
Композиційні зв'язки, 32
Композиційні одиниці, 31
Композиція, 30
Композиція описова, 33
Композиція тексту-роздуму, 34
Композиція тексту-розповіді, 32
Літературне редагування, 9
Межі втручання редактора в текст, 12
Мовностилістичне опрацювання тексту, 45-47
«Мовчазний компроміс», 11-12
Посилена напруга викладу тексту, 40-41
Послаблена напруга викладу тексту, 37-39
Правка тексту, 23
Правка-вичитування, 24
Правка-доопрацювання, 24
Правка-переробка, 25
Правка-скорочення, 25
Редагування, 7-9
Ритм тексту, 35-37
Текст, 10
Тексти довільного прочитання, 19
Тексти обов'язкового прочитання, 19
Текстові категорії, 10-11
Тематична організація тексту, 28
Тональність авторська, або наскрізна, 42
Тональність викладу, 41-42
Тональність композиційна, 42-43
Фактичний матеріал, 27-29
Читання звичайне, 17-19
Читання ознайомлювальне (перше), 22
Читання рецензентське (оцінне), 22
Читання фахове, редакторське, 21
Читання шліфувальне, 22
Штамп мовний, 47

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Основна

1. Іванченко Р. Г. Літературне редагування / Р. Г. Іванченко. – Репр. вид. – К. : [б.в.], 2003. – 248 с.
2. Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації : навчальний посібник / А. О. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2005. – 304 с.
3. Литературное редактирование / И. К. Гужова, Р. А. Молибоженко, К. М. Накорякова, Т. И. Сурикова. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2000. – 160 с.
4. Мильчин А. Е. Методика редактирования текста : учебник для студ. вузов, обучающихся по направлению 030900 – «Издательское дело» и спец. 030901 – «Издательское дело и редактирование» / А. Э. Мильчин. – 3 изд., перераб. и доп. – М. : Логос, 2005. – 524 с. – (Новая университетская библиотека).
5. Різун В. В. Літературне редагування : підручник / В. В. Різун ; Міжнародний фонд «Відродження». – К. : Либідь, 1996.. – 240 с. – (Трансформація гуманітарної освіти в Україні).

Додаткова

6. Баркер Р., Эскарпи Р. Жажда чтения / Р. Баркер, Р. Эскарпи. – М. : Книга, 1979. – 206 с.
7. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин. – М. : Искусство, 1979. – 424 с.
8. Бацевич Ф. С. Основы коммуникативной лингвистики : підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с. – (Альма-матер).
9. Беззубов А. Н. Введение в литературное редактирование : учебное пособие / А. Н. Беззубов. – Санкт-Петербург, 1997
10. Бондаренко Т. О. Літературне редагування : методичні матеріали для студентів зі спеціальності «Журналістика» / Т. О. Бондаренко. – Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2003. – 32 с.
11. Булаховський Л. А. Вибрані праці : В 5 т. / Л. А. Булаховський. – Т.1. – К. : Наук.думка, 1979. – 423 с.

12. Былинский К. И. Основы литературного редактирования и правки газетного материала / К. И. Былинский. – М., 1948. – 64 с.
13. Валгина Н. С. Теория текста : уч. пособие [Электронный ресурс] / Н. С. Валгина. – М. : Логос, 2003. – 280 с. – Режим доступа: <http://evartist.narod.ru/text14/01.htm>
14. Виноградов В.В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика // Проблемы русской стилистики / В. В. Виноградов. – М. : Высш.школа, 1981. – С. 20-171.
15. Галич О. А. Загальне літературознавство / О. А. Галич, В. М. Назарець, Є. М. Васильєв. – Рівне, 1997. – 544 с.
16. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / отв. ред. Г. В. Степанов. – Изд. 6-е. – М. : Издательство ЛКИ, 2008. – 144 с. (Лингвистическое наследие XX века).
17. Ганжуров Ю. Основні етапи композиційного редагування / Ю. Ганжуров // Вісник Книжкової палати. – 2010. – № 2 – С. 8.
18. Григораш Д. С. Теорія і практика редагування газети / Д. С. Григораш. – Львів : Вид-во ЛДУ, 1966. – 168 с.
19. Довгалевський М. Поетика (Сад поетичний) / М. Довгалевський. – К. : Мистецтво, 1973. – 436 с.
20. Домбровський В. Українська стилістика і ритміка. Українська поетика / В. Домбровський. – Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 2008. – 488 с.
21. Дудик П. С. Стилiстика української мови : навч. посiб. / П. С. Дудик – К. : Видавничий центр «Академія», 2005. – 368 с. – (Альма-матер).
22. Єщенко Т. А. Лiнгвістичний аналіз тексту : навч. посiб. / Т. А. Єщенко. – К. : Видавничий центр «Академія», 2009. – 264 с. – (Альма-матер).
23. Жарков И.А. Технология редакционно-издательского дела : конспект лекцій [Электронный ресурс] / И. А. Жарков. – М. : Изд-во МГУП, 2002.
24. Залевская А. А. Текст и его понимание / А. А. Залевская. – Тверь : Тверск. гос. ун-т, 2001. – 177 с.

25. Западов А. В. В глибині строки: О мастерстве читателя / А. В. Западов. – М. : Сов.писатель, 1975. – 296 с.
26. Зелінська Н. В. Теоретичні засади роботи редактора над літературною формою твору (літературне опрацювання тексту) / Н. В. Зелінська. – К. : УМК ВО, 1989. – 76 с.
27. Кайда Л. Г. Композиционная поэтика текста / Л. Г. Кайда. – М. : Флинта-Наука. – 2011. – 402 с.
28. Капелюшний А. О. Стилiстика і редагування : практичний словник-довiдник журналіста / А. О. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2002. – 576 с.
29. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови : підручник / А. П. Коваль. – К. : Вища школа, 1987. – 352 с.
30. Кодак М. П. Поетика як система / М. П. Кодак. – К.: Дніпро, 1988. – 157 с.
31. Коляда Т. Ф., Морозюк І. Є. Основи літературного редагування : конспект лекцій для студентів спеціальностей 7.020101 – культурологія, 7.020105 – документознавство та інформаційна діяльність / Коляда Т. Ф., Морозюк І. Є. – Одеса : Наука і техніка, 2005. – 76 с.
32. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посіб. / І. М. Кочан. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 423 с.
33. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика : учебник ; практикум /Л. Г. Бабенко, Ю. В. Казарин. – М. : Флинта: Наука, 2003. – 496 с.
34. Лосев А. Ф. Форма. Стилль. Выражение / А. Ф. Лосев. – М. : Мысль, 1995. – 944 с.
35. Мучник Б. С. Человек и текст / Б. С. Мучник. – М. : Книга, 1985. – 252 с.
36. Одинцов В. В. Стилiстика текста / В. В. Одинцов. – М. : Наука, 1980. – 262 с.
37. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи : навчальний посібник / З. В. Партико. – Львів : Афіша, 2006. – 416 с.
38. Різун В. В., Мамалига А. І., Феллер М. Д. Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту / В. В. Різун, А. І. Мамалига, М. Д. Феллер. – К. : РВЦ «Київський університет», 1998. – 335 с.

39. Сенкевич М. П. Стилистика научной речи и литературное редактирование научных призывов / М. П. Сенкевич. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Высш.школа, 1980. – 328 с.
40. Сикорский Н.М. Теория и практика редактирования : учебник / Н. М. Сикорский. – 2-е изд., испр. и доп. – М., 1980. – 328 с.
41. Сикорский Н. М. Теория и практика редактирования / Н. М. Сикорский. – М. : Высшая школа, 1980. – 368 с.
42. Сосюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики / Ф. де Сосюр. – К. : Основи, 1998. – 324 с.
43. Стилистика и литературное редактирование : учебник / под ред. В. И. Максимова. – 3 изд., перераб. и доп. – М. : Гардарики, 2007. – 653 с.
44. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис. / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР ; за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук, думка, 1972. – 515 с.
45. Сучасна українська літературна мова: Стилїстика. / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР ; за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1973. – 588 с.
46. Тимошик М. С. Книга для автора, редактора, видавця : практичний посібник / М. С. Тимошик. – 2-ге вид., стер. – К. Наша культура і наука, 2006. – 560 с.
47. Українська мова. Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. та ін. – 2-ге вид., зі змінами і доп. – К. : Українська енциклопедія, 2004. – 824 с. : іл.
48. Феллер М.Д. Структура произведения / М. Д. Феллер. – М. : Книга, 1981. – 200 с.
49. Феллер М. Д. Українська школа літературного редагування (текст – задум автора – сприймання читача) / М. Д. Феллер // Стилї. – 2002. – С. 363-374.
50. Феллер М. Д. Эффективность сообщения и литературный аспект редактирования / М. Д. Феллер. – Львов : Изд-во при Львов.ун-те, 1978. – 200 с.
51. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Л. В. Щерба. – Л. : Наука, 1974. – 428 с.

Навчальне видання

ГУЗЕНКО
Світлана Валентинівна

ЛІТЕРАТУРНЕ РЕДАГУВАННЯ

Навчально-методичний посібник

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 8,14. Тираж 100 пр. Зам. №

ВИДАВЕЦЬ І ВИГОТОВЛЮВАЧ